

Lördagen den 5 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 Mars.

§ 2.

Herr Statsrådet m. m. G. Wennerberg aflemnade följande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o) angående eftergift af statens på leveranskontrakt grundade fordringsanspråk mot C. A. Svinhufvud samt hans löftesmän C. B. Fitinghoff och A. Hoffman; samt

2:o) i fråga om åtgärder för afskaffande af de så kallade säljbara apoteksprivilegierna.

Herr Talmannen mottog dessa nådiga propositioner med förklarande att desamma skulle hos Kammaren föredragas för vidare grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Upplästes ett till Kammaren ingifvet, af medicine doktor O. Th. Sandahl utfärdadt läkarebetyg, enligt hvilket Herr *Isberg* vore af sjukdom tillsvidare hindrad att deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 4.

Fortsattes den under Kammarens sednaste sammanträde började föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel; och förekom nu i ordningen Utskottets hemställan under

Litt. c. i 1:sta punkten:

Härvid anförde:

Herr Friherre Ericson: Med anledning af det beslut, Kammaren i går fattade rörande mom. b., är det gifvet, att äfven den nu föredragna

punkten i Kongl. Maj:ts proposition måste afslås, hvarom jag framställer yrkande.

Efter detta yttrande förklarades öfverläggningen slutad; och afslog Kammaren, enligt Friherre Ericsons yrkande, hvad Utskottet under ifrågasvarande littera hemställt.

Litt. d.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets näst efter sistberörda littera gjorda *anmälan* lades till handlingarne.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

Litt. a.

Beträffande Utskottets förslag under denna litt. yttrade:

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Herr Talman, mine Herrar! Jag finner af Stats-Utskottets utlåtande vid denna punkt att Utskottet ansett sig böra afstyrka Kongl. Maj:ts nådiga proposition om förhöjning af anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, hvilken förhöjning blifvit begärd till bestridande af förbättrad aflöning för ordinarie handtverkspersonalen vid stationerna, till aflöning åt extra arbetare å varfven m. m. Stats-Utskottet har väl icke ifrågasatt den ifrågasvarande förhöjningens behöflighet och nödvändighet, men antagit, att man skulle kunna anskaffa de medel, som härtill erfordrades, genom minskning af arbetspersonalens antal. Jag ber härvid få anmärka, att jag icke har klart för mig, huru Utskottet kunnat komma till en sådan åsigt, och det förefaller mig, som om Utskottet för densamma saknat erforderligt stöd. De upplysningar, jag på officiel väg från stationerna infordrat, utvisa nemligen att en sådan inskränkning i personalens antal icke är möjlig. Och äfven om den skulle kunnat ske, så vore den icke laglig, enär alla de ordinarie handtverkarne, vid Carlskrona åtminstone, äro antagna på längre tid, de flesta till och med till dess de blifva pensionsmessiga. Dessas antal uppgår för närvarande vid Carlskrona till 395. Kronan kunde visserligen afslå deras ansökan om aflönings förhöjning och låta dem svälta, men följden af en sådan omenskelig åtgärd blefve endast att de dugligaste afginge och de mindre lämpliga stannade kvar. Den förändring i sättet för byggande af krigsfartyg, som i våra dagar inträffat, har haft till påföljd, att staten fått öfverflöd på träarbetare, men deremot en afgjord brist på jernarbetare, och flertalet af den sistnämnda klassens arbetare, som man för bristens fyllande måste antaga, hafva icke

varit anställda på ordinarie stat. Men minskningen af antalet träarbetare kan endast ske i den mån de uppgjorda kontrakten gå till ända, eller i de flesta fall först då arbetarne blifva fullt pensionsberättigade, och tillökningen af jernarbetare är betingad genom de nya fartygens byggnads-sätt. Jag tror, att om dessa skäl varit af Stats-Utskottet kända och blifvit tagna i behörigt öfvervägande, Stats-Utskottet också kommit till ett annat resultat, än som nu skett. Man hör ofta den åsigten uttalas, att de arbeten som för närvarande bedrifvas vid kronans varf böra så mycket som möjligt inskränkas och i stället öfverlemnas åt enskilda verkstäder. I detta hänseende tillåter jag mig dock fästa uppmärksamheten derpå, att fördelen af att låta alla nybyggnadsarbeten verkställas af enskilda etablisse-menter icke är så ovilkorlig, som man föreställer sig. Det är nemligen ej utan sin fara att i afseende på sådana arbeten uteslutande förlita sig på enskilda verkstäder i ett land der konkurrensen i sådant hänseende är snart sagdt ingen. Detta har åtminstone varit min erfarenhet. Det är icke nog med att de fordrade prisen årligen stiga — stundom till och med mera än som synes förklarligt genom den allmänna stegringen i ma-terialierna och arbetets värde; det händer till och med att man icke får svar från herrar industriidkare, när man vänder sig till dem med beställ-ningar eller att de i fråga om reparationer eller förändringar endast vilja åtaga sig arbetena efter räkning, då deremot kronan är van att få kost-nadsförslag och pris bestämdt på förhand. De äro ofta lika nöjda om kronans arbete, emedan de hafva fullt upp på annat håll att göra. Att helt och hållet lägga sig i händerna på enskilda, anser jag alls icke lämpligt. Man har sett exempel på att industriidkare, då de utfört alldeles lika arbeten åt svenska staten och åt utländingar, tagit mera betaldt af den förra än af de sistnämnde. Och detta kommer sig delvis deraf, att de frukta för konkurrensen i utlandet, men icke hafva att befara någon så-dan inom vårt eget land.

Allt detta är saker som väl förtjena att beaktas. Jag ber nu äfven att få framhålla, att anslaget till flottans nybyggnad och underhåll är hårdt medtaget derigenom att alla materialier, såsom jag förut antydt, på sednare tiden ytterst betydligt stigit i värde. Jag har förskaffat mig en priskurant från Motala verkstad för år 1872 på en del af de vanligaste skeppsbyggnadsmaterialierna. Af densamma inhemtas att priset på tack-jern, som den 1 Januari 1872 utgjorde 3 R:dr 25 öre, vid årets slut stigit till 6 R:dr 38 öre per centner och vid denna tid lärer stå till nära 8 R:dr; att under samma tid koppar stigit från 59 R:dr 50 öre till 68 R:dr, kopparplåt från 65 R:dr 50 öre till 110 R:dr, messingsplåt från 86 R:dr till 116 R:dr, allt per centner, stenkol från 35 öre till 80 öre, ekvirke från 90 öre till 1 R:dr 35 öre per kubikfot.

Allt detta inverkar äfven på kronans arbeten, och hvad arbetslönerna beträffar uppgifves det från Motala verkstad, att dagsverksprisen under det sista året derstädes stigit 50 procent.

Äfven vill jag påpeka att större reparationer å fartyg, hvilka ju all-tid måste kunna utföras åtminstone i Carlskrona, fordra i det närmaste samma verkstäder och lika duglig personal, som verklig nybyggnad. Ej heller kan t. ex. Motala verkstad, i brist på docka, verkställa alla slags reparationer på de fartyg, som vid dess egna verkstäder blifvit ny-

byggda -- på land. Det är således icke möjligt att afsäga sig ett större antal af de vid kronans varf anställde arbetarne i förhoppning på att få de arbeten, de nu göra, utförda genom anlåtande af den enskilda industrien; under krigstid vore detta dessutom alldeles otänkbart.

Jag hoppas således att efter de upplysningar jag lemnat, hvilka torde i ganska betydlig mån kunna kompletteras af en ledamot af denna Kammar, hvilken i dessa ämnen eger en synnerligen rik erfarenhet, Kammaren icke skall hysa några betänkligheter för att bifalla hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Herr Linné: Hittills har jag under riksdagens lopp iakttagit en tystnad, hvilken jag icke heller tänkt hädanefter bryta, då så många, mera värtaliga män på detta rum uppträda. Jag anser mig derföre böra nämna skälet hvarföre jag nu begärt ordet. Anledningen dertill är den, att jag anser att så många som möjligt böra yttra sig till förmån för dessa arbetare, hvilka icke hafva någon framstående man, som för deras talan, enär de icke äro politiskt röstberättigade. Att jag i början af diskussionen begärt ordet härleder sig deraf, att de stora förmågorna, som i denna likasom i öfriga frågor uppträda, derigenom komma att yttra sig efter mig och man ju bör söka att gömma det bästa till sist. Det har härstädes omtalats att lefnadskostnaderna under de sista åren stigit ända till 75 procent. Dessa uttalanden hafva icke af någon i denna Kammar blifvit till riktigheten bestridda. Riksdagen har tvärtom i handling gifvit vitsord åt dessa förhållanden genom förhöjning i aflöning åt embets- och tjenstemän — oriktigt härstädes kallade tjenstehjon. Handtverksarbetarne förtjena också att blifva ihågkomna. Dessa arbetare hafva till Kongl. Maj:t ingått med framställning om lindring uti deras tryckta lefnadsställning, hvori de allt sedan år 1868 befunnit sig, samt anhållit om förhöjning i deras oansenliga aflöning. "Vid pröfningen af dessa ärenden," yttrar Herr Sjöministern till statsråds-protokollet, "visade sig ock, att de framställda anspråken voro fullt billiga samt att en förhöjning i handtverksstatens vilkor vore oafvislig. Då nu den Kongl. regeringen funnit denna petition behjertansvärd, så har den också redan vid nästlidne års riksdag framställt förslag till löneförhöjning åt samma arbetare. Stats-Utskottet förnekar icke heller billigheten af den gjorda framställningen, men anser nu, lika som då, att denna förhöjning kunde beredas på det sätt att den arbetspersonal, som för närvarande till varfstjenstgöring kommanderades och derför uppbure aflöning, kunde minskas, och att de aflöningsmedel, hvilka derigenom blefve disponibla, skulle lemna tillräcklig tillgång till denna förhöjning. Nu har Herr Sjöministern antydt, att någon nedsättning i varfsarbetarnes antal icke kan ske, lika litet som det läte sig göra att ersätta dem med båtsmän, emedan dessa icke ega den för handtverksarbeten erforderliga skicklighet. Då intet skäl finnes att betvifla sanningsenligheten af detta yttrande, kan jag icke se att det återstår för Kammaren annan utväg, än att bevilja det äskade anslaget. Har Riksdagen haft råd och lägenhet att kasta bort en million riksdaler i sjön vid Carlskrona åt fiskarne, då måste den också hafva råd att kasta bort sextioett tusen riksdaler till menniskor, hvilkas arbete länder staten till nytta, så

mycket mer som staten i annat fall har att frukta att dess bästa arbetare skola på annat håll söka och erhålla högre arbetsförtjenst.

Ett annat skäl att bevilja den ifrågavarande förhöjningen ligger, efter min uppfattning, deri, att man på detta sätt skulle kunna minska den utvandrareskara, som nu i främmande land söker den utkomst, som den här icke kan vinna, och att man derigenom i någon mån skulle kunna minska den oro, som genomgår de arbetande klasserna i vår tid. I går talades här mycket välvilligt om det nödvändiga och berättigade uti, att ett större antal af dem, som nu befinna sig under det så kallade "strecket", erhålla politiska rättigheter. Vill man detta på allvar, så finnes ingen annan utväg att komma till ett sådant mål, än att till en början afhjelpa arbetarens bekymmersamma ställning, på det han må kunna få tid och lust att egna sig åt förvärfvandet af de kunskaper, som äro nödvändiga för åtnjutande af fullt politiska rättigheter. Derföre är jag nu också öfvertygad om, att alla de ledamöter af Kammaren, som i går mer eller mindre välvilligt yttrade sig för dessa under "strecket" stående medborgare, skola i dag förena sig med mig om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag säger att vi böra vara måna om att äfven de nedersta lederna af folket blifva lika politiskt berättigade som vi äro; ty en hungerande mage politicerar icke, han revolterar. Låtom oss derföre bevilja anslaget och insläppa en liten solstråle i arbetarnes kojor. Att i denna fråga använda metoden "skattevägran", vore olämpligt och orättvist, emedan man derigenom skulle sätta en mängd arbetarefamiljers välfärd på spel. Man vill väl icke försöka att framvinga någon revolution derigenom, att man nödgar arbetare i massor att göra dyrbara resor hit upp till hufvudstaden för att inför Sjöministern klaga sin nöd. Jag vill icke gifva mig in på den högre politiken. Dertill har jag icke erforderliga krafter ännu, och det ligger i Gudarnes knä, om jag någonsin får dem. Så mycket vågar jag dock påstå, att om den kris inträffar, som man så mycket fruktat, skall den åtminstone hafva det goda med sig, att den dyra tiden går tillbaka och arbetarens ställning derigenom blifver långt drägligare än den nu är.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, vågar jag anhålla, det Kammaren måtte, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, bevilja den af Kongl. Maj:t begärda förhöjningen i aflöning för kronans arbetare vid Carlskrona station med 61,600 R:dr, att uppföras å extra stat för år 1874.

Herr Friherre Ericson: Herr Talman, mine Herrar! Jag är öfvertygad om att den siste ärade talaren och Stats-Utskottet nog skola komma öfverens, blott de hinna något litet kollationera sina meningar med hvarandra. Det har icke varit Stats-Utskottets afsigt att föreslå någon omensklighet; frågan gäller blott, om kronans verkstäder skola för framtiden vara anordnade i större eller mindre skala, och då Stats-Utskottet föreslagit att Riksdagen skulle ställa samma summa som hittills till Kongl. Maj:ts förfogande, men tillika begära att indragningar i arbetspersonalens antal måtte ske, så har ju Stats-Utskottet i sjelfva verket föreslagit en löneförhöjning åt de arbetare, som för Stats-Utskottet tänkt

sig skola fortfarande finnas. Att, såsom den förste ärade talaren föreslog, bevilja det nu äskade anslaget i sin helhet skulle vara att helt och hållet öfvergifva den åsigt, Riksdagen förut uttalat och Stats-Utskottet fortfarande hyser, att nemligen det vore för statsverket mest fördelaktigt, om, medelst anlitan af den enskilda industrien, verkstadsarbetena å kronans varf blefve till det minsta möjliga inskränkta. Det har således icke, såsom den föregående talaren förmenade, varit fråga om någon "anslagsvägran"; Utskottet vet nog att de dyra tiderna påkalla en förhöjning i arbetarnes löner; utan meningen har, som jag nämnde, endast och helt enkelt varit den, att arbetena vid kronans verkstäder måtte inskränkas. Chefen för Sjöförsvars-departementet påyrkade bifall till den Kongl. propositionen, emedan det icke skulle låta sig göra att förminska verkstadsarbetarnes antal. Det är samma strid, som fördes förlidet år. Jag kunde icke finna att Herr Sjöministern anförde flera skäl, hvarföre en sådan förminskning skulle vara omöjlig, än att man icke kunde afskeda de arbetare, som nu funnes, men att deremot om de dugliga ibland dem ej få förhöjd aflöning, skulle de gå sin väg. Jag känner ej till de kontrakt, som äro uppgjorda med arbetarne, men jag föreställer mig, att reciprocitet bör finnas i detta fall, som i andra, och att, om man icke eger rättighet att när som helst afskeda en arbetare, så bör denna ej heller hafva rättighet att när han behagar skilja sig från arbetet.

Ett annat skäl, som af Herr Sjöministern anfördes för bifall till den Kongl. propositionen, gick ut på att visa att prisen å jern, koppar etc. eller med andra ord å de rudimaterier, som vid kronans verkstäder användas, stigit så högt, att anslaget till flottans nybyggnad och underhåll deraf mer än tillföre medtages. Detta skäl talar, efter min uppfattning, snarare för den åsigten, att staten bör så mycket som möjligt anlita den enskilda industrien, hvilket medför en betydlig besparing, derigenom att man på sådant sätt undviker den mängd administrationskostnader, kontroller m. m., som vid alla företag för statens räkning utgöra en särdeles betungande post.

Då några andra skäl, än sådana som förut anförts, icke blifvit afgifna, och då Riksdagen förut uttalat såsom sin åsigt, att arbetena vid kronans varf väl icke borde helt och hållet upphöra, men endast så mycket som möjligt inskränkas och endast afse mindre reparationer, hvaremot större reparationer borde verkställas vid enskilda verkstäder, så ser jag för närvarande ingen anledning att frångå denna åsigt. Och hvad det beträffar att svenska staten skulle nödgas betala mera än andra kunder, så har jag hört Herr Sjöministern påstå detta och jag eger derföre icke rättighet att tvifla derpå; men underligt förefaller det mig, om staten icke skulle kunna skydda sig mot prejeri, när andra kunna göra det. Jag för min del yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wedberg: Då jag är från en trakt, der en mängd arbetare, jemförliga med dem, hvarom här är fråga, finnas anställda, anser jag mig skyldig upplysa att förhållandet verkligen är sådant som Herr Sjöministern uppgifvit, nemligen att de fleste arbetslöner stigit under de sista åren med nära nog 50 procent. Bristen på skickliga arbetare är så stor,

att icke, såsom en talare häromdagen uppgaf, två, utan fem arbetsgiffvare springa efter en arbetare.

Friherre Ericson uttryckte sin förvåning öfver att staten enligt Herr Sjöministerns yttrande kunde få betala mer än andra till enskilde industri-idkare. Detta förefaller mig icke alls underligt, tvärtom är det klart att man vid enskilda verkstäder under tider som de nuvarande ogera tager emot beställningar af staten, emedan sådant medför en mängd omgångar och dubbelt besvär derigenom, att staten nödgas vara mera pedantiskt noggrann än hvad den enskilde afnämaren är och kan få vara, då han icke nödgas underkasta sig alla dessa stränga kontroller — fabrikanten arbetar således i första rummet helst åt den enskilde, så vida ej staten genom högre pris gifver honom ersättning för den större noggrannhet, som vid dess arbeten måste iakttagas.

Icke heller kan jag instämma med den nästföregående ärade talaren i hans påstående att arbetarens ställning nu vore i allmänhet tryckt. Enligt min tanke har arbetarens ställning aldrig varit så gynsam som nu. Men just häri ligger, enligt min åsigt, en anledning till detta anslags höjande, ty i annat fall skulle det kunna hända, att staten blefve strand-satt på arbetare. Det är möjligt att, såsom här blifvit sagdt, det kan lyckas staten att uppgöra kontrakt med sina arbetare för längre tid med bestämd, oföränderlig arbetslön; men jag för min del betviflar att så, enligt regel, kan ske. Åtminstone lyckas det sällan vid någon enskild verkstad, utan man får der nöja sig med hvad arbetaren bestämmer, och kontrakten gälla aldrig annat än för kortare tider. Jag tror icke att Riksdagen handlar rätt, om den icke bifaller den äskade förhöjningen. En annan sak vore det om Riksdagen kunde vara öfvertygad om ocl Utskottet fullständigt hade utredt den saken, att en minskning i arbetspersonalens *antal* kunde ega rum. Men då Herr Sjöministern upplyst om att sådant icke låter sig göra, hafva vi ju ingen rätt att betvifla detta förbällande. Jag anhåller derföre om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Stats-Utskottets hemställan i punkten a.

Herr Grefve Posse: Jag vedervågar äfventyret, att regeringen äfven nu skall ringakta hvad i frågan kan vara att anföra, och får på förhand förklara, att jag i så fall är beredd att trösta mig. Mot hvad Chefen för Sjöförsvars-departementet anført med afseende å olämpligheten att använda båtsmän vid kronans varf, vill jag genmäla, att Stats-Utskottet haft en anledning till en motsatt uppfattning af frågan just i Herr Sjöministerns eget memorial af den 10 December 1872, der han, bland annat, yttrar:

”Jag har ofvan framhållit att båtsmännen från gammalt varit påräknade ej endast till ren militärtjänst, utan ock till arbetsmanskap för sjöförsvarets behof, samt att de ännu dertill användas i betydlig utsträckning, så att de i sjelfva verket äro att anse som hufvudstyrkan af varfvens arbetare.

Han tillägger visserligen: ”I alla de fall då ej särskild handtverkskicklighet erfordras“, men i dylika fall har man ju att tillgå för ändamålet särskildt öfvadt folk. Ett annat skäl, som föranledt Stats-Utskot-

tet att afstyrka denna del af Kongl. Maj:ts proposition, är den omständigheten att, på sätt här finnes i statsrådsprotokollet omförmäldt, regeringen funnit utväg att för år 1873 af flottans nybyggnads- och underhållsmedel anslå de belopp, som erfordrats för att tillfredsställa handverkarnes fordringar. Man kan således, utan att underkänna nödvändigheten utaf ökad aflöning, likväl komma till den uppfattningen, att anslag i detta fall icke bör beviljas; man kan göra det på grund af den omständigheten, att år 1873 medel för ändamålet finnas och man kan äfven göra det på grund deraf att, under en lång följd af år, Kammaren vid behandling af 5:te hufvudtiteln kommit underfund med, att det vanligtvis finnes tillgångar för fyllande af påkommande behof, äfven om Riksdagen vägrar anslag dertill; man kan slutligen äfven göra det med stöd af sjelfva Kongl. Maj:ts proposition, der uti bilagan n:o 4 pag. 24 Herr Sjöministern, utom de extra anslag, som af innevarande Riksdag blifvit begärda, uppräknar en hel mängd behof för sjövapnets utveckling, som blifvit ifrågasatte att utgå såsom extra anslag, men icke af regeringen vid denna riksdag blifvit begärda. Uti sista strofen säger nemligen Herr Sjöministern: "*För en del af dessa ändamål kunna emellertid medel af befintliga tillgångar beredas.*" Då man läser detta, tränger sig ovilkorligen genast den tanken fram, att här finnas medel att använda. Efter den temligen grundliga afskrifning af öfverflödiga, från föregående år reserverade medel, hvilken år sedan egde rum, erfar representationen likväl, att medel finnas till utgifter, för hvilka regeringen icke anser nödigt af representationen begära medel, och, för min del, tror jag således, att någon våda icke kan uppstå om regeringens begäran i föreliggande fall icke af Riksdagen bifalles.

Jag yrkar alltså bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Gjerling: Herr talman, mine Herrar! Hvad denna punkt beträffar, är jag af motsatt mening med Stats-Utskottet, d. v. s. med den del deraf, som genom den förseglade sedeln bestämt riktningen för Utskottets utlåtande. Alla de tolf utskotsledamöterna från Första Kammaren hafva nemligen reserverat sig, och för sin del tillstyrkt att dels till bestridande af löneförhöjning åt ordinarie handverkarne vid stationerna anslaget till flottans nybyggnad och underhåll må med 43,600 R:dr förhöjas; och dels jemväl "den till aflöning för extra arbetare äskade förhöjning i nämnde anslag, 18,000 R:dr, må af Riksdagen beviljas". Det synes således att endast sluppen har bestämt den utgång saken fått inom Stats-Utskottet, och att lika många röster talat för bifall som för afslag. Jag vill icke betvifla att icke å ömse sidor i lika hög grad förefinnes intresse för saken och för landets bästa, hvadan således den enda förklaringsgrunden till det beslut, hvori Utskottet stannat, ligger uti ett antagande att sluppen afgjort. Såsom motiv för tillstyrkande af bifall, anföra reservanterne följande: "De i statsråds-protokollet åberopade förhållandens synas Utskottet nogsam ådagalägga, att en förbättring i handverksstatens vilkor är oafvislig, derest icke alla de skickligaste handverkarne skola lemna kronans varf för de vida fördelaktigare anställningar, som i den enskilda industriens tjänst erbjudas." Detta är ett temligen ampelt uttalande å reservanternes sida om behofvet och nödvändigheten att an-

visa medel för ändamålet, utan att draga vaxel på andra för handen varande tillgångar. Å andra sidan är af Stats-Utskottets majoritet eller den del af Utskottet, som genom förseglade sedeln bestämt dess afstyrkande utlåtande i saken, såsom skäl — skäl som jag för min del icke kan gilla — åberopadt, att "Kongl. Maj:t till nästlidet års Riksdag gjorde nådig framställning om anvisande af medel för, bland annat, aflönande af extra handverkare samt förhöjning i aflöningen för underbefälet vid timmermans- och handverksstaten, men det begärda anslaget blef icke beviljadt, enär Riksdagen föreställde sig, att den arbetspersonal, som för närvarande till varfstjenstgöring kommenderades och därför uppbure aflöning, vore så talrik, att om den blefve minskad till det antal, som nödvändigtvis erfordrades, de aflöningsmedel, hvilka derigenom blefve disponibla, skulle lemna fullt tillräcklig tillgång till betäckande af den förhöjning i dagspenningen, som af förhållandena betingades". Detta har således för Stats-Utskottet varit de mest talande skäl för afslag, som Utskottet kunnat framställa. I min tanke har likväl Stats-Utskottet icke rätt uppfattat frågan sådan den verkliga föreligger, och jag vill därför försöka framhålla för Kammaren huru förhållandet i sjelfva verket är. Det är icke nu, såsom Utskottet synes föreställa sig, fråga om *samma* sak, som vid förra riksdagen, och således kan man icke, såsom Utskottet gjort, åberopa samma skäl nu, som anfördes för afslag å Kongl. Maj:ts framställning förlidet år. Då omfattade framställningen, att Riksdagen måtte anslå ett visst belopp till förhöjd aflöning åt extra maskinister, extra handverkare samt underbefälet vid timmermans- och handverksstaten, då deremot *nu* förslaget omfattar förbättrade aflöningsvilkor för ordinarie handverkspersonalen. Den nuvarande frågan är således en helt annan än den föregående, och de representanter, som bevistade förra riksdagen, erinra sig måhända, att då ganska mycket ordades om just dessa extra maskinister, om det oriktiga i att lemna bifall till Kongl. Maj:ts förslag med afseende å denna post, samt att såsom hufvudskäl för afslag ingick just den omständigheten, att extra maskinister voro inbegripna uti den då gjorda framställningen, och således kan det — jag upprepar det — icke anses rätt, att Utskottet nu, då förslaget icke omfattar dessa extra maskinister, baserat sitt afslag på motiv, som vid föregående riksdag anfördes. En ledamot af Stats-Utskottet, Friherre Ericson, har nyss såsom skäl för Stats-Utskottets åsigt i frågan uttalat den satsen, att verksamheten på kronans varf bör i väsentlig mån inskränkas, nemligen derhän, att icke blott nybyggnader, utan äfven större reparationer öfverlätas åt enskilda verkstäder, samt kronans hvarf deremot användas endast i och för mindre reparationer. I sådant fall hemställer jag, huruvida något kronovarf är behöfligt. Det är dessutom icke tänkbart, att staten skall kunna anlita privata etablissementer för större reparationer, åtminstone med afseende å vissa slags fartyg, ty det finnes åtskilligt dylikt arbete, som icke kan utföras vid privata verkstäder, och ännu aldrig blifvit derstädes utfördt. De privata varf som vi ega, äfven de af mera betydande omfattning, sakna lämpliga lokaler för att kunna disponera arbetsplats under erfordrig tid för mera omfattande reparationer. Uti Stats-Utskottets motiv finnes icke heller ett ord, som angifver att detta Friherre Ericssons uttalande är Utskottets motiv, men då den ärande talaren angifvit att så verkligen är förhållandet, vill jag icke ifrågasätta något an-

nat, ehuru jag eljest skulle vara frestad tro, att det endast vore ett enskildt motiv hos den ärade talaren. Man skulle med skäl kunna föreställa sig att hvar och en vore så mycket bekant med förhållandena både hvad beträffar örlogsfartyg och hvad som i allmänhet inom hvarje land måste tillkomma ett ordnad sjöförsvaret, att man icke skulle vilja framställa en sådan åsigt i detta afseende, som Friherre Ericson gjort. Skall Sverige hafva örlogsfartyg, måste äfven kronovarv finnas; skall Sverige icke hafva örlogsfartyg, utan sjövapnet helt och hållet undergrävas, då behöfves naturligtvis icke något varf. Men till ett sådant undertryckande af sjöförsvaret från representationens sida, vill jag för min del icke bidra, utan så länge jag har äran tillhöra denna Kammare, skall jag städse bjuda till att med allvar tillbakavisa hvarje sådant försök.

Med stor tillfredsställelse uppmärksammade jag, att ordföranden i Stats-Utskottet uttalade såsom sin mening, det han ansåg både rimligt och rättvist, att ifrågavarande personal erhåller löneförhöjning. Han fäste sig dock icke, hvad jag skulle önskat, vid detta förhållande, men icke heller vid det af Friherre Ericsson framlagda skäl för afslag, hvilket jag nyss sökte bestrida. Han framhöll deremot en annan åsigt, nemligen den att erfarenheten visat, det många gånger förut, då Riksdagen vägrat anslag, Kongl. Maj:t ändå alltid funnit utväg att skaffa medel till bestridande af de utgifter, som ansetts nödiga, och att således, äfven om Riksdagen gifve bifall till Stats-Utskottets föreliggande förslag, Kongl. Maj:t ändå torde kunna bestrida ifrågavarande löneförhöjning utaf tillgängliga anslag eller reservationer. Med afseende härå har Chefen för Sjöförsvarsdepartementet redan till statsrådsprotokollet yttrat sig. Herr Statsrådet tillkännagifver nemligen der, att ifrågavarande förhöjning "endast kan derigenom för år 1873 bestridas af nybyggnads- och underhållsanslaget, att inskränkningar göras uti anvisningarne till åtskilliga af de öfriga ändamål, för hvilka samma anslag tages i anspråk, men hvilka ej fortfarande kunna sättas å sido". Det är i mitt tycke ett alldeles tydligt uttalande från regeringens sida att medel icke finnas för ändamålet disponibla för 1874 och följande åren, och jag förstår icke, huru någon kan utan föreliggande fakta förneka det. Kan man framlägga sådana, bevisande att här är ett misstag begånget af chefen för Sjöförsvarsdepartementet, då är det en annan sak, men intill dess så skett, måste full rättighet förefinnas att påyrka det representationen beaktar hvad som i det hänseendet uti statsrådsprotokollet finnes angifvet. Om Stats-Utskottet i sitt utlåtande, och, som representant för detsamma, dess ärade ordförande här kunnat verkligen visa: den och den saken är obehöflig, de och de medlen böra derföre användas för nu ifrågarande ändamål, då hade anledning förefunnits för ett uttalande likt det som skett, men så har icke varit händelsen, och utlåtandet synes mig således hvila endast på lös grund. Till och med att utan vidare tillstyrka vägran på Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, det hade varit mera rent spel, då deremot de skäl för afslag, hvilka framstälts, enligt mitt förmenande äro blotta svepskäl.

Hvad behöfvet af ifrågavarande löneförhöjning beträffar, anser jag mig böra nämna, att vid stationerna tillämpas olika aflöningsklasser för arbetsmanskaper, och att för de egentliga ordinarie handverkarne dessa aflöningsklasser äro till antalet fyra. Den lägsta klassen, men en klass, dervid

inträdet nedifrån dock förutsätter full arbetskraft samt viss vana och yrkesskicklighet, har 75 öre i dagspenning jemte ersättning för 4 tunnor råg årligen och en obetydlig inqvarteringsersättning, 12 R:dr om året. Nästa klass har 90 öre i dagspenning, den tredje klassen 1 R:dr, och den högsta 1 R:dr 25 öre, allt med tillägg af ofvannämnde särskilda emolumenter. Äfven om, mot förmodan, dessa aflöningsbelopp skulle af någon anses lämpliga, så framstår dock den omständigheten, att *största* antalet arbetare tillhöra *näst lägsta* aflöningsklassen och endast ett högst ringa antal den högsta. Ett fåtal tillhör de öfriga klasserna, men de flesta, det stora flertalet, hafva, som sagdt, icke haft mera än 90 öre i dagspenning. Detta förhållande har naturligtvis icke kunnat undgå att framkalla rättvist missnöje hos personalen, som likväl icke gifvit sig luft på det inom stora arbetarekorporer vanliga sättet — litet hvar torde erinra sig hvad som i detta afseende mångenstädes inträffat, exempelvis vid Motala etablissemment. Jag tror och hoppas att sådana oordningar aldrig skola inträffa vid kronans varf, ehuru det ligger nära till hands att antaga, att om brist fortfarande skall ega rum hos denna arbetareklas, en ganska beklaglig sinnesstämning lätt skulle kunna uppstå. Stämningen har också varit mycket nedslagen genom den tryckta ställning som egt rum till följd af de låga aflöningsvilkoren. Detta har också tid efter annan framkallat petitioner till Kongl. Maj:t, petitioner, hvilka deras chefer och bland dem jag, som sedan några år varit chef för större delen af handtverkspersonalen vid Carlskrona station, för min del på det varmaste förordat, och jag skall alltid göra detsamma, så länge jag anser deras fordringar vara rättvisa, vara billiga, som händelsen är i förevarande fall. Först efter åtskilliga års väntan har Kongl. Maj:t medgifvit ökad aflöning, och jag beklagar, att Kongl. Maj:t icke långt före detta uttagit steget genom att hos Riksdagen begära medel för ändamålet. Jag hade ansett detta mera önskvärdt, och Riksdagen å sin sida hade ej gerna kunnat annat än bifalla en dylik framställning, förutsatt att Riksdagen gjort sig bekant med förhållandena. Den förhöjning, som Kongl. Maj:t numera beviljat, är icke särdeles betydlig. Den utgör enligt mig meddelade uppgifter: för en klass femton och en half procent, för en annan nitton och en half procent och för de två återstående klasserna tjugo och en half procent, således en obetydlighet till penningbeloppet, endast 20—32 öre per dag, men denna förhöjning är dock af stor betydelse för arbetarne. För en handtverkare med skicklighet är en sådan dagspenning icke hög, isynnerhet som de ifrågasvarande äro mera bundna än arbetare vid enskilda verkstäder. Under sådana förhållanden kan det icke vara skäligt att försöka afhålla Kongl. Maj:t från fortsatt utdelning af de förhöjda aflöningarne. Men med afseende å denna fråga tillkommer ytterligare, att ett nytt reglemente för stationer och varf i år börjat tillämpas. Detta nya reglemente borttager från en del arbetare vissa rättigheter, de förut egt, t. ex. att vid åtskilliga laga förfall erhålla ledighet utan afdrag å aflöning; således har genom den nya ordningen deras rättigheter blifvit inskränkta, en inskränkning som arbetarne hafva underkastat sig just under vilkor af dem erbjuden högre aflöning. Skulle nedsättning ega rum, äro de icke längre bundna af detta sitt medgifvande, och deraf skulle således följa, icke allenast att en mängd arbetarefamiljer försattes i brist, utan jemväl att förlägenhet

skulle uppstå med afseende på rättigheter och skyldigheter. Man har äfven som skäl för afslag framhållit, att vederbörande borde draga försorg om, att antalet arbetare vid kronans stationer och varf förminskas. Nåväl — antalet är verkligen minskadt och detta uti icke obetydlig grad. Men på samma gång man det gjorde, nödgades man i stället antaga en del extra arbetare. Männe icke detta bevisar behovet numera snarare af förstärkning? Ty jag kan icke föreställa mig det Kammaren misstänker, att kronans varf och verkstäder för sjöförsvaret skötas på oriktigt sätt.

Man skulle möjligen, vid en jemförelse med hvad som egt rum för längre tid tillbaka, kunna föreställa sig, att, då vi egde en flotta af linieskepp och derjemte en mängd skärgårdsfartyg, en vida större arbetarepersonal kräfdes, än nu för tiden, då fartygsantalet är betydligt inskränkt. Detta är likväl en föreställning, som icke håller stånd. Förhållandet var nemligen i sjelfva verket, att vår fordna flotta af linieskepp, större delen af året och till största antalet, låg overksam vid brobänken, och att man icke på sistnämnda fartyg använde mera arbete, än som behöfdes för deras nödtorftiga underhåll. Nu deremot äro de flesta fartyg årligen ute på expeditioner, ofta under en stor del af året, slitningen är till följd deraf betydligare och reparationer m. m., som erfordras för deras underhåll, således oftare förekommande; allt detta på samma gång på utförandet af arbetena numera måste, till följd af ändrade tidsförhållanden, nedläggas vida mera omsorg än vid den tid, med hvilken jemförelsen skett. Och icke nog härmed: en särskild tillökning i arbete har tillkommit. Fordom egde icke, såsom nu, flottan ångfartyg, de der äfven för sina maskiner och ångpannor taga betydlig arbetskraft i anspråk. En nedsättning i arbetarepersonal vid statens varf i den riktning en eller annan tänkt sig kan derföre icke rimligen vara att påräkna under nuvarande förhållanden.

På grund af hvad jag haft äran anföra, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr *Anders Svensson* instämde i Herr Gjerlings anförande.

Herr Gummesson: Efter min uppfattning delar sig denna fråga i två, den ena om förhöjning i verkstadsarbetarnes lön och den andra om minskning i deras antal. Att arbetspersonalen verkligen är i behof af löneförhöjning tror jag mig veta; jag känner en stor del af dessa arbetare och det är en allmän klagan bland dem att deras nuvarande löner äro för låga. Jag kan icke heller i Utskottets betänkande se det ringaste förnekande af detta faktum, men man tror att behovet skall kunna fyllas genom indragning af arbetspersonalen. Men jag tror att en sådan åtgärd ej kan vara välbetänkt; de arbetare som finnas vid stationerna behöfvas ganska väl, om man icke skall blifva strandsatt när större reparationer komma i fråga.

Jag vill icke sätta i fråga att personalen i Carlskrona förr kunnat gifva berättigad anledning till klander, men numera är såväl deras arbetsduglighet som deras moralitet fullt jemförliga med arbetares vid enskilda verkstäder. Från morgon till qväll utfövas den strängaste tillsyn, så att de tvingas att göra sin tjenst.

På grund af hvad jag och andra med mig i denna fråga liktänkande yttrat, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lundström: Jag begärde ordet innan den ärade representanten från Carlskrona yttrade sig, och jag medgifver, att, efter de sakkunna upplysningar han lemnat, det kunde vara onödigt, att jag nu toge till ordet; men jag ber dock att få bemöta några af de skäl, hvarmed Stats-Utskottets ärade ordförande sökt att försvara det slut, hvartill Utskottet kommit, aldrig helst som jag måste erkänna, att dessa skäl läto så svaga och intetsägande, att de för mig äro utan betydelse. Dessutom finnas bland dessa skäl några, som icke äro öfverensstämmande med rätta förhållandet. Stats-Utskottets ordförande upplyste, att bland ifrågavarande handverkare skulle finnas en mängd båtsmän; men så vidt jag kunnat göra mig genom sakkunniga personer underrättad, är detta icke förhållandet. En del båtsmän användas till handtlångare åt handverkarna, men detta är väl någonting helt annat, och ehuru det visserligen är sant, att det äfven finnes så kallade timmermansbåtsmän, hvilka kunna med mer eller mindre skicklighet föra en yxa och för det arbete de dermed åstadkomma erhålla några öres särskild ersättning om dagen, så kunna de dock ingalunda derföre räknas bland ordinarie handverkare.

Vidare har samme värde talare yttrat, att man skulle kunna förhöja aflöningen för de ordinarie handverkare med öferskottsmedlen på flottans nybyggnad; men det förefaller mig besynnerligt, att, efter hvad som blifvit upplyst om de höga prisen å materialier vid enskilda verkstäder, man kan komma till den tro, att något öferskott skall kunna uppstå å anslaget till nybyggnad. Sådant har måhända varit möjligt förr, men icke nu med de högt uppjagade prisen å materialier och arbete.

Vidare har samme värde talare såsom skäl mot de äskade löneförhöjningarna åberopat någonting, som står anfördt på sid. 24 i Kongl. Maj:ts proposition. Det heter nemligen på anförda ställe: "För en del af dessa ändamål kunna emellertid medel af befintliga tillgångar beredas etc." Sid. 24 innehåller emellertid straxt förut ett uppräknande af åtskilliga anslag, som kunde vara behöfliga, men deribland finnes ej med ett ord vidrörd frågan om förhöjning i handverkarnes löner, och det anförda yttrandet kan derföre icke heller hafva afseende derpå. Dessutom vill jag anmärka, att ordalagen äro: "för en del af dessa" — blott för en del af *de der uppräknade ändamålen* kunna medel af befintliga tillgångar beredas, och således är det väl ännu mera omöjligt, att några medel kunna blifva öfver till bestridande af ifrågavarande aflöningar. Det torde för hvar och en vara en bekant sak, huru arbetslönerna i alla yrken på sednare tider stigit. Jag hörde häromdagen en egare af en mekanisk verkstad omtala, att han haft en arbetare, som fått sin lön tid efter annan så påökad, att han slutligen uppbar 4 R:dr 75 öre om dagen, men att han ändå blifvit af med honom derföre, att en annan bjudit 5 R:dr. Nu frågar jag, mine Herrar, står aflöningen å kronans varf i något som helst rättvist förhållande härtill? Finnes det nu kontrakt om de låga aflöningarna med dessa arbetare, så är det för dem ganska beklagligt och vore för Riksdagen icke värdigt att tillämpa dem, utan känsla för deras

ömmande belägenhet; finnas åter icke något slags kontrakt, så är det illa bestäldt för Kongl. Maj:t och Kronan, om förhöjningen afslås, ty då stanna endast oduglingarne kvar. Här klagas ibland öfver, att flottans materiel och utrustning äro i dåligt skick; men jag hemställer: om man går så till väga, att man ej vill betala de erforderliga arbetarne en rimlig aflöning, huru skall man då kunna få hvad som kräfves?

På de skäl, som af åtskilliga talare blifvit i denna riktning anförda och på grund af hvad jag nu yttrat, anhåller jag om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Kolmodin: När en person, som icke har någon egentlig detaljkunskap i en fråga, skall bestämma sig för huru han skall votera, har han ingen annan utväg än att med hvarandra jemföra de skäl som blifvit från ena och andra sidan anförda. Jag har gjort så och får uppriktigt bekänna, att *de* skäl, som blifvit lemnade utaf två af Stats-Utskottets herrar ledamöter icke hafva för mig visat sig ega den fasthet och betydelse, som Utskottet velat dem tillmäta.

Sjelfva kärnpunkten i Utskottets resonnement är, att en minskning i antalet af verkstadsarbetare å kronans varf bör ske, för att dymedelst bereda tillgång till förhöjd aflöning åt dem, som bibehållas. En ärad ledamot af Utskottet medgaf dock, att denna minskning borde ske *endast så vidt det vore möjligt*. Det *omöjliga* fordrar Utskottet dock icke! Då det nu från andra sidan visats, att en indragning redan blifvit gjord, men att det till följd af den nuvarande sjökrigsmaterielens beskaffenhet och andra omständigheter vore en omöjlighet att ställa sig utan arbetare till visst antal vare sig i krigs- eller fredstid, så torde vi väl böra antaga, att *det* blifvit gjort, som varit *möjligt* att göra, och att Stats-Utskottets fordran således, detsamma ovetande, redan är tillfredsställd.

Det utgjorde föremål för förvåning hos nämnde statsutskottsledamot, att de arbetare, som hade långa arbetskontrakt, kunde vara i den ställning, att de när som helst kunde öfvergifva arbetsgifvaren, medan denne deremot icke kunde på lika sätt blifva dem qvitt. Ja, mine Herrar! hvarföre var det häromdagen, när legostadgan diskuterades, så mycket tal om svårigheten att tillhålla tjenare att fullgöra sina förbindelser? Jo, derföre att en och annan börjat observera, att han icke numera hade säkert håll på sina arbetare, utan mycket lätt kunde blifva af med dem trots reciprociteten. Jag hörde häromdagen en bekant berätta, huru en godsägare i Skåne en dag, då han skulle resa till Malmö för att derifrån fortsätta med ångbåt till Köpenhamn, icke kunde få reda på sina drängar. Då han sålunda kom under fund med, att han sjelf måste ställa i ordning hästar och åkdon, fann han att muttrarne voro tagna från vagnen. Följden af alla dessa hinder var, att han — ändock han till sist blef i ordning — kom för sent till ångbåten och måste vända åter med oför rättadt ärende. Men hans drängar, de hade hunnit fram i rätten tid och kunde obehindrade fortsätta sin färd, hvarthän de behagade. Precis samma fara löper Kongl. Maj:t och Kronan, om icke dess arbetare erhålla en skälig aflöning. De skola på oförklarligt sätt försvinna. Behandla blott en människa orimligt, och den skall i nio fall af tio hitta på utväg att göra sig fri från ett obilligt tvång.

Den ärade talaren kunde ej heller förstå, huru de förhöjda prisen på alla materialier kunde i minsta mån inverka på arbetarnes aflöning. Det måtte väl dock vara klart, att anslaget till nybyggnad under nuvarande prisförhållanden måste blifva så hårdt anlitadt för sitt ursprungliga ändamål, att intet öfverskott — såsom antydt blifvit — derifrån kan erhållas till löneförbättring åt handtverkarne. Annorlunda kunde jag ej fatta Herr Statsrådets mening.

Stats-Utskottets högtärade ordförande förklarade, att båtsmännen mycket väl kunde användas till handtverkare. Det har redan af en högt ärad talare här midt öfver blifvit visadt, huru inskränkt denna användning i sjelfva verket måste blifva, och det ådagalägger en fullständig obekantskap med båtsmansinstitutionen, om man föreställer sig att genom den kan uppammas någon handtverksskicklighet.

Stats-Utskottets ordförande sade vidare, att det ej vore så farligt att afslå regeringens proposition; ty på femte hufvudtiteln finnes alltid tillgångar. Jag kan ej föreställa mig, att Chefen för Sjöförsvars-departementet är i besittning af Fortunati hatt eller någon annan underbar talisman, som ställer obegränsade medel till hans förfogande. Mine Herrar! vore förhållandet sådant, så hade Herr Sjöministern nog icke suttit här riksdag efter riksdag för att kämpa om anslag. Något egentligt nöje kan det ju ej vara för honom, utan sker sådant helt visst för nöds skull.

Samme högt ärade talare har åberopat ett yttrande af herr Sjöministern i den Kongl. propositionen, hvori förklarats, att för vissa angifna ändamål funnos tillgångar, och vill deraf draga den slutsats, att dessa skola räcka äfven till nu föreliggande behof. Hade Herr Sjöministern icke yttrat detta, så hade Stats-Utskottet kanske varit villigt att bifalla alla hans framställda anslagsfordringar. Vare emellertid härmed huru som helst, så synes mig den slutledning Stats-Utskottets ordförande uppställt vara af den art, att jag omöjligen kan godkänna densamma. Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Friherre Ericson: Af Herr Kolmodins anförande framgick ingenting annat, än att båtsmännen måtte ha försämrats öfver natten, ty i går ansågos de ega alla möjliga vackra egenskaper. Jag ber emellertid att Herrarne icke göra några utvikningar på sidan om saken, ty det har icke varit Utskottets mening att icke ställa till regeringens förfogande nödiga medel, att kunna anständigt aflöna de arbetare som *behövas*, men förhållandet är det att Stats-Utskottet vid denna riksdag haft samma åsigt som förra riksdagen, då man ville inskränka verkstadsarbetena, och det lider väl intet tvifvel att detta är en väg att få medel till ökande af lönerna.

Den ärade talaren från Carlskrona har sagt, att här icke vore fråga om samma sak som i fjor, emedan det då rörde maskinister. Jag ber då att få hänvisa till Stats-Utskottets betänkande här och jemföra det med förra årets. Då voro handtverkarne och maskinisterna sammanförda i en punkt, och Riksdagen afslog anslaget till begge. Här åter äro maskinisterna behandlade i en särskild punkt, och den ärade talaren kan väl icke klandra Utskottet därför att det tillstyrkt anslag till desse,

det vore åtminstone icke från hans ståndpunkt konsekvent. Samme talare har vidare antydt, att mina ord icke uttryckt den åsigt som Utskottets majoritet omfattat. Då Utskottet anför förra Riksdagens skäl till afslag å Kongl. Maj:ts då framställda begäran om anslag för extra handverkare m. fl., nemligen att "Riksdagen föreställde sig, att den arbetspersonal, som för närvarande till varfstjenstgöring kommenderades och derföre upp-bure afföning, vore så talrik, att, om den blefve minskad till det antal som nödvändigtvis erfordrades, de aflöningsmedel, hvilka derigenom blefve disponibla, skulle lemna fullt tillräcklig tillgång till betäckande af den förhöjning i dagspenningen, som af förhållandena betingades" samt der-efter tillägger: "Utskottet som delar denna åsigt och anser den fortfa-rande ega giltighet" etc., då hemställer jag om det är *min enskilda* åsigt eller *Utskottets* som jag uttalat.

Det enda skäl jag hört uttalas för att staten skulle drifva verkstads-rörelse äfven till den utsträckning att större reparationer der skulle verk-ställas var det som af den ärade Carlskrona-representanten anfördes, att vissa slags större reparationer icke lämpligen skulle kunna å enskilda verkstäder utföras, emedan dessa saknade tillräckliga lokaler m. m. Jag kan icke förstå detta; såsom bekant utföras i allmänhet nybygg-nandsarbeten å enskilda verkstäder, och det förefaller mig besynnerligt om icke dessa verkstäder då äfven skulle kunna utföra större reparatio-ner. Som sagdt, jag förstår icke detta, men det vet jag, att den som önskar att statens verkstadsarbeten icke må utsträckas vidare än till det nödvändigaste, han bör rösta för bifall till Stats-Utskottets hemställan, ty dermed afses endast att inskränka statens verksamhet härutinnan.

Herr Hedin: Herr Talman! Att sila mygg och svälja kameler är något som tyvärr icke så sällan förekommer i vår politiska diet, och om jag icke misstager mig alltför mycket, så är Kammaren just nu som bäst i färd med den första delen af nämnda recept. Med Guds makt, innan vi komma till slutet på denna föredragningslista, skall nog någon kamel slinka ned och förena sig med dem, som förut blifvit förtärda.

En sida af denna sak torde emellertid icke vara tillräckligt berörd, och jag ber derföre att få göra ett försök att i min mån motverka den omtalade silningen.

Här har blifvit yttradt, att det icke skulle vara någon fara, om re-resentationen afslår det begärda anslaget, emedan Herr Sjöministern skall hafva tillgångar på andra håll. Jag skulle icke hafva väntat mig denna anmärkning från det håll, derifrån den kommit. Det förefaller mig besynnerligt att vilja sätta regeringen i det dilemma, att antingen förfara mindre konstitutionelt eller ock mindre menskligt, helst när, så-som här är fallet, det menskliga och konstitutionela förfaringssättet så väl kunna förenas. Regeringen har nu, såsom vi veta, af Riksdagen begärt anslag till den löneförhöjning åt de ordinarie varfsarbetarne, som hon varit rent af nögdad att på egen hand provisoriskt bevilja. Att regerin-gen icke har hjerta tiil att låta dessa arbetare svälta ihjäl, derför håller jag henne räkning. Och man kan ju ej annat än gilla det förfaringssätt af regeringen, att densamma för att erhålla medel till nödvändiga utgif-ter först vänder sig till Riksdagen och icke, med förbigående af repre-

sentationen, bereder sig tillgångar på annat sätt. Detta är den konstitutionella sidan af saken, som innebär ett af de många skäl, som föranleda mig att rösta för regeringens förslag.

Är nu denna summa någonting att föra väsen om? Den utgör ju endast 43,600 riksdaler. I andra punkten af sitt utlåtande N:o 11, angående regleringen af utgifterna under mionde hufvudtiteln, föreslår Stats-Utskottet, att en summa af 39,450 R:dr skall anslås för pensionering af enskilde tjenare hos den affidne konungen och drottningen, således ett belopp föga understigande det nu ifrågavarande. Jag skall icke yttra mig om den saken vidare — jag kommer nog till den framdeles — än att den ordinarie handtverksstaten faktiskt är, också den, en verklig indragningsstat; det är nemligen för längesedan, jag minnes nu icke året, af Kongl. Maj:t beslutadt, att ordinarie handverkare icke vidare skola antagas. En reduktion är således redan börjad, skulle man då icke kunna förena sig om att låta dessa arbetare, som släpat ut sina bästa krafter i statens tjänst, få dö den naturliga döden, hvilken enligt min mening icke är den som kommer af svält.

Stats-Utskottet har föreslagit, att man skulle draga in en del af arbetarnes antal. Jag undrar hvad man skulle säga, om någon komme fram med förslag att på samma sätt draga in en stor del af våra embetsmän, för att med sålunda besparade medel bättre aflöna de återstående. Svaret blefve väl: nej, de hafva fullmakter på sina tjänster och kunna derföre icke utan vidare afskedas. De ifrågavarande arbetarne hafva inga fullmakter, men en mängd af dem har i många år troget och skickligt arbetat för staten; det finnes bland dem personer — åtminstone känner jag ett sådant exempel — som antagits redan år 1840, det är för några och tretio år sedan. De hafva arbetat för en ringa dagspenning och likväl afsatt små summor årligen för att bereda sig en liten pension, för hvars skull de stå kvar, ehuru höga arbetslöner nu locka på andra håll. De hafva alltid haft lön och benämning af ordinarie arbetare, och likväl skulle man nu säga åt dem: gå! vi behöfva Er icke vidare. Jag frågar: är det rättvist, är det billigt att göra så, derföre att dessa fattiga arbetare icke kunna taga fram några fullmakter och stämma staten inför domstol.

Stats-Utskottet har uttalat en åsigt, som är mycket tänkvärd, nemligen att det vore för statsverket mest fördelaktigt om, medelst anlåtande af den enskilda industrien, verkstadsarbetena å kronans varf blefve till det minsta möjliga inskränkta. Jag har intet att invända mot denna princip, men så mycket mer mot den mindre tillfredsställande följdriktigheten i Utskottets förfarande. Hvarföre tillstyrkte Stats-Utskottet vid förra riksdagen uppförande af verkstäder för en summa af 270,000 R:dr samt inköp till dessa verkstäder af nödiga maskiner och maskindelar för 18,400 R:dr, hvilka medel skulle under år 1873 utgå? Det kunde väl icke vara för det nöjet att hafva verkstäder, som skulle stå tomma, utan det var för att der få arbeten verkställda, hvilka icke kunna undvikas. För öfrigt kan man väl minska den ordinarie arbetarestaten och i stället antaga nödigt antal extra arbetare, men om man gör det, så tror jag att man under nuvarande förhållanden i sin sparsamhetsifer räknar icke så litet orätt. Den ringa förhöjning, som här är föreslagen i de ordinarie

rbetar nes lön, motsvarar säkerligen icke på långt när de belopp, som de x tra a rbetarne komme att fordra.

Jag kan icke förneka, att det förefaller mig märkvärdigt, att jag ej, enligt min förväntan, fått höra dem, som i går på tal om Konstitutions-Utskottets då föredragna betänkande visade sådant intresse för arbetarne, taga ordet för att förorda en helt enkel åtgärd till verkligt gagn för ett antal arbetare. Dessa talare synas nu vara alldeles förstummade; det kan väl icke gerna vara deriöre, att det i dag kostar litet penningar, ty summan är dock icke stor, endast 43,600 R:dr. Jag skulle tro att debatten om det s. k. streckets borttagande icke skulle komma i dålig belysning, om man beviljade detta belopp. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Schoultz: Då den siste ärade talaren, bland annat, likasom värdjade till dem, som under gårdagens debatt, rörande Konstitutions-Utskottets utlåtande om valrätt till Första Kammaren, sökte göra arbetarens rättigheter gällande, i det han sade, att dessa nu syntes vara stumma, då det i denna fråga rörde arbetarne, emedan det nu vore fråga om utgift, så ber jag att få betyga att jag med särdeles tacksamhet instämmer i den siste talarens yttrande angående det berättigade i arbetarnes anspråk på löneförhöjning.

Hvad sjelfva hufvudsaken angår, så är det onekligt, att sjelfva hufvudklämnen ligger deri, huruvida den uppgift, som förekommer i Kongl. Maj:ts proposition derom, att indragning har blifvit vidtagen i arbetspersonalen, men att resultatet blifvit, att man icke längre kunnat gå i inskränkningar, är riktig. Här har blifvit nämndt, att man borde låta den enskilda industrien fullfölja hvad kronan icke kan göra. Det är för alla bekant, att i England, der så praktiska män hafva flottans vård om hand, oaktadt man i sjelfva London har tillgång till de ofantliga verkstäderna vid Thames, Iron Works, man icke satt i fråga att nedlägga verkstäderna i Woolwich.

Ingen praktisk man eller någon med tekniska kunskaper kan sätta i fråga, att arbetare, som kunna verkställa arbeten af den natur, som här är i fråga, icke skola finnas i Carlskrona. Det är sagdt och sannt, att antingen skola vi hafva ett sjöförsvär eller icke; och skola vi hafva ett sjöförsvär, så måste vi hafva sådana verkstäder som i Carlskrona och icke låta verkställa arbeten genom enskilde. Falla dess verkstäder, så faller vårt sjöförsvär. Saken är så gifven, att jag icke har något tvifvel derom. Hafva vi rätt att då Stats-Utskottet i sin sparsamhetsifer säger, att man kan göra inskränkning i arbetarnes antal, men Kongl. Maj:t förnekar detta förhållande, att fästa oss nödvändigt vid Stats-Utskottets mening. Är det rätt att hafva större förtroende till Stats-Utskottet än till Kongl. Maj:t? Man skulle möjligen kunna sätta tro till Stats-Utskottets uppgifter, om det framlagt några bevis på riktigheten deraf; men då sådant icke skett och deremot å andra sidan kvarstå ovederlagda de uppgifter Kongl. Maj:t framlagt, att försök till indragningar blifvit gjorda, men resultaten visat omöjligheten deraf, så finner jag för min del icke skäl att godkänna Stats-Utskottets förslag. Under sådana förhållanden anser jag

omöjligt, att Kammaren kan med giltiga skäl motsätta sig Kongl. Maj:ts proposition.

Det har här blifvit yttradt, att vi många gånger vid bestämmandet af statsutgifter sila mygg och svälja kameler, och i detta yttrande instämmer jag samt finner detta förhållande mycket bedröfligt. Men ännu mera bedröfligt finner jag det vara, att när man vet det missförhållande, som eger rum mellan den aflöning, som arbetarne vid kronans varf åtnjuta, och den betalning, som i den enskilda industriens tjänst gifves, man skall sätta i fråga att vägra den begärda löneförhöjningen. När jag icke kan dela den åsigt, som af Stats-Utskottet uttalats, att arbetarnes antal kan inskränkas, så återstår icke för mig annat än att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nils Nilsson i Asarum: Herr Talman, mine Herrar! För min del vill jag tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition och instämmer i öfrigt med Herr Kolmodin deruti, att de fleste af båtsmännen icke äro duglige till handverkare. Jag tror till och med, att bland dem finnas många, som knappt äro dugliga till verkstadssopare, emedan de sakna både vilja och lust till att arbeta.

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman! Här har af flere ledamöter blifvit yttradt, att en löneförhöjning för arbetarne vid kronans varf skulle vara rättvis och billig, och jag för min del kan ej motsätta mig en sådan förhöjning, men det må förlätas mig, om jag, när jag gör en visit på Skeppsholmen och ser det myckna folket, som der användes, icke kan förstå hvad nytta de göra. Hvad Carlskrona beträffar, så har jag aldrig varit der och känner icke huru det är derstädes.

När man icke känner förhållandena, så är det icke så underligt om man är tveksam. Jag försäkrar talaren på Stockholms-bänken, att om han lika uppriktigt sträfvade för arbetarnes väl, som de, hvilka i gårdagens debatt talade för dem, så vore det mycket väl, men å andra sidan är icke Stats-Utskottets betänkande tillkommet på en sådan slump, som representanten från Carlskrona velat påskina. En majoritet kan icke hafva tillkommit af ren slump, utan måste hafva faktiska skäl för sina beslut. Då man tror detta och då man har ådagalagt, att mindre antal arbetare kunna finnas på varfvet, så anser jag den begärda anslagssumman vara alldeles obehöflig. Hvad beträffar de anslag, som vid förra riksdagen beviljades till uppförande af verkstäder i Carlskrona, så får jag erinra att jag redan då motsatte mig deras beviljande. Frukterna börja redan visa sig, så att när man väl har fått verkstäder, så börjar man begära anslag till en mängd arbetare för att hafva nytta af dessa verkstäder. Om man ville ingå på den af Riksdagen uttalade önskan, att större reparationer blefve vid enskilda verkstäder gjorda, så skulle antalet af arbetarne kunna minskas och derigenom löneförhöjning åt de kvarvarande beviljas. Förut har alltid visat sig, att öfverskott finnes på femte hufvudtiteln, och derföre tror jag att det icke är någon fara att biträda Utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Adlersparre: En representant vill jag alltid bemöta som en representant, utan afseende på skiljaktiga åsikter. Då jag här blifvit på sätt och vis interPELLERAD, anser jag mig nödsakad att yttra några ord, men inskränker mig till att hänvisa den värde representanten för Sunnerbo till, eller rättare sagdt påminna honom om, mitt utlåtande i denna fråga vid sistlidne riksdag. Jag tog mig då friheten att bestrida Stats-Utskottets afstyrkande emot löneförbättring åt ifrågavarande handtverkare, och jag gjorde det, såsom jag tror, på ganska goda grunder. Då jag icke har lust att upptaga Kammarens tid med att upprepa hvad jag förut yttrat och att säga hvad af andra talare här i afton redan blifvit anfördt, anhåller jag att nu blott få erinra derom, att jag förra året på det varmaste yrkade bifall till ifrågavarande löneförhöjning och fortfarande gör så i denna stund.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det Herr Talmannen upptagit de yrkanden, som under densamma förekommit, samt i öfverensstämmelse dermed framställt propositioner, beslöt Kammaren att, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla det af Kongl. Maj:t till löneförhöjning åt ordinarie handtverkarne vid stationerna äskade belopp.

Punkten 3.

Litt b.

Rörande Utskottets hemställan under denna Litt. anförde

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Sedan Kammaren godhetsfullt bifallit det i nästföregående moment omförmälda, af Kongl. Maj:t äskade anslag till löneförhöjning åt de ordinarie handtverkarne vid stationerna, hoppas jag, att Kammaren äfven skall bevilja det af Kongl. Maj:t begärda belopp till aflöning åt extra arbetare. Jag ber att i sammanhang härmed få nämna, att förhållandet icke längre är sådant man ansett det ännu vara, och det äfven för några år sedan verkligen var, nemligen att stora besparingar finnas på anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. De besparingar, som i femte hufvudtiteln förut funnits, äro nemligen dels öfverlemnade till Statskontoret, dels använda till andra behof. Att så är förhållandet, visas af den Kongl. propositionen, deri det omtalas, att en begärd tillökning i aflöningen för maskinisterne icke kunnat bifallas, icke derföre att en förhöjning icke vore af behofvet påkallad, utan emedan dertill tillgängliga medel icke funnes. Maskinisterne behöfde en löneförbättring lika väl som de öfrige handtverkarne. Men arbetarne svälte och det gjorde icke maskinisterne. Derföre kunde, då tillgångarne icke räckte till att tillfredsställa alla behof, maskinisterne icke erhålla någon förhöjning i sin aflöning, utan Kongl. Maj:t måste först vända sig till Riksdagen med begäran om anslag dertill.

Det är med stor nöd som åtskilliga oundgängliga utgifter kunna bestridas med nu tillgängliga medel. För innevarande år går det dock något så när ihop, genom användande af de sista tillgängliga besparingarne. Huru strängt anlidade alla tillgångar redan äro, synes bäst deraf, att ett

par nya oföretsedda, ej särdeles betydande utgiftsposter för stationernas räkning försäkra vederbörande stort bryderi. Så är det t. ex. alldeles nödvändigt att genast anskaffa nya sprutredskap på Skeppsholmen, ty de gamla äro nu i det sämsta skick, men jag vet ej, huru Förvaltningen af sjöärendena skall kunna reda sig med denna utgiftspost, ty Förvaltningen har förklarat, att inga medel härtill finnas. I slutet af den Kongl. propositionen finnes en lista på flera anslag, som Förvaltningen af sjöärendena och stationscheferne ansett erforderliga. Jag har dock icke trott mig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska dessa anslagssummor, dels derföre att fullständig utredning om åtskilliga af dem saknas och dels emedan för ett eller annat af dessa ändamål kunna beredas medel af befintliga tillgångar. Härmed må dock icke förstås redan tillgängliga medel, utan sådana som man kan hoppas att framdeles erhålla genom indragningar och besparingar på underhållsanslaget. De arbeten som höra till denna kategori äro t. ex. ombyggnad af uthuslängorna å Skeppsholmen, förändring af informationsverket i Stockholm, hvilket behöfver ökas, samt utvidgning af artilleriverkstaden i Carlskrona. Dessa arbeten äro af den beskaffenhet, att de icke kunna skjutas åt sidan.

Med hvad jag nu anfört tror jag mig hafva tillräckligt visat, att en stor brist i underhållsanslaget för närvarande finnes, och detta har varit ett skäl för mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska anslag, åtminstone till de nödvändigaste behofven. Jag hoppas, att Kammaren icke skall afslå den nu begärda tillökningen i aflöning åt extra arbetare vid flottans varf.

Herr Friherre Ericson: På samma skäl, som föranledde mig att yrka bifall till mom. a) i denna punkt, yrkar jag nu bifall till Utskottets hemställan i detta mom. Dock vill jag förklara, att jag lika litet nu som då förra punkten afgjordes ämnar falla Kammaren besvärlig med att begära votering, enär det så nyligen visat sig, att majoriteten i denna Kammare måste vara särdeles stor, om den skall kunna segra i den gemensamma voteringen.

Herr Jöns Pehrsson: I denna punkt är jag fullkomligt ense med Utskottet, ty det visar sig att, om man nu beslutar den begärda tillökningen, det skulle blifva åtminstone 50 procents förhöjning i anslaget efter 1861 års stat. Jag förstår visserligen icke detta, men den tanken ligger nära till hands, att staten är alldeles för stor, och alla maskinister kunna väl ej gagnas, då vi egentligen icke ega någon flotta. Jag tror derföre, att man gjorde väl uti att ej afslå Utskottets ifrågavarande hemställan. Jag är icke en af dem, som vilja förkasta hvad Utskottet med mycket besvär åstadkommit. Jag tror, att det är mindre godt att sitta i ett Utskott, om man icke någon gång understödjer detsamma. Att Herr Sjöministern vann i nästföregående punkt berodde af en ren tillfällighet.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i nu föredragna moment.

Herr Grefve Björnstjerna: Då Friherre Ericson yttrade, att han på samma skäl, som förmäde honom att yrka bifall till nästföregående mom., nu yrkade bifall till det ifrågavarande, så inskränker jag mig till

att förklara, att jag på de skäl, jag anförde för afslag å Utskottets hemställan i föregående mom. och bifall till Kongl. Maj:ts förslag, yrkar afslag å nu föredragna mom. och bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Gjerling: På de af mig under diskussion om nästföregående mom. anförda skäl yrkar jag afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan, det i Kongl. Maj:ts proposition åt extra arbetare begärda anslag måtte beviljas. Efter upptagande af dessa yrkanden och i enlighet dermed framställda propositioner, förklarade Herr Talmannen sig anse ja vara öfvervägande för den sednare meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. b i 3:dje punkten af dess utlåtande N:o 7,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beviljat det i Kongl. Maj:ts proposition åt extra arbetare begärda anslag 18,000 R:dr.

Omröstningen företogs och visade, vid röstsedlarnes sammanräknande, 82 ja mot 67 nej; hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Punkten 3.

Litt. c.

Bifölls.

I fråga om *Litt. d* i samma punkt anförde:

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Jag beklagar, att Stats-Utskottet ansett sig böra afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag om en förhöjning i anslaget till flottans nybyggnad och underhåll i ändamål att upprätta en poliskorps för Carlskrona varf. Hvad beträffar bevakningen på flottans varf, så hafva sedan många år tillbaka alla de komitéer och auktoriteter, som behandlat denna fråga, enstämmigt hemställt, att det hittills brukliga sättet att uppehålla bevakningen genom båtsmän måtte, såsom mindre lämpligt, förändras och båtsmännen utbytas

mot en speciel korps af verkliga polismän, som dels hålla bättre vakt, dels kunna förfölja tjuvar och skälmar utom varf och stad, om så skulle erfordras, och dels äro mera skicklige i att tillrättaskaffa stulet gods. Behovet af en speciel poliskorps för Carlskrona station erkändes äfven af 1870 års Särskilda Utskott, som yttrar härom följande:

“Hvad särskildt polisbevakningen vid kronans dyrbara etablissementer och verkstäder beträffar, är det af vigt att den anförtros åt personer, som med en noggrann kändedom om en mängd enskilda förhållanden såväl inom som utom varfven förena särskilda anlag för polistjenstgöring och genom längre tids öfning vunnit erfarenhet i densamma. Det är sannt, att sådana anlag stundom förefinnas och äfven blifvit i viss mån utvecklade hos en och annan båtsman, men när han väl förvärfvat sig den vana, som erfordras för att blifva till nytta såsom bevakningskarl, är hans tjenstgöring vid stationen slutad och han återvänder till roten, för att leuna rum åt en opröfvad och oerfaren.”

Den areal, som skall dag och natt bevakas, är icke heller obetydlig. Strandsträckan på Carlskrona varf och kronans område utgör omkring 20,000 fot. Dertill kommer en betydlig längd åt landsidan och åtskilliga fristående etablissementer. Den delen af frågan, som rörer nödvändigheten af en polisbevakning, är således alldeles klar. Det hade ock varit särdeles önskvärdt, om man hade lyckats öfvertala Carlskrona stadsfullmäktige att med stadens poliskorps öfvertaga bevakningen af flottans varf och öfriga område, och en skrivelse härom afgick ock till stationsbefälhafvaren, men stadsfullmäktige ville icke ingå på detta förslag.

I afseende å den andra delen af frågan, synes det af Utskottets utlåtande, att Utskottet fäst sig dervid, att Riksdagen borde beredas tillfälle att yttra sig, innau nya korpser, för hvilka erfordras aflöning af statsmedel, organiseras och upprättas. Jag ber att i afseende härå få förklara, att jag aldrig kommer att tillstyrka Kongl. Maj:t att gå Riksdagen förbi i någon fråga, der Riksdagens rätt att varda hörd är obestriddig. I fråga om en förändrad organisation af flottans civilstat skall det förslag, som är under utarbetning, och genom hvilket jag hoppas att icke obetydligt kunna reducera personalens antal, framläggas till Riksdagens pröfning. Då förslaget till en ny arvodesstat blir färdigt, skall äfven det föreläggas Riksdagen. Jag anser att dessa begge frågor, såsom tillhörande aflöningsanslaget, äro af beskaffenhet att tillhöra Riksdagens pröfning, ehuru vissa delar af arvodesstaten hitintills blifvit af Kongl. Maj:t ensam disponerade. Hvad åter angår sättet för bevakningen å flottans varf, så tror jag att detta fortfarande bör öfverlemnas till Kongl. Maj:ts eget afgörande. Detta är en detaljfråga, hvilken Riksdagen omöjligt kan sätta sig in uti och så noga följa. Kongl. Maj:t har icke heller ansett nödigt att ingå i frågans alla detaljer, utan endast genom nådigt bref den 12 November 1872 anbefallt uppsättandet af en särskild poliskorps för Carlskrona station och föreskrifvit, att stationsbefälhafvaren skulle antaga en poliskommissarie, tre öfverkonstaplar jemte erforderligt antal konstaplar med den tjenstgöringsskyldighet, som stationsbefälhafvaren egde att i särskild instruktion bestämma. Jag tror således, att om tillräckliga medel för bestridande af denna poliskorps' aflöning varit för Kongl. Maj:t tillgängliga, något tvifvel icke hade uppstått derom, att Kongl. Maj:t egt

rätt att ensam ordna denna sak på sätt honom syns lämpligast, och hade Carlskrona stad åtagit sig att genom sin polis bestrida varfvets bevakning mot ersättning af kronan, och Kongl. Maj:t haft medel till denna ersättnings betäckande, så torde knappast någon meningsskiljaktighet uppstått om hans rätt dertill. Men då Carlskrona stadsfullmäktige icke ville ingå på förslaget att öfvertaga denna bevakning, och de för polisens aflöning anvisade medel med i år äro slut, måste Kongl. Maj:t vända sig till Riksdagen med begäran om anslag dertill. Skulle detta anslag vägras, och Kongl. Maj:t i följd deraf komma i saknad af de för poliskorpens aflöning erforderliga medel, så är denna korps uppsägbar, och man måste då återgå till det gamla sättet att använda båtsmän till ifrågavarande bevakning. Min åsigt är dock den, att man bör befria båtsmännen från denna bevakning, liksom de redan blifvit fritagne från handräckning vid sjukhusen, kontoren, magasinerna m. m. dylikt, och ersätta med privata tjenare. Jag hemställer om bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Grefve Posse: Ja, nog förhåller det sig så, som Herr Chefen för Sjöförvars-departementet upplyste, nemligen att majoriteten i Utskottet såsom ett skäl för afstyrkande af bifall till det af Kongl. Maj:t begärda anslag till aflöning åt polisbevakningen vid Carlskrona station väsendtligen fäst sig vid *den* omständighet, att Kongl. Maj:t här utan Riksdagens hörande upprättat en ny tjenstemannakorps. Majoriteten har ansett det särdeles vädligt, om sådana åtgärder skulle af Riksdagen lemnas oanmärkta, ty om man stillatigande medger sådant i ett fall, så skulle möjligen deraf kunna dragas den slutsats, att Kongl. Maj:t eger rätt att vidtaga sådana åtgärder i andra fall och i vida större utsträckning.

Utom detta rent principiella skäl ansåg majoriteten, att den föreslagna bevakningskorpsern vore tilltagen allt för stor i förhållande till tjenstgöringsområdet och skulle medföra allt för stora kostnader. Om jag icke misstager mig, är Carlskrona varf åt landssidan omgifvet af en mur, men öppet åt sjön och bör således på denna sida vara föremål för bevakning. Det är redan af Herr Departementschefen upplyst, att längden af varfvet och dess närmaste område är åt sjösidan 20,000 fot, och då synes en korps af 22 personer för bevakning af denna terräng vara alltför stor. Dertill kommer, att de löner, som enligt Kongl. brefvet den 12 November 1872 blifvit anslagna till denna poliskorps, äro så särdeles låga, att det är otänkbart, att desamma, om Kongl. Maj:ts förslag nu bifölles, skulle bestå någon längre tid innan en löneförhöjning komme i fråga. Jag ber att i detta afseende få exempelvis nämna, att lönen för de 18 konstaplarne är föreslagen till blott 600 R:dr för hvarje konstapel, och man måste således medgifva, att dessa löneinkomster måste i det fall att dessa polismän äro fullt sysselsatte af sin tjenst, anses alldeles otillräckliga för bestridande af lefnadskostnaderna. Det anfördes inom Utskottet såsom ett skäl för afstyrkande af bifall till den Kongl. propositionen i denna del ett exempel från ett enskildt varf, nemligen Motala varf, hvilket, efter mitt förmenande, måste anses såsom ett större etablissement, väl icke i afseende på rymden men med hänsyn till de arbetsföretag, som der utföras. Den mekaniska verkstaden vid Motala är omgifven af en mur och hela bevak-

ningspersonalen består af blott en portvakt, som till sitt biträde har en pojke. Ilvar och en, som lemnar verkstadens område visiteras af portvakten, och om något anmärkningsvärdt dervid förekommit, skickas pojken efter folk. Jag tror, att bevakningen vid Carlskrona varf skulle kunna anordnas på ett vida enklare och billigare sätt än det Kongl. Maj:t föreskrifvit. Om man nemligen tänker sig en fullständig stängsel åt sjösidan, så skulle kostnaden för uppförande af en sådan stängsel sannolikt icke uppgå till högre belopp, än som motsvarar några få års anslag till ifrågavarande poliskorps' aflöning. Att bevakningen hittills icke uppfyllt sitt ändamål, det veta vi alltför väl, och äfven på den sednaste tiden har man hört, att det icke varit möjligt att förekomma försnillningar från varfvet. Jag tror emellertid, att det varit på ganska goda skäl, som Utskottets majoritet afstyrkt beviljandet af det nu begärda anslaget. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Jag förmodar, att Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvars-departementet icke kan på fullt allvar tro, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande begäran skall tillvinna sig Riksdagens bifall. Mig förefaller det i högsta grad besynnerligt, att man skulle behöfva en poliskorps å Carlskrona varf för att bevaka derstädes stationerade båtsmän och officerare. Jag har hittills alltid föreställt mig krigsmakten såsom ordningens upprätthållare, och att således någon särskild polisbevakning öfver krigsfolket icke vore behöflig. Nog har jag hört sägas, att det är mycket ruttet i Carlskrona och, om det så förhåller sig, lärer väl en poliskorps icke kunna bättre än andra göra motstånd mot försök att tillgripa eller förskingra kronans egendom. Då jag var hemma sistlidne höst, samtalade jag med två soldater från min hemort, hvilka under fyra månader varit kommenderade till tjenstgöring i Carlskrona. De berättade, att de aldrig haft en så lindrig tjenstgöring i Carlskrona. De yttrade, att de haft så litet att göra, att de nära nog gått aldeles syssiolöse. Vid sådant förhållande synes det vara grundad anledning till den förmodan, att bevakningen å Carlskrona varf lätteligen kan ombesörjas af det dit kommenderade manskapet, och att således en särskild tjenstemannakorps för sådant ändamål är aldeles öfverflödig. Mig förefaller det ock i högsta grad principvidrigt att hålla en särskild poliskorps för uppsigt öfver ett varf, der befäl och manskap finnas, och ordningen således bör kunna genom dem upprätthållas. Då jag icke kan föreställa mig, att det är ens möjligt för Riksdagen att bevilja ifrågavarande anslag, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gjerling: De af den sednaste talaren anförda skäl kan jag icke godkänna. Den föreslagna polisbevakningen å Carlskrona varf afser nemligen icke blott att upprätthålla ordning bland den personal, som arbetar å eller besöker detsamma, utan äfven och i väsendtlig mån att skydda der befintlig kronans egendom mot tillgrepp utifrån. Carlskrona varf är så beläget, att det erbjuder en lång sträcka öppen mot vattnet. Denna sida af detsamma är tillgänglig för båtar, och synnerligast nattetid, då varfspersonalen är borta, kunna, om nödig bevakning saknas, obehöriga personer lätteligen komma i tillfälle att beträda varfvets område. Ensamt

nu nämnda förhållande torde således erbjuda tillräckliga skäl för behöfv^t af en poliskorps.

Dertill kommer en annan omständighet, den att intet örlogsvarf finnes, som icke har en polisbevakning. En sådan har Carlskrona varf icke heller saknat, ehuru densamma hittills i en annan form ombesörjts, nemligen genom båtsmän och marinsoldater. Då numera marinregementet är indraget och antalet uppfordrade båtsmän skulle enligt den Kongl. propositionen nedsättas i den mån sådant kunde ske till följd af den nya polisbevakningen samt genom denna nedsättning en besparing uppstå, motsvarande en del af hvad som begäres för bestridande af poliskorpsens aflöning, så kan jag för min del icke finna annat, än att alla skäl tala för beviljande af det begärda beloppet.

Jag har visserligen ingen kännedom huru den nya poliskorpsen verkar, enär densamma icke upprättats eller åtminstone icke börjat sin egentliga verksamhet, innan jag lemnade Carlskrona, och jag kan följaktligen icke för närvarande inlåta mig på något bedömande, huruvida, hvad under diskussionen ifrågasatts, hela den tillsatta polisstyrkan är behöflig eller icke. Om detta emellertid är händelsen eller ej, är en omständighet som icke synes mig särdeles värd att taga i betraktande, helst om man vill gå in på de 11 reservanternes förslag, nemligen att bevilja det af Kongl. Maj:t nu begärda anslaget, men blott för år 1874 och på extra stat. Genom ett bifall till denna reservation står det ju öppet att, efter den erfarenhet man kan vinna under innevarande år, bestämma polisstyrkan till det antal, som må finnas erforderligt för bevakningens behöriga upprätthållande.

Hvad beträffar anmärkningen derom att för poliskorpsen bestämda löner skulle vara alltför låga, så föreställer jag mig, att dessa äro lämpade efter beloppet af de löner, som utgå till stadens polis, eller kanske något större.

På de grunder jag nu angifvit, kan jag väl icke tillstyrka bifall till den Kongl. propositionen i oförändradt skick, men yrkar deremot bifall till reservanternes förslag, genom hvars antagande såväl Styrelsen som Riksdagen komme i tillfälle att erhålla någon tids erfarenhet om lämpligaste sättet att ordna polisbevakningen vid Carlskrona varf.

Jag ber att få tillägga, att den besparing, som skulle uppkomma genom en minskning i antalet af de på varfvet tjänstgörande båtsmännen, enligt bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, belöper sig till, i rundt tal, omkring 11,000 R:dr, i följd hvaraf skilnaden häremellan och det för poliskorpsens aflöning nu äskade anslaget uppgår till allenast omkring 6,000 R:dr, hvilket förhållande reducerar sjelfva anslagsfrågan till långt mindre betydelse än hvad densamma under diskussionen i denna Kammare tillagts.

Herr Jöns Pehrsson: Såsom ett tillägg till hvad jag nyss yttrade och då man påstått, att de soldater, som kommanderas till Carlskrona, blifva ditkommenderade uteslutande för att genomgå rekrytskolan, ber jag att få nämna, att jag visst icke vill bestrida riktigheten af detta påstående i allmänhet, men att, hvad beträffar de af mig nyss omtalade soldaterna från Kronobergs regemente, desse ingalunda voro några re-

kryter utan gamla karlar, som tjänat i 20 år vid regementet; de hafva sjelfve förklarad, att de icke genomgingo någon rekrytskola.

Man har här såsom ett skäl för bifall till den Kongl. propositionen framhållit den omständigheten, att Carlskrona varf är omgifvet af vatten. Jag tillåter mig att i afseende härå få åberopa det förhållande att Skeppsholmen här i staden också är kringfluten af vatten, men Kongl. Maj:t har dock icke ifrågasatt, att en särskild poliskorps för denna flottans station borde upprättas. Vill man bevaka varfvet, kan man väl utställa poster, och tillräcklig personal dertill läser väl icke saknas. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Jag kan ganska väl fatta, att Utskottet nu funnit sig böra fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derå, att Utskottet icke kunnat vara belåtet dermed att Kongl. Maj:t organiserat en ny tjänstemannakorps, utan att förut hafva i vanlig ordning framlagt ett förslag härom till Riksdagens pröfning; men å andra sidan får man väl taga konsekvenserna af föregående Riksdagens beslut i afseende på detta olyckliga Carlskrona. Man får se till, att de tillgångar, som utgöra behållningen af den nedlagda kostnaden stanna qvar. Då nu Kongl. Maj:t funnit ifrågavarande vidlyftiga polisbevakning å Carlskrona varf vara af behovet påkallad, vore det enligt min tanke den mest besynerliga sparsamhetsyttring, om Riksdagen skulle neka det för poliskorpsens aflöning erforderliga anslag. Deremot och då det blifvit upplyst, att den saken tål att tänka på, huruvida ej kostnaderna för polisen skulle kunna beräknas lägre, vill jag för min del förena mig med Herr Gjerling och yrka bifall till den Kongl. propositionen med den begränsning deraf, som blifvit gjord i de 11 reservanternes förslag, eller att det äskade anslaget nu skulle blott för år 1874 och på extra stat anvisas.

Herr Wigardt: Jag beklagar, att jag icke kan instämma med den siste ärade talaren. De motiv, Utskottets majoritet anført för sitt beslut, synas mig fullt välgrundade och tillräckliga, och Utskottets ärade ordförande har tydligen ådagalagt orsaken, hvarföre Utskottet ansett sig icke kunna komma till ett annat resultat. Jag anser det öfverfödigt att vidare yttra mig i denna fråga, men jag ber dock att få påpeka att tiden torde nu vara inne att något hålla tillbaka i afseende på anslag till Carlskrona, ty jag tror att det är ett Ginungagap, som uppslukar för mycket. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Åstrand: Det har icke för mig varit så synnerligen öfverraskande, att Stats-Utskottet afstyrkt beviljande af ifrågavarande anslag, då det icke lär kunna bestridas, att icke genom den af Kongl. Maj:t anbefallda uppsättning af en särskild poliskorps å Carlskrona varf en ny korps på stat och en ny tjänstemannaklass tillskapats. Deremot har det öfverraskat mig, att Utskottets ledamöter från Andra Kammaren motsatt sig bifall till en anordning, som blott är en följd af desse herrars eget beslut i fråga om Carlskrona station.

Hvad sjelfva frågan angår, så vill jag blott bemöta det yttrande af den ärade representanten från Kronobergs län, att de af honom om-

nämnde soldater under kommendering i Carlskrona haft så litet att göra, att de förklarar sig icke någonsin förut haft en så lindrig tjenstgöring, äfvensom att dessa soldater ingalunda varit några rekryter utan gamla karlar, som tjenat vid regementet i 20 år. I afseende å den sednaste uppgiften ber jag att få erinra, att, om densamma är riktigt, hvilket jag för min del ingalunda vill bestrida, så har det berott af en ren tillfällighet, att så gamla karlar blifvit kommenderade till tjenstgöring i Carlskrona. Genom en generalorder är det nemligen anbefaldt, att blott rekryter skola kommenderas till Carlskrona. Då nu blott ett visst antal soldater från hvarje kompani ditkommenderas, så kan det hända att på något kompani blott finnas äldre karlar, och så synes förhållandet hafva varit i det af den ärade talaren omnämnda särskilda fall. I öfrigt ber jag att få nämna, att de officerare vid Östgöta-regementena, som varit kommenderade till Carlskrona, upplyst mig derom, att kommendering till annan ort aldrig varit förenad med så svår tjenstgöring som i Carlskrona, enär manskapet derstädes dels har att genomgå rekrytskolan, dels måste tjenstgöra såsom bevakning å varfvat.

Under sådana förhållanden, och då det i alla händelser skulle blifva mycket dyrare att afslå Kongl. Maj:ts proposition och bifalla Utskottets hemställan, förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till reservanternes förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats afslutad, och propositioner givits å de yrkanden, som förekommit, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkterna 4—6.

Biföllos.

Punkten 7:

I anledning af hvad Utskottet i denna punkt hemställt, yttrade:

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Då Kongl. Maj:ts framställning i förevarande punkt icke vunnit Första Kammarens bifall, hyser jag föga förhoppning om bättre framgång i denna Kammare.

Hufvudskälet för Utskottets afstyrkande synes vara, att det belopp, som Stockholms grosshandels-societet och skeppsrederier erbjudit såsom lösen för kronans rätt till dockornas begagnande icke vore tillräckligt stort. Jag medgifver, att det från kronans ståndpunkt vore önskvärdt att en högre lösen kunde betingas, men man bör dock komma ihåg, att de medel Kongl. Maj:t anvisat för anläggning af de nuvarande reparationsdockorna utgått från handels- och sjöfartsfonden, och således i sjelfva verket användes till det ändamål hvartill nämnda fonds tillgångar äro afsedda. För närvarande möta många svårigheter och besvärligheter vid reparationer af kronans fartyg i dessa dockor, och för framtiden komma svårigheterna att ökas, så att om anslag till en egen docka ej i år beviljas, kan det ej dröja länge innan frågan ånyo uppkommer.

Herr

Herr Adlersparre: Oaktadt den högt ärade Första Kammaren funnit för godt att godkänna Utskottets afstyrkande hemställan nödgas jag yrka afslag å densamma och bifall till Kongl. Maj:ts proposition, till en dockbyggnad för skärgårdsartilleriet. Äfven om det icke skulle lyckas mig att för detta mitt yrkande vinna Kammarens bifall, hoppas jag dock att till framtida gagn kunna något närmare belysa denna ganska viktiga fråga, som synes mig blifvit nog knapphändig affärdad.

Först och främst ber jag få erinra huru förändrade förhållandena äro nu år 1873 emot år 1847, då Kongl. Maj:tt och kronan ingick ett kontrakt med Stockholms grosshandels societet, hvarigenom bemälde societet, mot ett bidrag af 150,000 R:dr banko, åtog sig att bygga två reparationsdockor å Beckholmen och derstädes viss tid af året lemna kostnadsfritt tillträde åt kronans fartyg, samt för öfrigt alltid lemna dem företrädet framför handelsfartyg. När detta kontrakt år 1847 ingicks var ångbåtsflottan obetydlig, och antalet af kronans fartyg högst litet. Kontraktet innebar då ömsesidiga fördelar för båda parterna, då det nu deremot är för dem båda nära nog odrägligt och knappast hållbart. När dockorna år 1851 blifvit färdiga, förekommo under första året blott 48 dockningar, under det att sistlidet år antalet dockningar uppgick till 120. Isynnerhet har ångbåtsflottan, som på sednare åren så betydligt ökats, gjort dockningarnes antal betydligt större än det kunde vara för 25 år sedan. Hvad kronans fartyg beträffar, så bestodo de 1847 nästan uteslutande af små roddfartyg och mindre båtar, som icke behöfde dockas för att undergå reparation utan endast halas upp på en bädd. Kronan hade då blott två större fartyg; ångskonaren *Gylfe* och segelskonaren *Experiment*; men dessa voro träfartyg, behöfde derföre icke årligen dockas, och deras sammanlagda värde gick endast till 230,000 R:dr. I denna stund har sjöförsvaret här i Stockholm, med inberäkning af de pansarbåtar, som redan äro beställda, icke mindre än *tio pansarbåtar*, hvilka jemte våra sju *ångkanonbåtar*, samt *två obevärade jernfartyg*, representera ett kapital af *tre och en half millioner R:dr*. Skall denna dyrbara materiel, som jag hoppas till antalet årligen ökas, kunna behörigen vårdas och så länge som möjligt vidmakthållas i användbart skick, så måste den årligen dockas, för att i botten skrapas och målas m. m. Det är således en ren ekonomisk nödvändighet för staten att här i Stockholm ega en särskild docka. Herrarne torde derjemte finna, att kontraktet som kunde vara lämpligt och fördelaktigt på en tid, då Stockholms ångbåtsflotta, som sagdt, var en obetydlighet i jemförelse med den nuvarande, och då kronan icke hade några jernfartyg, som årligen behöfde dockas, nu icke kan vara tillfredsställande för staten. Det är ju naturligt att, oaktadt statens företrädesrättigheter, afseende dock måste göras äfven på handelsflottans nuvarande stora behof att äfven begagna dockan, och att den stora trängseln måste blifva menlig för båda parterna.

I går höjde sig värtaliga och varma röster i denna Kammare för ett godt och starkt *kustförsvar*. Jag hoppas derföre, att de Herrar som så talade nu ville med sin röst bidraga till detta måls vinnande genom att bevilja medel till en dockbyggnad för detta kustförsvar, för vården af

vår dyrbara kustförsvarmateriel, på det densamma må kunna hållas så länge som möjligt i stridbart skick.

Det kan väl tyckas att det anslag, Kongl. Maj:t äskat för detta ändamål, är ett stort kapital, men det är icke något ordinarie anslag, som är efter år kommer att hänga på budgeten. Det medför dessutom, som sagdt är, en stor besparing genom den bättre vård, som, i händelse den ifrågakämda dockan kommer till stånd, kan egnas åt kronans dyrbara fartyg.

Utskottet har, såsom skäl för sitt afstyrkande af det begärda anslaget, angifvit, att den summa, som Stockholms grosshandels-societet erbjudit såsom lösen för skyldigheten att kostnadsfritt lemna kronans fartyg under några veckor företräde uti dockorna på Beckholmen, vore väl lika, men man bör härvid taga i betraktande, att de 225,000 R:dr, som Kongl. Maj:t genom nådiga brefvet den 23 Juli 1847 anvisade, endast var ett *bidrag* till dockornas anläggning och att dessa derutöver kostat för arbetets fullbordande 194,000 R:dr.

Derjemte ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att berörde af staten erhållna 225,000 R:dr vore tagna från *handels- och sjöfartsfondens medel*, hvilken är afsedd för befrämjande af handel och sjöfart. En docka, tillgänglig för handelsflottan, måtte väl få anses vara till gagn för den allmänna handelsfarten, lika såväl som fyrrarne och lotsverket äro till gagn för sjöfarten i allmänhet.

Stockholms stad har dessutom icke gjort någon pekuniär vinst på de ifrågavarande dockorna, ty dockningen är så billig, att hela inrättningen kan anses blott såsom en hjälp för allmänna sjöfarten, men icke såsom någon ekonomisk affär. Afgifterna för dockning äro så små, att nettobehållningen utgör endast en och half procent af anläggningskapitalet, och således icke uppgår till större belopp än som är nödvändigt för att bilda en reservfond nätt och jemnt stor nog för nödiga reparationer.

Om Kammaren ville hafva godheten egna samma omsorg åt handelns och sjöfartens befrämjande, som åt åtskilliga andra näringar, och om vården af skärgårdsartilleriets dyrbara krigsmateriel, egnades den uppmärksamhet som den förtjenar, så torde behovet af en särskild docka för skärgårdsartilleriet af hvar och en erkännas vara alldeles oafvisligt.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lundström: Jag ber att få instämman med Herr Adlersparre, och jag hoppas, att det förhållande, som öfverläggningen rörande denna hufvudtitel bekräftat, att denne ärade ledamot af Kammaren, beträffande de begärda anslagen till flottans behof, iakttagit en viss moderation, skall väga tungt i vågskålen, då han nu tillstyrker ett förslag, som Kongl. Maj:t äskat för detta ändamål. Den högt ärade talaren har visserligen nu ganska fullständigt redogjort för de skäl, som tala för ett bifall till förslaget om utförande af en dockbyggnad för kronans räkning vid Stockholms station, men jag ber dock att få tillägga några ord.

Stats-Utskottets skäl för afslag å den nådiga framställningen äro

hvarken många eller långa, och det är hufvudsakligen blott det ena af de båda skäl utlåtandet innehåller, som jag för min del vill tillmäta någon egentlig vikt. Stats-Utskottet yttrar nemligen att, "såvidt af handlingarne kunnat inhemtas, äro de å Beckholmen befintliga skeppsdockor för härvarande station af sjöförsvaret fullt tillräckliga, så att något oundgängligt behof för närvarande icke torde förefinnas." Först och främst tror jag, att man af "handlingarne" kunde inhemta vida mera, än hvad Stats-Utskottet der funnit, och vidare anhåller jag, att särskildt få fästa uppmärksamheten på det uttryckssätt Stats-Utskottet här begagnat, då Utskottet säger att "*något oundgängligt behof för närvarande icke torde förefinnas*". Detta uttryck är ganska evasivt och sväfvande.

Väl kan det vara möjligt, att Stats-Utskottet kan hafva rätt i hvad det säger, om man fäster tanken allenast på den tid, som *är*, och att således för det *närvarande ögonblicket* någon särskild dockbyggnad icke må vara behöflig. Jag ber dock få erinra, att, medan den ifrågakända dockanläggningen är, enligt uppgjort förslag, antagen att i fullfärdigt skick kosta 500,000 Rdr, nu endast blifvit begärdt ett extra anslag af 115,000 Rdr för dess påbörjande. Följaktligen torde hvar och en inse, att en tid af omkring 5 år kommer att åtgå, innan dockbyggnaden hinner blifva färdig att begagnas, och säkert är att, då dessa 5 år gått till ända, handeln och sjöfarten vuxit ut så mycket, att en docka, afsedd särskildt för kronans behof vid Stockholms station, befines vara absolut nödvändig.

Man kan visserligen invända, att kronan har företrädesrätt att begagna de redan befintliga dockorna å Beckholmen. Detta är godt och väl, men mig synes det dock vara något egendomligt, att då man anser att vid Carlskrona station *sex* dockor äro behöfliga, icke åtminstone *en enda* docka skulle erfordras för kronans härvarande sjöetablissemment. Der hafva nu anlagts verkstäder med användande af tillgångar, som stått till Kongl. Maj:ts förfogande, och hvar och en, som sett dylika etablissemmenter, vet ganska väl, att man icke kan tänka sig dem fullständiga *utan* åtminstone en docka. De olägenheter, som uppkomma derigenom, att en sådan docka icke finnes till uteslutande begagnande af reparationsverkstäderna i dessas omedelbara närhet, hafva blifvit tydligt framhållna af den förre talaren. Han visade, huru nödvändigt det vore för pansarfartyg och i allmänhet för fartyg af jern att årligen dockas för att rengöras, skrapas och målas i botten, till förekommande af alltför hastig förröstning.

Äfven för träfartyg, hvilka ej äro kopparförhydda, är det angeläget att de då och då renas från sjögräs, snäckor och dylikt, som fäster sig vid bordläggningen, röter och hindrar farten. Men härtill kommer en annan omständighet, som ökar de olägenheter, som uppkomma genom begagnande af dockor, hvilka äro belägna aflägsnare från reparationsverkstäderna. Härigenom måste nemligen å ena sidan dockningskostnaden blifva fördyrad och å den andra arbetets utförande till tiden betydligt förlängdt. Vi veta, hvilka tunga pjeser, maskiner och svårhandterliga materialer, som erfordras för reparationer å krigsfartyg. Dessa måste forslas den långa vägen från varfvet till dockan. Arbetsfolket måste transporteras tvärne gånger om dagen fram och tillbaka. Särskildt bevakning måste hållas å de i docka intagna fartygen samt uppbörds-

skrifvare aflönas för att kontrollera materialåtgången, hvilka alla till omgångar, besvär och tidsförlust ledande förhållanden icke ega rum inom andra dylika verkstäder, der allt finnes på stället. En enskild person, då han ämnar bringa till stånd en industriell anläggning, en mekanisk verkstad t. ex., gör ju också allt, hvad i hans förmåga står, för att förminska afstånden. Han anlägger t. ex. mellan sina verkstadsbyggnader, äfven då de ligga ganska nära tillsammans, jernväg och telegrafledning; han söker med ett ord att få allt så stäldt, att han lätt och med minsta möjliga användande af tid, som ju är penningar, må kunna utföra sina arbeten. Han skulle anse, att allt för mycket häraf förlösades, om han hade sitt etablissement så anordnadt, som fallet är för närvarande vid Stockholms station. Härtill kommer, att, på sätt äfven framhålles i den Kongl. propositionen och i öfrigt torde vara allmänt bekant, ofta nog inträffar, att flottans fartyg i afseende å begagnande af dockorna vid Beckholmen råka i kollision med enskilda fartyg, hvaraf följden blifver, att det ena fartyget får vänta på det andra. Ingendera parten blir hjälpt; begge blifva missbelättna, och ett dylikt missförhållande kan för visso lända till fromma hvarken för handeln och industrien eller för Kongl. flottan.

Jag antager således för min del såsom gifvet, att en stor årlig förlust ovilkorligen vållas derigenom, att sjöförsvarets härvarande etablissement för verkstäderna icke har egen docka, och jag går så långt, att jag vågar påstå, att, om man kapitaliserar denna icke obetydliga förlust och till det sålunda uppkomna kapitalet lägger det belopp, som deputerade för Stockholms grosshandels-societet och skeppsrederier erbjudit sig att erlägga till staten för att få aflösta de rättigheter och förmåner, som äro kronan i afseende å beckholmsdockorna förbehållna, kostnaden för den nu ifrågasatta dockanläggningen i verkligheten kommer att reduceras till ett pris, som är ganska ringa i förhållande till den nytta, som derigenom skulle beredas flottans stockholmsstation.

Jag yttrade mig nyss om de olägenheter, som uppkomma genom en sådan anordning af verkstäderna vid denna station, som nu förefinnes, men det är icke nog med endast olägenheter. Ehuru jag icke eger fackkunskap i sjömansyrket, tror jag mig dock kunna inse, hvad som för öfrigt af hvar och en lätt torde kunna fattas, att vid vissa tillfällen det kan vara förenadt med verklig fara att sjöförsvarets härvarande station icke har egen dockbyggnad. Icke sällan inkomma i Stockholms hamn haverister, hvilka skulle sjunka, om de icke genast kunde intagas i docka. Jag föreställer mig t. ex. att ett af kronans fartyg inkommer hit i dylikt sjunkande tillstånd, och ju flera dessa blifva till antalet, desto oftare komma antagligen dessa händelser att inträffa. Om det då dertill skulle vara en tung pansarbåt och det skulle befinnas, att dockorna vid Beckholmen vore för tillfället upptagna, kan jag försäkra eder, mine Herrar, att icke blott 500,000 R:dr utan 1 million R:dr lätt kunna springa derföre, att sjöförsvarets härvarande station icke har någon egen docka.

Beträffande handelns behof, och det är redan visadt, hurusom sjöfarten på hufvudstaden under sednare tider tilltagit så mycket, att dockorna vid Beckholmen numera kunna helt och hållet tagas i anspråk

för enskilda fartygs räkning. Jag anser derföre icke behöfligt att nu utförligare fästa mig vid den synpunkten.

Jag kan likväl ej underlåta att härvid erinra, att, ehuru det icke kan förnekas, att Stockholms handlande och i främsta rummet grosshandelssocieteten, men aldeles *icke* Stockholms stad, såsom den förste talaren af misstag upp gaf, hafva med beckholmsdockorna att beställa, torde dock staten, efter min öfvertygelse, af dessa dockor redan haft under den långa tiden ifrån deras tillkomst en fördel, som fullt motsvarar den uppoffring staten åtagit sig genom det anslag af 225,000 R:dr, hvilket lemnats såsom bidrag till dockornas anläggning, dymedelst att staten i vederlag förbehållit sig rättighet att afgiftsfritt begagna dockorna årligen, sex veckor för hvardera dockan eller tre månader för en docka. Om Stockholms grosshandelssocietet icke velat gå in på att bestrida återstoden af kostnaderna för dockornas färdigbyggande, hvad hade i sådant fall varit öfrigt för staten att göra? Så vidt jag kan förstå, ingenting annat, än att sjelf bekosta anläggningen i dess helhet. Och då vi här inhemta, att en enda docka kostar i anläggning 500,000 R:dr, och jag tager skilnaden mellan det belopp staten erlagt för beckholmsdockorna och den sålunda befunna verkliga kostnaden, visar det sig, att staten här gjort en besparing af 275,000 R:dr, hvilket belopp, kapitaliseradt under en tid af 25 år med ränta och ränta på ränta, vida öfverstiger anslaget i fråga.

Jag kan således, efter mitt sätt att se saken, icke finna annat, än att staten har den här föreslagna nya dockbyggnaden så till sägandes till skänks, om Riksdagen nu dertill anvisar äskade 500,000 R:dr. Men äfven om man skulle vilja säga, att det lemnade bidraget till beckholmsdockorna, 225,000 R:dr, är ett verkligt anslag för handels och sjöfartens behof och man ej vill taga i betraktande, att medlen tagits från handels- och sjöfartsfonden, så återstår likväl, då man ifrån detta belopp drager de 75,000 R:dr, som deputerade för grosshandelssocieteten och skeppsrederierna härstädes nu erbjudit såsom affösningspris, endast 150,000 R:dr, som staten kan anses hafva anvisat till de ifrågavarande beckholmsdockorna. Äfven under sådan förutsättning synes det mig, att dessa penningar varit särdeles väl använda, och det sålunda beviljade anslaget lika berättigadt, som anslag t. ex. till en hamnanläggning, enär en hamn i en mindre sjöstad är för denna ej mera nödvändig än en docka för en stor handelsstad som Stockholm, som redan har en hamn; ty en sådan hamn utan en docka är och blir blott hälften af en hamn.

På dessa skäl tillåter jag mig anhålla om afslag å betänkandet och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr *Nyblæus* instämde i Herr Lundströms anförande.

Herr Friherre Ericson: Såsom af tillgänglinga handlingar inhemtas, hafva dockbyggnaderna vid Beckholmen tillkommit sålunda, att staten tillsläppt 150,000 R:dr banko samt grosshandelssocieteten och skeppsrederierna härstädes ett belopp af 69,821 R:dr 9 sk. 11 rst. banko, i hvilken summa äfven är inberäknad en del af kostnaden för inlösen af jordrymd till anläggningen. Staten betingade sig, efter hvad jemväl handlingarne gifva vid handen, vid anvisande af dessa medel förmånen af företrädesrätt till

dockning af sina fartyg, och det är sålunda gifvet, att staten underkastade sig nämnda utgift för att slippa att bygga docka sjelf. Det enkla sakförhållandet är således, att staten tillsammans med grosshandels-societeten härstädes byggt beckholmsdockorna, hvilka vid den tid, då anläggningen skedde, tvifvelsutan också voro tillräckliga för sjöförsvarets och sjöfartens gemensamma behof. Jag medgifver dock villigt, att ångbåtsfarten numera utvecklat sig i en så betydande grad och dockornas anlåtande i mån deraf så tilltagit, att dessa dockor icke längre förmå att med bekvämlighet uppfylla det dubbla ändamål, för hvilket de ursprungligen voro afsedda. Jag kan också försäkra eder, mine Herrar, att inom Stats-Utskottet, åtminstone så vidt jag kunnat förnimma, icke gjort sig gällande någon afvoghet att gå Stockholms stads önsknningar i detta fall till mötes, så långt Utskottet kunde erkänna dem vara berättigade. Det ligger dock i sakens natur, att vid en dylik skilsmessa mellan bolag, som frågan här i sjelfva verket gäller, tillgångarne böra delas någorlunda jemnt, och Stats-Utskottet har dervid icke kunnat finna, att genom antagande af det aflösningsbelopp af 75,000 R:dr, som deputerade för Stockholms grosshandels-societet och skeppsrederier erbjudit sig att till kronan erlägga, statens berättigade intresse blifvit tillgodosedt. Att de medel, som från statens sida lemuats till företaget, i första hand tagits från handels- och sjöfartsfonden, skulle utgöra ett skäl att utan vidare anspråk efterskänka detta bidrag, kan jag för min del icke medgifva, ty då Kongl. Maj:t genom att lemna det ifrågavarande bidraget från ett anslag, hvilket visserligen är afsedt till handels- och sjöfartens fromma, men dock utgör en del af statens medel, betingat sig en förmån, som staten ännu eger, kan det väl ej nekas, att staten ock bör begagna sig af denna fördel i en viss grad åtminstone. Och då härtill kommer, att, efter hvad Utskottet förnummit, det icke lär vara alldeles omöjligt, att Stockholms grosshandels-societet kan vara beredd att göra ett anbud, som öfverstiger det redan afgifna och här omförmälda, har Utskottet naturligtvis i statshushållningens intresse ansett, att den Kongl. propositionen i denna del icke borde tillstyrkas för det närvarande. Och att talande skäl förefunnits för ett sådant förfarande från Stats-Utskottets sida, tror jag, att Herrarne något hvar nog torde inse. Stats-Utskottets mening får ock ett stöd af den omständigheten, att, såsom Herrarne finna, någon reservation emot beslutet icke finnes anmäld af någon enda bland Första Kammarens utskottsledamöter. Första Kammaran har också redan godkänt Stats-Utskottets förslag i denna punkt; och då denna Kammaran väl icke lär i allmänhet kunna beskyllas för någon omotiverad njugghet med statens medel, torde äfven i detta förhållande vara att finna en ökad anledning att söka få denna angelägenhet på ett för staten mera förmånligt sätt reglerad. Jag yrkar fördenskull bifall till betänkandet i denna punkt.

Herr Grefve Björnstjerna: Jag anhåller till eu början att få påpeka ett litet misstag af den förste talaren. Han upprepade flera gånger under sitt anförande, att *Stockholms stad* skulle ega de ifrågavarande beckholmsdockorna; detta är ej händelsen. Det är ingalunda *Stockholms kommun* utan *grosshandels-societeten* i Stockholm, som eger dessa dockor.

Det skulle till och med vara möjligt, att ett ganska starkt intresse inom hufvudstaden önskar, att det föreliggande Kongl. förslaget *icke* måtte vinna framgång, enär derigenom förhoppning kunde finnas att för stadens räkning få tillösa sig den kronans mark, som af anläggningen eljest skulle upptagas.

Då jag nu öfvergår till sjelfva saken, anhåller jag att få i minnet återföra, huru dessa dockor tillkommit. Det var nemligen Öfversten sednare Friherre Ericson, hvilken år 1845 uppgjorde förslaget till detta företag. Stockholm hade, såsom Herr Adlersparre mycket riktigt anmärkt, dittills varit i saknad af för inkommande fartyg erforderlig reparationsplats. Frågan blef då huru nödiga medel till företaget skulle anskaffas. Det var omöjligt för grosshandelssocieteten att ensam erlagga det belopp af 218,000 R:dr B:co, hvartill kostnadsförslaget uppgick. Societeten vände sig för den skull till Kongl. Maj:t med begäran om understöd af allmänna medel, och erhöll också, *icke* något statsbidrag, *icke* något af *Riksdagen* beviljadt anslag, utan enär Kongl. Maj:t ansåg dockorna vara nödvändiga, ej så mycket för Stockholms stad, som fast heldre för Sveriges sjöfart i allmänhet, anvisade han det begärda bidraget från handels- och sjöfartsfonden. Vid samma tillfälle betingade sig Kongl. Maj:t dock i vederlag rättighet till dockornas begagnande af Kongl. flottan, dels kostnadsfritt, dels med förmånsrätt. Derom var på den tiden *icke* egentligen något att säga, helst, såsom den förste talaren upplyst, den materiel, som sjöförsvaret då egde, bestod dels af roddbåtar dels af större träfartyg, hvilka i allmänhet *icke* behöfva en oftare förnyad dockning. Förbehållet kunde vid sådant förhållande *icke* då ingifva någon större betänklighet hos eller anses medföra någon olägenhet för grosshandelssocieteten. Det är också bekant, att under de första åren efter beckholmsdockornas anläggning högst få af kronans fartyg anlidade dessa dockor. Det var, på sätt den förste ärade talaren äfven uppgaf, *icke* förr än år 1868 som saken började taga en annan vändning. Jernfartyg och pansarbåtar byggas numera årligen, och behöfva äfven årligen dockas; ännu 1867 intogos endast tre kronofartyg i dockorna. Nu inkomma dit årligen 19 à 20. Ställningen har härigenom blifvit väsentligen förändrad. Ty, mine Herrar, kronan har *icke* blott förbehållit sig rätt till dockornas begagnande, utan afgift, sammanräknadt för flera fartyg till 6 veckor årligen för hvardera dockan utan derjemte tillförsäkrat sig förmånsrätt äfven under öfriga tider af året framför enskilda fartyg samt mot enahanda afgift, som dessa sednare erlagga. Om man nu tager i betraktande den tid, dockorna sålunda helt och hållet upptagas för kronans räkning, är det klart, att tillfälle till dockning för handelsfartyg i högst betydlig mån inskränkes, då likväl statsbidraget förnämligast lemnades just för att bereda sjöfarten tillgång till nödig reparationsplats i Sveriges förnämsta hamn. Mycket riktigt är visserligen hvad Stats-Utskottet yttrar, att de å Beckholmen befintliga skeppsdockor kunna vara tillräckliga för härvarande station af sjöförsvaret, men detta kan, såsom jag nyss nämnde, endast ernås genom ett nästan fullkomligt åsidosättande af dockornas hufvudändamål, att vara den merkantila sjöfarten till nytta.

Stats-Utskottet anmärker vidare, att Stockholms grosshandelssocietet och skeppsrederier erbjudit ett alltför ringa belopp såsom lösen för kro-

nans rätt till dockornas begagnande. Dessa dockbyggnader hafva emellertid redan varit för dem icke så litet betungande. Grosshandels societeten har sålunda först tillsläppt till företagens utförande ett belopp af mer än 100,000 R:dr. Sedermera har den på egen bekostnad utvidgat dockorna för ytterligare 100,000 R:dr. Nu bjuder den slutligen 75,000 R:dr för att befrias från skyldigheten att dels afgiftsfritt, dels med företrädesrätt upplåta sin egendom till kronans begagnande. Hade grosshandels societeten haft någon vinst af dockanläggningen, skulle måhända staten billigtvis kunnat fordra förhöjning i det erbjudna aflösningspriset. Men, mine Herrar, jag har här en uppgift, som bestyrker, att grosshandels societeten på det ifrågavarande företaget *icke* haft ett öres avance, utan har allt, hvad dockningen inbringat, åtgått dels och hufvudsakligen till reparationer samt underhåll, dels till bildande af en reservfond, hvilken sedan år 1847 stigit till den enorma summa af — 21,000 R:dr. Jag frågar, om, då reservfonden är så ringa, ett aflösningsbelopp af 75,000 R:dr verkligen kan sägas vara ett lågt anbud. Mig synes fastheldre ett dylikt erbjudande från grosshandels societetens sida vara under sådana förhållanden ganska liberala. Då härtill kommer, att Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet upplyst, att dockningen af kronans fartyg vid reparationsplatsen å Beckholmen hvarken i praktiskt hänseende medför någon fördel eller i finansiellt afseende någon vinst för kronan, utan tvärtom finner jag i denna omständighet ett ytterligare skäl för, att sjöförsvarets härvarande station må erhålla sin egen docka. Dockningen blifver derigenom icke blott för staten billigare, utan härtill kommer ytterligare, såsom Herr Lundström redan erinrat, att kronans fartyg då alltid äro säkra att i nödens stund genast kunna intagas i docka och repareras, till stor besparing för det allmänna.

Jag tror slutligen, att det icke bör anses vara för mycket begär, att Stockholms stad nu för första gången kan komma att understödjas med ett anslag till afhjelpande af sitt dockningsbehof. Hufvudstaden besöktes under förra året af 1447 fartyg med en dräktighet af 63,537 läster. Hufvudstaden eger derjemte 108 ångfartyg, af hvilka de flesta äro byggda af jern, således årligen måste dockas för att rengöras och målas till förekommande af förrostning. Med den stora egna marin hufvudstaden alltså i detta ögonblick besitter, och då ett så högst betydligt antal främmande fartyg årligen besöka dess hamn, synes mig billighet och rättvisa kräfva, att stadens grosshandels societet, mot erläggande af det icke ringa aflösningspris den erjudit, måtte få behålla och använda becksdockorna uteslutande till sjöfartens gagn och fromma, anmärkande jag härvid särskildt, att förtullningen i Stockholm det förflutna året uppgick till betydligt mera än tredjedelen af hela rikets.

På dessa skäl förmodar jag, att Kammaren skall godkänna Kongl. Maj:ts förslag, helst det argument, Friherre Ericson nyss använde till stöd för ett motsatt yrkande, eller att Första Kammaren icke beviljat det begärda anslaget, ej torde särdeles inverka på denna Kammare. Jag yrkar således afslag å Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Med Herr Grefve Björnstjerna förenade sig Herr *Wallén*.

Vidare anförde

Herr Jöns Persson: Det är ganska naturligt att Stockholms representanter uppträda till försvar för Kongl Maj:ts proposition i denna punkt, men jag vill vända om saken och föreställa mig att det vore staten som skulle utlösa Stockholm, är jag nästan öfvertygad att Stockholm skulle begära dubbelt så stor summa som det nu bjuder, eller 14,000 R:dr i stället för 75,000 R:dr, oaktadt staten till dessa dockors anläggande bidragit med 150,000 R:dr Banko under det att Stockholm — jag menar här såsom förut och redan Stockholms grosshandels-societet och skeppsrederierna — till företaget utgifvit ett belopp af icke fullt 70,000 R:dr banko, inberäknadt den hit hörande delen af fastighetsköpeskillingen. Och sådant vore ju ganska naturligt, ty det är vanligt att det allmänna skall släppa till medel och omkostnader för det enskilda. Således, och oaktadt jag tror att det bästa vore om samma öfverenskommelse som hittills egde bestånd och någon expropriation icke komme i fråga, anser jag icke att man bör så synnerligen beklaga sig öfver den lilla lösesumma som nu är erbjuden. Men jag fäster mig deremot så mycket mer vid hvad den siste ärade talaren yttrade, att nemligen Stockholms stad icke förtjenar något på dessa dockor. Å andra sidan påstod han likväl att de voro så mycket upptagna af enskilda fartyg, att det mötte svårigheter om kronan fortfarande skulle hafva rätt att begagna dem. Detta stämmer icke väl öfverens. Antingen tager man icke de afgifter man har rätt att uppbära för dockningen, och då må man skylla sig sjelf, eller ock förtjenar man så mycket att det åtminstone icke blir någon förlust.

Jag har varit ense med den förste värde talaren i många delar, men här kan jag icke förlika mig vid hans resonnement att det skulle kosta kronan så betydligt mycket mera att reparera sina fartyg i beckholmsdockorna, än om det kunde ske i en egen docka närmare kronans verkstäder.

För min del skulle jag vilja föreställa mig att kostnaden för att föra emellan sådana materialier, som erfordras för att rengöra, skrapa och måla kronans fartyg, måste, äfven då det sker hvarje dag, betraktas såsom en ren småsak. Vägen är åtminstone icke längre för kronans arbetare än för enskildes.

Min slutäsigt är den, att, så länge man icke kan påstå att den föreslagna nya dockan är alldeles nödvändig, kan man äfven låta anstå med detta byggnadsföretag tills en mängd andra sådana, hvilka äro beslutade för Stockholm, hinna fullbordas; och det är ganska säkert att hvarken regeringen eller Stockholm skola upphöra med framläggandet af denna fråga förr än den slutligen blir bifallen, hvilket jag hoppas inträffar i en tidpunkt, då saken har mera skäl för sig än nu. För närvarande tycker jag att Stockholms representanter ganska väl kunna låta sig nöjas med Utskottets utlåtande, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Liss Olof Larsson: Jag finner ganska vackert af representanterne från Stockholm att de uppträda till försvar för Kongl Maj:ts proposition i denna fråga, men jag kan icke finna samma skäl, för att Kongl Maj:t framkommit med en sådan proposition; ty man kan icke rimligtvis påstå

att densamma går ut på att befrämja statens bästa, utan måste det väl vara Stockholms bästa som genom detta förslag bör anses vara afsedt. Det är icke första gången vi sett exempel på ett sådant förhållande. Endast för några riksdagar sedan var det fråga om att för Stockholms stad inlösa en tomt som tillhörde kronan, och genast var Kongl. Maj:t färdig att komma med en proposition att Riksdagen skulle afstå denna tomt mot en erbjuden lösesumma af mellan 30 och 40 tusen riksdaler, ehuru den var värd sina 200,000 riksdaler redan då, och nu värderas till ännu mycket mera. Men jag tror icke det är behöfligt att anföra många skäl för hvad Utskottet i denna fråga hemställt, enär de skäl, som till förmån för Kongl. propositionen blifvit framställda, synas mig vara så svaga, att de icke ens torde behöfva vederläggas. Man påstår att staten mot en lösesumma af 75,000 riksdaler skall afstå en egendom, i hvilken den nedlagt 225,000 riksdaler, under det att den andra parten eller grosshandels societeten endast nedlagt omkring 105,000 riksdaler. Jag skulle funnit mycket naturligare om Kongl. Maj:t kommit med en proposition i alldeles motsatt riktning, såvida det är sannt att dockorna, till följd af det stora antalet deri intagna enskilda fartyg, icke uppfylla de fordringar flottan nu kan ställa på desamma. Om Kongl. Maj:t sålunda gjort en hemställan till grosshandels societeten, huruvida icke denna vore villig att afstå denna egendom till Kongl. Maj:t och kronan mot utfående af hela det belopp, nämnda societet i densamma nedlagt, och öfverens-kommelse härom kunnat träffas, så skulle jag, förutsatt att sådant visat sig vara nödvändigt för vår flotta, icke ett ögonblick hafva tvekat att bevilja hela det erforderliga beloppet.

Man ser emellertid att, när denna affär först uppgjordes emellan kronan och grosshandels societeten, fick den förra draga det kortaste strået, ty ehuru den erlade mer än två tredjedelar af kostnaden, fick den endast rätt att begagna dockorna under 6 veckors tid årligen, under det att grosshandels societeten fick rätt att uppbära afgifterna för den öfriga delen af året af alla de fartyg som i dockorna intogos.

Under sådana förhållanden tror jag icke att de nu till försvar för Kongl. Maj:ts proposition framhållna skälen äro af någon särdeles öfvertygande beskaffenhet, och således anser jag mig icke heller behöfva anföra vidare skäl för Utskottets utlåtande, till hvilket äfven jag yrkar bifall.

Herr Grefve Björnstjerna: Blott ett par ord till svar på den siste värde talarens yttrande. Han talade om en tomt, som Stockholms stad skulle hafva velat inlösa af kronan; som jag icke har mig bekant hvilken tomt han dermed menade, kan jag icke ingå i något svaromål å detta hans påstående. Deremot kan jag upplysa att han begick ett bestämdt misstag, när han påstod att kronan icke begagnar dockorna mer än 6 veckor om året. Verkliga förhållandet är att kronan har rätt att begagna *hvardera* dockan i 6 veckor, således båda tillsammans i *tre månader*. Detta hvad angår det *afgiftsfria* begagnandet, men derjemte har kronan äfven *förmånsrätt* att *mot betalning* begagna dockorna under hela den öfriga delen af året. Det kan således inträffa att kronan för sina

fartyg upptager dockorna halftva sommaren och derutöfver. Jag tror mig härmed hafva bemött nämnde talares vigtigaste inkast.

För öfrigt vill jag både mot honom och mot representanten från Kronobergs län ånyo anmärka, att det icke är Stockholms stad utan ett enskildt sällskap som står om dockorna och som till deras anläggande fått bidrag af handels- och sjöfartsfonden. Båda dessa talare hafva ytterligare misstagit sig derigenom, att de antagit det grosshandels-societeten i denna egendom endast nedlagt något öfver 100,000 riksdaler, då förhållandet är att societeten icke endast utgifvit detta belopp för nybyggnaden utan sedermera utvidgat dockorna på egen bekostnad för en summa af ytterligare 100,000 riksdaler. Den har således utgifvit öfver 200,000 R:dr för dockorna i deras nuvarande skick.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ber endast med anledning af den siste yrade talarens anmärkning få nämna, att jag mycket väl vet att flottan har rätt att afgiftsfritt begagna hvardera dockan under sex veckors tid eller tillsammans tre månader hvarje år, äfvensom med förmånsrätt under den öfriga tiden, fastän då mot betalning, och jag framhåll just i mitt förra anförande att grosshandels-societeten fick uppbära ersättning för hela denna öfriga tid, vare sig att det vore för kronans eller för enskildas fartyg. Den vederläggning, som i detta hänseende skulle komma mig till del, anser jag således hafva förfelat sitt mål.

Efter denna öfverläggning, som härmed förklarades slutad, blef Utskottets hemställan i förevarande punkt af Kammaren bifallen.

Punkterna 8 och 9.

Blefvo likaledes bifallna.

Med anledning af Utskottets hemställan i *punkten 10* anförde:

Herr Friherre Ericson: Föreliggande förslag har jag icke för min del kunnat bifalla, utan har jag mot detsamma reserverat mig. Anledningen dertill är, såsom Kammaren behagade finna af reservationens innehåll, att, till följd af den hastighet hvarmed uppfinningarne i vår tid aflösa hvarandra, man nu mera svärfvar i en fullkomlig ovisshet om hvilken fartygscert, som slutligen kan komma att blifva den mest användbara eller visa sig vara den för våra behof särskildt mest praktiska, samt sålunda äfven hafva utsigt att blifva antagen såsom den, hvilken i större eller mindre mängd bör anskaffas. Då detta ännu är så osäkert, har jag icke kunnat anse en så stor summa, som den af Kongl. Maj:t begärda, böra användas till något som med bästa vilja i verlden icke kan blifva annat än ett blott och bart experimenterande, utan i likhet med de öfriga reservanterne funnit mig böra tillstyrka summans nedsättande till samma belopp, som i följd för enahanda ändamål beviljades.

Jag yrkar alltså bifall till reservanternes hemställan, att Riksdagen

måtte till byggande af krigsfartyg anvisa för år 1874 på extra stat ett belopp af 700,000 R:dr.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Siste ärade talaren har afstyrkt bifall till Stats-Utskottets förslag i tionde punkten och i stället förordat den af reservanterne föreslagna nedprutningen, samt motiverat detta sitt yrkande dermed, att den osäkerhet, som för närvarande råder i afseende på sjökrigsmaterielens lämpligaste beskaffenhet, skulle reducerat oss derhän, att vi i sjelfva verket endast stode på experimenterandets ståndpunkt. Häruti ligger dock en betydlig öfverdrift. Sannt är att man icke med visshet kan säga hvilken fartygscert, som i framtiden kan blifva den mest omtyckta och använda, ty uppfinningare pågå ännu alltjemt, men skulle vi vänta med anskaffandet af nya krigsfartyg till uppfinningarnes ström stannat, såsom en talare något föregående år yttrade, så finge vi i sanning stå mycket länge på stranden och vänta. Så gör man icke i andra länder. Ovissheten om hvad framtiden kan medföra är der lika stor som här och man deciderar sig icke långt förut angående hvad cert fartyg man ämnar bygga, utan bygger raskt efter den bästa för dagen kända modellen för att, i händelse af behof, hafva något som motsvarar tidens fordringar, utan att vänta tills man i framtiden möjligen kan få en ännu bättre modell. I sådant hänseende ber jag få citera några exempel.

Så se vi af den i år offentliggjorda planen för danska flottans organisation att man der räknar på tolf fartyg af hvad man kallar första ordningen. Men denna "första ordning" är så obestämd att deruti inberäknas ett äldre lineskepp och tre fregatter, tre tornfartyg, ett kassemattskepp och tre andra pansarfregatter, hvarvid dock anmärkes att de fyra förstnämnda så "hastigt som möjligt" böra utbytas mot fyra nya skepp af "första ordningen" men utan all upplysning om hurudana dessa fyra skepp skola blifva. Lika litet får man veta af hvad certer de öfriga lättare fartygen af *andra* och *tredje* ordningen skola bestå.

Af furst Bismarks redogörelse till tyska riksdagen öfver tyska flottans ställning, som jag här håller i handen, synes att, enligt plan, tyska flottan skall bestå af 16 pansarfartyg, 20 korvetter och 8 avisofartyg, utom en hel del mindre, men häraf är största antalet till sin blifvande konstruktion alldeles okända, utan beroende på hvad framtiden medför i fråga om nya uppfinningar för krigsfartyg. En officiel tablå öfver de krigsfartyg, som vid slutet af 1872 voro under byggnad eller åtminstone redan beställda i England, upptager 15 pansarfartyg af 10 olika modeller samt 66 stycken obepansrade fartyg af ett stort antal mycket varierande certer. Det synes således att någon fasthet i afseende på krigsfartygs certer ej är att påräkna, men också att man ingenstädes deraf låter binda sig att bygga nya fartyg, enligt den modell som för dagen synes bäst motsvara de anspråk man uppställt.*

Öfverallt är man således i ovisshet, det är sannt och kan icke hjälpas, men ingenstädes anser man sig derföre böra lägga ned skeppsbyggerierna eller minska anslagen till sjömaterielen; ty man inser att man i sådant fall skulle komma att blifva utan försvar och stanna långt efter öfriga nationer. Man har under den föregående diskussionen öfver femte huf-

vudtiteln här yttrat, att vi hafva ingen flotta, hvarmed man naturligtvis menat att vi endast hafva en ringa sjökrigsmateriel. Nåväl, detta må vara sannt, men, för att då få en flotta, måste man nödvändigt anslå medel till dess anskaffande. Vi hafva nu fått en vacker och lämplig ritning på ett för våra behof passande krigsfartyg uppgjord af en skicklig svensk skeppsbyggare efter föregående besök i England i och för studerandet af krigsfartyg. Konstruktionen, som är ny, har blifvit granskad af Sjöförvarsdepartementets tekniska byrå samt vunnit dess bifall, och jag tror att denna modell skulle blifva oss till gagn, hvarföre jag äfven anser för särdeles önskligt om vi finge bygga några fartyg efter densamma, och således komma att ega åtminstone något i den vägen.

Jag vågar således hoppas att Kongl. Maj:ts förslag blifver i dess helhet af Kammaren bifallet och det äskade anslaget icke nedprutadt. Att man förra året nedsatt det då äskade anslaget synes icke vara något giltigt skäl, hvarföre man nu skulle göra på samma sätt, utan snarare tvärtom.

Herr Key: Då äfven jag inom Utskottet varit en af de tolf reservanterne mot det af Kongl. Maj:t i denna punkt äskade anslaget, ber jag med några ord få angifva orsaken dertill.

Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförvarsdepartementet har förlagsvis beräknat kostnaden för påbörjande af en monitor till 400,000 R:dr och för byggandet af tre obepansrade kanonbåtar till 900,000 R:dr, summa 1,300,000 R:dr. Hvad först monitorn beträffar, torde det, oafsedt den af mig flere gånger uttalade åsigten om ohållbarheten af och den sannolikt särdeles korta framtiden för allt pansarskydd för krigsfartyg, icke kunna förnekas ens af de ifrigaste anhängarne af detta pansarskydd, att åsigtorna om monitorernas värde, så högt detta äin på sin tid uppskattades, numera och på sista tiden allt mer och mer undergått förändring. Man har tyckt sig finna att kostnaden för dessa fartyg vore allt för stor i förhållande till den rörlighet och till den eldkraft de ega. Detta tycktes äfven Herr Sjöministern erkänna redan i fjol, då han i Första Kammaren förklarade att, i händelse det blefve fråga om att välja mellan monitorn och opansrade snabbgående fartyg, så skulle han föredraga de sednare, emedan dessa kunna föra flera kanoner i elden. Då han nu likväl föreslår byggandet af ännu en monitor, är det naturligtvis af vigt, för att se huru denna monitor skall vara beskaffad, att gå till den Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet bifogade bilagan. Man finner då att Herr Sjöministern visserligen mycket riktigt hesiterar för den stora kostnaden, men, säger han, denna stora kostnad kan betydligt förminskas, om man åtnöjer sig med att gifva monitorn en mindre fart, ty då kan man åstadkomma en monitor för mellan elfva och tolf hundratusen riksdaler. Det skulle således vara en sämre sorts monitor, ett, om jag så får säga sekunda fartyg, som vi för dessa något öfver en million riksdaler skulle erhålla. Att för ett fartyg, som redan i Kongl. Maj:ts proposition om dess anskaffande erkännes vara icke fullt ändamålsenligt utan af sämre beskaffenhet — ty i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition säger Herr Sjöministern uttryckligen att här icke är fråga om en så dyr monitor, som förhållit års Riksdag föreställde sig, "utan kan kostnaden för nästa monitor,

äfvén med iakttagande af behöfliga förändringar och förbättringar, *men utan anspråk på ökad fart*, åstadkommas för emellan elfva och tolf hundra tusen R:dr“ att för ett sådant sekunda fartyg, säger jag, bevilja ett så stort belopp är dock något, som man icke bör undra om Riksdagen drar sig tillbaka för.

Hvad åter de tre obepansrade kanonbåtarna vidkommer, så vill jag eriura om det yttrande af chefen för Carlskrona station, hvilket Herr Sjöministern bland åtskilliga andra fackmäns yttranden i fjol citerade, och deri det mot slutet heter: “på grund af hvad jag här ofvan anfört får jag således tillstyrka, att *ett* fartyg af denna cert (obepansrade, med *en* artilleripjäs af kraftigaste slag bestyckade ångfartyg) må så skyndsamt som möjligt redan under innevarande år för Kongl. flottan anskaffas, samt att, sedan dermed anställts försök, och derest modellen befinnes motsvara ändamålet, år 1873 anskaffas så stort antal dylika fartyg, som anslagssumman medgifver.“ “Herrarne finna“, tillade Sjöministern (se Andra Kammarens protokoll för år 1872, andra bandet, sidd. 134 och 135), att dessa yttranden i allo öfverensstämma med de åsichter jag inför Kongl. Maj:t uttalat, och detta är lätt förklarligt, ty jag har framlagt dessa förslag icke efter min subjektiva uppfattning, utan efter det jag rådgjort med personer, som till följd af sin ställning och erfarenhet äro närmast att vara kronans rådgifvare.“ I fjol ställde sig Herr Sjöministern således på den riktiga ståndpunkten att först bygga *ett* fartyg af ifrågavarande cert, och först sedan man sett detta och hunnit pröfva dess ändamålsenlighet, bygga vidare; men hvad gör han nu?

Jo, efter att hafva tillkännagifvit att kostnaden för denna fartygscert icke kunde med full säkerhet beräknas, emedan “åtskilliga ritningar öfver inredning och maskindelar ej ännu äro i detalj uppgjorda“, tillstyrker han Kongl. Maj:t att äska medel till anskaffande under år 1874 af tre sådana fartyg, emedan, säger han, “certen otvifvelaktigt blir särdeles lämplig för vårt kustförsvar.“ Nu hafva således betänkligheterna försvunnit mot att bygga mer än ett fartyg af ifrågavarande cert innan man vet om densamma är ändamålsenlig eller icke, ty fastän Herr Sjöministern *hoppas* att den skall så vara, *vet* han det likväl icke mera nu än i fjol, enär ju ännu, lika litet som då, något fartyg af denna cert blifvit bygdt och pröfvadt.

Under sådant förhållande får jag säga, att jag tror reservanterne hafva varit fullkomligt i sin rätt när de sagt att åsigheterna ännu icke hunnit stadga sig beträffande den fartygscert, som kan för oss vara bäst och ändamålsenligast och hvilken väg man här bör inslä, och att man derföre ännu så länge bör inskränka sig till att bygga endast för ett mindre belopp. Och jag tror verkligen icke att, oaktadt den benägenhet som vid denna riksdag tyckes råda för att gifva anslag till likt och olik, man ändock skall anse det af reservanterne tillstyrkta beloppet 700,000 R:dr vara en sådan bagatellsumma, att den icke kan vara fullt tillräcklig att bortgifva för en sak, hvars ändamålsenlighet ännu icke är pröfvad och hvaraf man således icke med säkerhet kan påräkna någon praktisk fördel.

Jag yrkar alltnog bifall till reservanternes förslag.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Jag hade icke tänkt be-

gära ordet ännu en gång i denna fråga, men jag har dertill blifvit förauledd af Herr Keys sednaste yttrande. Jag har icke någon speciel förkärlek för någon viss fartygscert, vare sig pansarbåtar eller monitorer, och under den tid jag beklädt min nuvarande befattning har icke någon af dem först införts i svenska flottan. Jag kan således lugnt pröfva hvilka fartygscerter som helst och tillgodogöra mig de skäl, som af konstruktörer, ingenjörer och sjömän kunna afgifvas. Då Herr Key kallar vår sednaste monitor för ett sekundärt eller mindre ändamålsenligt fartyg, saknar han åtminstone allt stöd för sådana uttryck uti den Kongl. propositionen och det densamma åtföljande statsrådsprotokoll. "Loke" gör visserligen en knops mindre fart än den ifrågasatta N:o 5, men deri anses icke ligga någon fara då, såsom bekant, monitoren i alla fall icke är afsedd att vara sjögående och löpa i kapp med andra större fartyg och i allt öfrigt är Loke jemngod med N:o 5. I händelse dock några förbättringar i monitoren kunna ega rum har det alltid varit min tanke att hos oss införa dem och vi hafva för närvarande på statens bekostnad en ingenjör utsänd till England, som genom militär-attachéens bemedling fått tillstånd att besöka en verkstad der man för närvarande anställer försök med det s. k. Moncrieffska lavettaget, hvarigenom kanonen kan sänkas ned bakom bröstvärdet efter hvarje skottlossning. Ännu har man visserligen icke kunnat bilda sig något fast omdöme om dettas företräden, men man hysar förhoppningar om att det framdeles skall gifva ett godt resultat. Att vänta till uppfinningarnes ström hinner sina ut tror jag icke vara möjligt, såsom jag redan yttrat.

Herr Key har citerat mitt anförande till statsrådsprotokollet till 1872 års riksdag, hvaruti nämnes att ett fartyg af ny konstruktion vore i fråga. Som ritningen ej då var färdig kunde jag ej med visshet yttra mig vidare derom. Sedan dess hafva ritningarne blifvit afslutade och vederbörligen pröfvade, och dermed äfven alla betänkligheter i afseende på dess ändamålsenlighet upphört och de förhoppningar man hyste förverkligats. Detta fartyg blir icke något modernt vidunder, något kupol- eller kasemattskepp, utan är ett helt vanligt fartyg med höga relingar öfver vattnet, och våra konstruktörers erfarenhet är fullt tillräcklig att bedöma detsamma, och de hafva kommit till det resultat, att fartyget är godt och lämpligt. Det är således ingen nödvändighet att först bygga ett fartyg för att inhemta ytterligare erfarenhet, hvartill i så fall torde kunna komma att erfordras lång tid nog, helst om fartyget beställes vid enskild verkstad. Vi hafva redan haft erfarenhet att vi vid dylika beställningar måst vänta ända till 2 à 3 år innan beställningen blifvit fullgjord. Att nu under tiden icke göra något alls, tror jag icke vara lämpligt, helst vi redan ega en åtminstone moralisk visshet, att det fartyg, jag förut omnämnt, är godt och ändamålsenligt.

Herr Jan Andersson: Såsom Herrarne torde finna af den vid detta betänkande fogade reservation, har det förslag, Stats-Utskottet i denna punkt framlagt, tillkommit genom den förseglade sedeln. Under sådant förhållande anser jag att denna Kammare gerna kan bifalla den åsigt, som samtliga de från Kammaren utsedde utskottsledamöter i

reservationen anført, eller att, till byggande af krigsfartyg, må för år 1874 på extra stat anvisas ett belopp af 700,000 R.dr.

Jag yrkar således, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla hvad reservanterne i ämnet tillstyrkt.

Herr Gjerling: Jag anser att Kammaren icke bör inlåta sig i bedömande af hvilka fartygsklasser, som under den närmaste framtiden företrädesvis böra byggas, samt är af den öfvertygelsen, att Kammaren gör riktigast och klokast att helt och hållet öfverlåta åt regeringen både omsorgen och ansvaret att bestämma hvilken eller hvilka fartygscerter, som böra anskaffas. Detta hindrar mig dock icke att vara af den mening, att talande skäl finnas för beviljande af *hela* det anslag, regeringen för ifrågavarande ändamål begärt. Jag håller mig dervidlag uteslutande vid möjligheten att, medelst beviljandet af detta anslag i sin helhet, påskynda marinens utveckling, genom nyanskaffande af fartyg, och anser derföre riktigast att bifalla det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet.

Utgående från den synpunkt jag i början framhållit, är det tydligt, att jag äfven anser riktigast att godkänna också den del af Stats-Utskottets utlåtande som lyder: "Utskottet anser sig icke böra ingå i bedömmande af de fartygscerters lämplighet, hvilka äro afsedda att under nästa statsregeringsperiod anskaffas." Jag gör detta så mycket heldre som ett beslut, sådant som Utskottet föreslagit, icke allenast lemnar regeringen tillfälle utan ålägger heune på samma gång att så snart som möjligt åstadkomma en tillökning i vår krigsfartygsmateriel, en tillökning, som säkert af de flesta måste anses högst behöflig. En nedsättning i det begärda anslaget kan, likasom fallet varit med föregående nedsättningar i för fartygsbyggnad begärda anslag, icke undgå att menligt inverka på flotans utveckling, och Kammaren framkallar derigenom sjelf de ogynnsamma förhållanden, öfver hvilka man så ofta hör medlemmar inom densamma uttala sin missbelåtenhet, i det de ej sällan på ett hånande sätt framhålla, huru få fartyg marinen består utaf samt huruledes landet knapast kan sägas ega någon flotta.

Jag kan emellertid icke tänka mig, huru det skall blifva möjligt att komma ifrån dessa klagomål öfver marinens litenhet på annat sätt än att gifva regeringen tillfälle att öka densamma. Jag kan icke inse, att man befordrar landets bästa och den dermed sammanhängande frågan om marinens utveckling, om man, på sätt reservanterne föreslagit, inskränker den nu begärda summan med omkring hälften af hvad som äskats.

Skulle jag tillåta mig att uttrycka min personliga mening med afseende på hittills skedda val af fartygscerter — härvid likväl icke i ringaste mån åsyftande att söka framkalla något beslut från Kammarens sida angående val af sådana nu — så kan jag ej undgå att uttala, det jag anser, att, vid tiden af pansarets införande inom svenska marinen, monitorssystemet synes mig varit ett, för våra förhållanden då, särdeles lämpligt val af då varande styrelse. Vi känna litet hvar uppkomsten af den cert, som då valdes. Vi veta, att det var vår store landsman på andra sidan Atlanten, som ibland andra storverk äfven skapade monitorerna samt att denna uppfinning sedermera genom skickliga händer blifvit öfverförd hit och här tillämpats.

Väl

Väl har, som en oundviklig följd af sakernas gång, svenska marinen, lika litet som öfriga mariner, kunnat undgå att efter hand och snart nog komma i den ställningen, att de fartyg, hvilka först byggdes, hade svagare pansar än hvad som kräfdes. Men den svenska, likasom de utländska marinerna, har vid fortsatt byggnad af pansarfartyg ökat skyddet hos dem samt infört förbättringar, syftande till att afhjelpa hos de respektiva systemen befunna brister; och likasom öfriga sjömakter fortgå i sådan riktning, anser jag äfven vi för närvarande måste göra detsamma. Visserligen har framhållits satsen att hos oss upphöra med byggande af pansarfartyg, och huruledes ovissheten vid val af certer, så inom dem som hvad beträffar obepansrade fartyg, borde tala för inskränkning i byggnadsanslag. Frågan om artilleriets och pansarets ömsesidiga ställning har emellertid obetydligt förändrats under äldre senaste tiden, och jag anser icke, att större ovisshet förefinnes i Sverige än inom alla andra mariner. Att, derföre att absolut motstånd icke kan af pansaret påräknas mot hvarje slags artilleri, bortlägga allt pansar, skulle jag anse vara oriktigt och oklokt, så länge erfarenheten från de flesta sjömakterna bekräftar, att de för sin del ännu fortfarande bibehålla pansarprinciperna.

En annan fråga är att *derjente* begagna sig af obepansrade fartyg. Sådana måste finnas för olika ändamål och i olika former. På samma gång jag anser monitorer af tidsenlig beskaffenhet lämpliga, gillar jag äfven principen att införa obepansrade fartyg af annan cert än vi ega. Vi behöfva, utom ångkorvetter, äfven kanonångslupar, men jag håller på att, när nya certer af dessa sednare skola byggas, ett större antal icke bör anskaffas, innan man försökt den cert man afser att införa. Att nu likväl af försigtighet vilja inskränka all fartygsbyggnad och underlåta att på den bas som redan finnes, utveckla vår marin, anser jag emellertid icke riktigt.

Jag vill icke för närvarande tillägga mera utan slutar med att uttrycka den förhoppningen, att Riksdagen måtte bifalla Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med derunder gjorda yrkanden gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag å berörda hemställan, för såvidt densamma afsåg beviljandet af större belopp än som föreslagits i den af Herr Grefve A. Fr:son Posse m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation. Den sednare af dessa propositioner förklarade Herr Talmannen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja; och hade Kammararen alltså beslutit att till byggande af krigsfartyg skulle för år 1874 på extra stat anvisas ett belopp af 700,000 R:dr.

De vid utlåtandet fogade *tabeller* godkändes, med förbehåll om de ändringar deri, som påkallades af Kammarens här ofvan antecknade, från Utskottets förslag afvikande beslut.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets utlåtande N:o

36, i anledning af väckt motion om införskaffande af fullständig uppgift å alla staten tillhöriga hus och byggnader i hufvudstaden m. m.

§ 6.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 44, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Rörande Utskottets hemställan i *punkten 1* anförde:

Herr Biesert: Då Stats-Utskottet, såsom det synes af detta betänkande, afslagit min anhållan om förhöjning uti ifrågavarande anslag, så har jag icke mycken förhoppning om framgång för min motion. Jag vill dock be att, innan beslut fattas, få yttra några ord. Stats-Utskottet har grundat sitt afslag på ett af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader afgifvet generalförslag, rörande beviljandet af statsbidrag till ifrågasatta vägomläggningar, af hvilket förslag inhemtas att, om staten skulle bevilja alla de i nämnda afseende gjorda ansökningar, som hvila hos nämnda styrelse, skulle dertill erfordras omkring 700,000 R:dr. Då nu Utskottet för ifrågavarande ändamål tillstyrkt ett belopp af endast 150,000 R:dr, så är det lätt uträknadt, att det skulle erfordras omkring fem år, innan alla de omnämnda hos Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hvilande ansökningar kunna beviljas. Frågan är nu, om det kan vara med rättvisa öfverensstämmande att dessa ansökningar skola ligga så länge, innan de afgöras. Jag kan icke besvara denna fråga med annat än nej, och därför samt på de skäl jag i min motion anført, yrkar jag att Kammarerna måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla min i ämnet väckta motion.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkterna 2--7.

Blefvo likaledes bifallna.

Efter föredragning af *punkten 8* begärdes ordet af

Herr Friherre af Schmidt, som yttrade: Att en representant från Södermanland uppträder i en fråga, som specielt rör en från honom så aflägsen ort som Umeå, torde möjligen hos flere af Kammarernas ledamöter väcka förundran, men jag förmodar, att denna förundran minskas något, då jag härmed förklarar först och främst, att jag i allmänhet intresserar mig för farleders uppremsning och för nya sådanas åvägbringande, till utveckling af industri och näringar, och för det andra, att jag en längre tid under min tidigare ålder tillhört den ifrågavarande orten, samt att jag således icke helt och hållet saknar kännedom om ställningar och förhållanden derstädes och möjligen kan meddela en och annan upplysning i detta afseende,

som måhända kan leda Kammaren till annat resultat än det hvartill Utskottet i sitt nu framlagda förslag kommit. Af Kongl. Maj:ts nådiga proposition inhemtas, att redan vid 1840—1841 årens riksdag ett anslag af 8,000 R:dr B:co af Rikens Ständer beviljades till ifrågavarande ändamål, men att detta auslag ansetts vara alltför ringa för att företaga ett arbete, som erfordrar ett vida större kapital, samt att det lilla samhälle, hvarom nu är fråga, icke heller haft tillgång till att betäcka hela den öfriga kostnaden. Detta samhälle, sjö- och stapelstaden Umeå, har således i öfver 30 års tid kämpat med de svårigheter, som en uppgrundad farled medfört för dess rörelse. Vi hafva, mine Herrar, redan förut här bifallit en ny farleds uppbyggnad för ett annat samhälle, nemligen Uddevalla. Under den diskussion, som derom fördes, gjorde sig den åsigt gällande, att icke allenast för nämnda stad utan äfven för en mycket vidsträckt krets omkring densamma, skulle den nya farleden blifva till nytta.

Samma förhållande eger rum med afseende på Umeå, ty det är icke endast för Umeå stad, som farledens upprensning är af vigt, utan jemväl för den stora del af Sverige, som har sin rörelse, sin sjöfart på denna ort. Då man tager i betraktande de egendomliga förhållanden, som ega rum i afseende på ifrågavarande vattendrag, jag kan nästan kalla dem nyckfulla, förefaller det ingalunda underligt att Styrelsen för väg- och vattenbyggnader icke afgifvit ett så bestämdt utlåtande, som Stats-Utskottet synes hafva fordrat såsom vilkor för tillstyrkande af detta anslag.

Jag ber nu att få något komplettera saken. De ras som årligen inträffa i Umeåelf göra den på en del ställen uppgrundad, under det att på andra ställen åter strömdraget bortför de ämnen som välla uppgrundningen. Westerbottens jord består hufvudsakligen af sand. Stränderna vid Umeåelf äro dels höga och branta och dels platta. Om våren vid islossningen undergräfvast de höga stränderna utaf strömmen och genom de deraf uppkommande ras nedföres en mängd sand i elfven. Detta är orsaken till de ledsamma förhållanden, som der ega rum. Dambyggnader äro således på flera ställen af högsta vigt för att icke dessa sandras skola helt och hållet uppgrunda farleden.

Det finnes jemväl ett annat skäl, hvilket hvarken Kongl. Maj:t i sin proposition andragit ej heller de anslaget sökande Umeåboarne omtalat, nemligen det skäl, som kan hemtas derifrån att man betraktar saken ur militärisk synpunkt. Jag anser, att det är af ganska stor vigt, att ifrågavarande farled hålles farbar till det djup, att flottans fartyg kunna vid ett krigstillfälle gå upp i elfven och deltaga i försvaret genom att mota öfvergången af denna ganska vigtiga punkt. Med undantag af Angermanelven är Umeåelf den största bland de Norrländska elfvarne. Vi veta sedan vårt sista krig med Ryssland, att denna elf ansågs vara af mycken vigt för försvaret af Norrland. Uppåt elfven skickades kanonslupar för att mota fiendens öfvergång men tyvärr kommo de för sent. Den skicklige ryske generalen Kamensky hade redan passerat öfver elfven, innan kanonsluparne hunno fram. Vid ett dylikt tillfälle är det ju obeskrifligen af största vigt, att farleden är tillräckligt djup för att sjömakten skall kunna deltaga med landtarmén i landets försvar.

Jag önskar på det högsta bifall till den reservation, som en af

Stats-Utskottets ledamöter afgifvit emot Utshottets förslag, och hvilken reservation finnes anford på sid 11 i föregående utlåtande.

Med Herr Friherre af Schmidt förenade sig Herrar *Malmberg, Fahländer* och *Fahlén*.

Då flera ledamöter anmält sig att afgifva yttranden angående den under föredragning varande punkten, blef, vid den nu långt framskridna tiden, öfverläggningen afbruten, för att fortsättas i det sammanträde, som för eftermiddagen blifvit anslaget.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

Herr *Nils Hansson* under tio dagar från och med den 7 och Herr *von Schoultz* under 8 dagar från och med den 9 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 8.

Under fortsättningen af detta sammanträde ledde Herr vice Talmannen Kammarens förhandlingar.

§ 9.

Forsattes öfverläggningen angående *8:de punkten* i Stats-Utskottets utlåtande N:o 44.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Fröberg, som anförde: Herr Talman! Mine Herrar; Den fråga, som i den förenämnda punkten afhandlas, är af stor vigt och betydelse för den ort, som den närmast berör, eller Umeå stad och angränsande delar af Westerbottens län. Af denna frågas lösning är nämnda Orts framtida utveckling i hög grad beroende; ty frågan gäller, huruvida segelleden i Umeå elf, ortens förnämsta och hufvudsakligaste kommunikationsled, skall uppehållas och bevaras emot förstörelse och tillintetgörelse. Jag beklagar det resultatet, hvartill Utskottet kommit, ty det har nemligen afstyrkt Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet; men på samma gång jag gör detta, vågar jag tillika uttala den förhoppning, att Kammararen skall egna frågan den mogna pröfning, hvaraf den är förtjent, och gifva densamma en tillfredsställande lösning. — Umeå elf har varit segelbar från dess utlopp i hafvet till det ställe vid samma elf, der Umeå

stad är belägen, utgörande denna sträcka en längd of omkring $1\frac{1}{2}$ mil. Men af årligen skeende utskärningar vid elfvens stränder och de dermed åtföljande jordras har likväl segelleden allt mer och mer uppgrundats, så att elfven numera endast kan med svårighet befaras med mindre och grundgående fartyg. Trafiken emellan hufvudstaden och Umeå uppehålls af icke mindre än 8 större ångfartyg, af hvilka tre med direkt kommunikation. Dessa fartyg kunna blott under flodtiden, fastän med svårighet, anlöpa staden. Under den öfriga och större delen af seglations-tiden är det för dem omöjligt, i anseende dertill att de äro för djupgående, att dit uppgå, hvarföre de måste afbördas sig sina laster i hamn vid elfvens mynning, derifrån varorna efter verkställd, kostsam omlastning sedermera med annan lägenhet transporteras till staden. Så besvärad är trafiken sedan nu. Utskärningarna vid elfvens stränder äro af starkt omfång. De förorsakas af ymniga vattenflöden vid och efter snösmältningen, hvilka flöden hafva till följd, att floden stiger öfver sina bräddar, öfversvämmar angränsande mark och dervid medtager stora massor af jord, uppgående stundom till flera tunnland. Strömfårens riktning är så föränderlig, att från det ena året till det andra ofta inträffar, att, der segel- och farled förra året funnits, grund och bankar sednare året uppstått, och detta i den betydliga grad att 10 fots segeldjup på ett års tid förändrats till grund, likasom tvärtom, så att punkter, der grunden året förut uppkommit, ett påföljande år visade tillräckligt segeldjup. Det är ej heller något hopp att för framtiden ett lyckligare förhållande skall kunna emotes, utan snarare kan motsatsen förväntas. De sedan några år pågående upprensningar i elfven, särdeles de vid Bölesören, hafva ock förorsakat utskärningar och i väsendtlig mån bidragit till ökandet af detta onda. Dessutom är det, hvad de norrländska floderna beträffar, en på erfarenheten grundad sanning, att utskärningar och jordras vid en flods stränder, sedan dessa utskärningar och jordras väl en gång börjat inträffa, är ifrån år betydligt tilltaga, och att flodens yta i samma mån vidgas och dess djup aftager. Skulle detta missförhållande få fortfara, utan att åtgärder vidtagas till dess undanröjande, är det otvifvelaktigt, att ytterligare förluster af mark och lidanden skola tillskyndas jordegarna vid elfvens stränder, och att segel- och farleden kommer att så uppgrundas och tillintetgöras, att Umeå elf icke ens kan komma att befaras af mindre och grundgående fartyg. Att ännu större hinder för samfärdseln inom orten häraf skola uppstå, är uppenbart, likasom att rörelsen deraf skall blifva särdeles bunden. Handeln och näringarna skola högeligen hämmas i sin utveckling, om icke tillintetgöras. Icke blott Umeå stad utan hela den efter nämnde elf boende talrika befolkning skall komma att bittert känna och erfara dessa olägenheter. Tillförseln till denna del af Westerbottnens län äfvensom utförseln af ortens produkter, hufvudsakligen trävaror, ske egentligen sjöledes. Skulle Umeå elf härför ej vidare kunna begagnas, så måste ovilkorligen de för ortens befolkning erforderliga varor och förnödenheter, som måste annorstädes ifrån hentas, likasom de till utförsel afsedda produkter betydligt fördyras, såsom förhållandet till en del redan nu är, genom omlastningar och landväga transporter, för hvilka sednare icke finnes att tillgå hvarken jernvägar eller andra lättade kommunikationsmedel. — Om något företag företrädesvis synes böra af det allmänna

understödjas, så torde det nu ifrågavarande få anses såsom ett bland de mest oafvisliga. Äfven för staten särskildt är det af mycken vigt, att farleden i Umeå elf uppehålls och bevaras. Kronan eger efter detta vattendrag många och talrika kronoparker och skogar. För dessas tillgodogörande måste samna vattendrag ovilkorligen begagnas. På skogens värde inverkar ock väsendtligen just den större eller mindre lättheten att kunna utskeppa den deraf förädlade varan — ett förhållande så uppenbart, att jag ej har behof att nu detsamma närmare utveckla. Nödvändigheten att uppenisa Umeåelf har länge varit inseed och erkänd. Redan vid 1840 och 1841 års riksdag beviljades för detta ändamål 8,000 R:dr B:co eller 12,000 R:dr R:mt. Så öfvertygad var man då om företags oafvislighet, att anslaget beviljades, utan att inom Riksdagen ens någon röst deremot höjdes. Detta anslag kom dock sedermera ej att tagas i anspråk. Orsaken dertill var den, att detsamma vid år 1842 verkställda undersökningar befanns vara för ändamålet otillräckligt. Sedan dess har frågan fått hvila, men förhållandet har härunder icke förbättrats, utan fastner försämrats. Först sedan olägenheterna här af med tillväxten af rörelsen och trafiken börjat i dagen bjertare framstå, och först sedan man börjat lifigare inse, att med hvarje uppskof äfventyrades icke mindre än förlusten af ortens hufvudsakligaste kommunikationsled, hafva stadsfullmäktige i Umeå ansett sig nödsakade att taga frågan om hand, i hvilket afseende stadsfullmäktige låtit genom sakkunnig person anställa erforderliga undersökningar för arbetets utförande, äfvensom, efter det plan och kostnadsförslag blifvit upprättade, beslutat verkställa arbetet, dock under förutsättning att erhålla statsbidrag härför, enär staden saknade i sådant afseende erforderliga medel, samt den angränsande landsbygden rättvisligen icke torde böra förbindas att dertill bidraga. Enligt den uppgjorda planen afses att genom rensningars verkställande och byggnad af ledningsdammar söka reglera vattendraget så, att genom vattnets egen kraft en farbar seghärra af 12 fots djup hålles öppen och derigenom de årliga vaxlingarne i djupet förebyggas. I afseende å kostnadsberäkningen föreligga tvänne förslag. Det ena är upprättadt i Februari och det andra i Juni månad 1872. I det förra upptagas kostnaderna till 36,000 R:dr och i det sednare till 51,400 R:dr. Den olikhet, som emellan dessa förslag förefinnes, bör ingalunda anses förvånande. På våren 1872 inträffade nemligen den förändring, att arbetslönerna och prisen på materialier stegrades, de förra till mer än dubbelt och de sednare med 50 procent. Det är endast på grund af detta förhållande, som olikheten emellan nämnda förslag uppkommit; hvadan denna olikhet hvarken bör eller kan få på frågan menligt inverka. Till grund för den nådiga propositionen har Kongl. Maj:t lagt det större kostnadsbeloppet eller 51,400 R:dr och föreslagit, att 17,000 R:dr måtte lemnas såsom lån och 17,000 R:dr såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Det belopp, som i sistnämnde hänseende sålunda ifrågasättes utgör blott 5,000 R:dr mer än det år 1841 beviljade anslaget. Icke desto mindre och ehuru äfven Utskottet nödgats erkänna vigten för Umeå stad af ifrågakomna arbetsföretag, har Utskottet ansett sig böra afstyrka bifall till den nådiga propositionen i ännu. Detta sitt afstyrkande har Utskottet grundat derpå, att den för arbetets utförande uppgjorda planen och kostnadsberäkningen ej

skulle vara fullt tillförlitliga, och till stöd därför åberopat Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens till Kongl. Maj:t i ämnet afgifna underdåniga utlåtande. Jag kan ej inse giltigheten af detta Utskottets skäl. Mig synes tvärtom Styrelsens berörda yttrande tala långt mera för bifall till än afslag å den nådiga propositionen. Styrelsen yttrar nemligen, att den håller troligt, sålunda anser, att arbetet låter sig verkställas, på sätt i planen föreslagits, äfvensom att den anser säkrast att antaga den sednare eller större summan såsom den tillförlitligaste för ernående af det åsyftade ändamålet. Med iakttagande af nödig varsamhet torde väl Styrelsen ej hafva annorledes bort i frågan sig utlåta. Aldrig torde det med skäl kunna begäras, att Styrelsen skolat i detta fall uttala en bestämd försäkran, helst som i frågor af sådan beskaffenhet som den förevarande många och stora svårigheter derfor förefinnas, ja så stora att det är nära nog alldeles omöjligt. Styrelsen uppgifver såsom grund för sin tvekan, att arbetets utförande är beroende af starkare eller svagare isgång under arbetsåren. Om ock frågan nu skulle undanskjutas och förnyad plan och kostnadsförslag sålunda måste uppgöras, så är det temligen säkert, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke kan komma att derom fälla ett bestämdare omdöme, ty den omständigheten qvarstår alltid, att arbetet är beroende af den starkare eller svagare isgången — hvilken det är omöjligt att beräkna. Utskottet har ock uttalat den farhågan, att säkerhet ej förefinnes, huruvida, derest arbetet enligt den uppgjorda planen komme till utförande, detsamma för någon längre tid kunde komma att ega bestånd. Denna farhåga synes vara bra långt drifven och torde få anses alldeles förfalla, om vid anslaget beviljande det vilkor fästes, att Umeå stad skall efter den uppgjorda planen utföra arbetet och sedermera detsamma äfvensom de föreslagna byggnaderna jemte segelleden underhålla. Någon risk löper staten härvid icke. Jag är fullt öfvertygad derom och kan försäkra, det Umeå stad eger full förmåga att fullgöra sina förbindelser härutinnan. Förutom hvad jag nu anfört, finnas äfven andra talande skäl för bifall till den nådiga propositionen, nemligen de militära. Dem förstär jag ej att bedöma, men de hafva framhållits af den ärade talare, som näst före mig på förmiddagen hade ordet, och hvilken i afseende derå torde få anses ega sakkännedom. Då med ett afslag ingenting vinnes, utan utförandet af arbetet derigenom endast kommer att försvåras och fördyras, samt flera förluster och lidanden tillskyndas de enskilda strand- och jordegarna, på samma gång som handeln, industrien och rörelsen inom orten förlamas, får jag vördsamt anhålla, att, med afslag å Utskottets betänkande, Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet måtte bifallas, på sätt Herr Hörnfeldt i sin reservation äfven yrkat. Jag tillåter mig desto heldre hoppas bifall till denna min anhållan, som Riksdagen helt nyligen beviljat betydliga bidrag såväl för iståndsättande af Ystads genom storm skadade hamn som ock för upprensning af en ny farled till Uddevalla. De skäl, som föranledt beviljande af anslag för dessa tvänne städer, förefinnas äfven i afseende å det nu ifrågasatta företaget. Jag åberopar således också hvad till stöd för beviljandet af de tvänne förenämnda anslagen blifvit andraget.

Herr Olof Nilsson: Då jag något närmare känner till de lokala

förhållandena angående sjöfarten vid Umeå stad, så måste jag på det högsta beklaga det slut, hvartill Utskottet i det nu föredragna utlåtandet kommit. Umeå elf, hvilken förstärkes af sin vestra biflod Windelelfven, störtar efter islossningen och snösmältningen under vissa år med stor våldsamt ned mot hafvet, hvarvid den, till följd af den ökade vattenmassan, stiger öfver sina bräddar och icke sällan åstadkommer mycken förödelse. En dylik öfversvämning inträffade för icke länge sedan, då den skada, som till följd af vårfloden förorsakades, af kronofogden och förste landtmätaren blifvit uppskattad till öfver 16,000 R:dr. Till följd af dessa årliga flöden omvexla ofta helt hastigt vattenkvantiteterna uti elfven, hvilket åter gör att betydliga sandmassor från elfstränderna utskäras och nedföras med floden mot dess mynning och uppgrunda densamma mer och mer för hvarje år. Om detta förhållande ännu några år får fort fara, torde det snart blifva omöjligt äfven för de grundaste fartyg, hvilka redan nu icke utan svårighet kunna uppkomma till staden, att på denna farled taga sig fram. Då det är naturligt, att handel och näringar härigenom komma att förlamas och lida afbräck, så måste det vara af stor vigt, icke blott för staden och närmaste orter, utan äfven för landet i allmänhet, att det nu ifrågasatta upprensningsarbetet i och för farledens reglering och iständsättande kommer till verkställighet. Om i betraktande tagas de högre pris, som kunde betingas för de skogsprodukter, hvilka inköpas från de vid Umeå- och Windelelfvarne belägna kronoparker och skogar, derest dessa produkter dels genom flottning, dels ock på fartyg obehindradt kunde fortskaffas utefter ifrågavarande farled, så måste man inse, hvilken stor lifsfråga utförandet af detta arbete är för Umeå samhälle. Styrelsen för Våg- och vattenbyggnader har i afgifvet yttrande äfven uttryckt den åsigt, att det vore största skäl att, genom det nu föreslagna arbetet, åstadkomma en öppen och obehindrad segelled in till staden Umeå, hvarigenom ock, enligt samma Styrelses åsigt, de nu förekommande vexlingarne i djupet skulle förebyggas. Då härtill kommer att det icke egentligen är ångbåtar, utan fastmer seglande fartyg, som företrädesvis besöka Umeå stad, så finner jag häri ett ytterligare skäl att det erforderliga muddrings- och upprensningsarbetet så fort som möjligt utföres, ty det måste medgifvas, att denna farled är så mycket mer af behovet påkallad, som hamnen i denna nordliga trakt af landet under största delen af året är igenfrusen.

På de skäl jag nu i korthet antydt, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hörnfeldt: Då jag mot den nu föredragna punkten nedlagt min reservation, så följer deraf tydligt, att jag ej kunnat dela de åsikter, som af majoriteten inom Utskottet blifvit uttalade. Skälen för denna min uppfattning af frågan äro närmare angifna i den nyssnämnda reservationen, och jag skall ej upptaga tiden med att ånyo upprepa dem. Såsom ett ytterligare motiv för bifall till den Kongl. propositionen beder jag endast att få tillägga, att jag tror, att ju längre Riksdagen dröjer med att bevilja det anslag, hvarom nu är fråga, desto dyrare kommer ock detta upprensningsföretag att blifva. Erfarenheten har äfven i detta hänseende redan gifvit vid handen, att, under det att för samma ändamål vid 1840

års riksdag anvisades ett belopp af 8,000 R:dr B:co, eller 12,000 R:dr R:mt, så har nu det kostnadsförslag, som härför upprättades i Februari månad 1872, utvisat en summa af 36,000 R:dr, hvilken ytterligare efter en några månader sednare omarbetad kostnadsplan måste, med hänsigt till stegrade arbetslöner och förhöjda pris, upptagas till 51,400 R:dr. Vid sådant förhållande anser jag det vara skäl att så fort som möjligt bifalla hvad Kongl Maj:t i detta hänseende äskat, hvarföre jag ock, med afslag å Utskottets hemställan, yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Liss Olof Larsson: Jag behöfver icke tillägga många skäl till dem, som i Utskottets utlåtande finnas anförda för att yrka bifall till Utskottets förslag. När man af detta utlåtande, likasom ock af den Kongl. propositionen inhemtar, huru tveksamt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalat sig i denna fråga, så måste man uti denna omständighet finna ett stort skäl att bifalla Utskottets hemställan om afslag å den Kongl. propositionen. Jag behöfver icke upprepa de af nämnda Styrelse anförda skälen, men jag torde böra crinra om ett förhållande, som ofta upprepas, då man framkommer till Riksdagen med begäran om eftergifter och lindringar i afseende å de villkor, under hvilka understöd af statsmedel erhållits för hvarjehanda allmänna företag, som sedermera icke burit sig eller, det afsedda ändamålet icke ernåtts. Det heter nemligen då från den korporations sida, som önskar erhålla en dylik eftergift eller lindring, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, funnit företaget väl värdt af uppmuntran och understöd från statens sida, att dess tjenstemän uppgjort ritningar och kostnadsförslag som gillats af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att man litat på dessa auktoritetens beräkningar och blifvit narrad in i olyckliga företag; staten eger derföre skyldighet att träda emellan, när dess tjenstemän på sätt och vis narrat dem in i företaget o. s. v. Jag har med detta velat visa vådan utaf att lemna understöd till ett företag som icke erhållit tillbörlig undersökning. Här inträffar dock ett något olika förhållande med det nyss anförda exemplet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har, såsom förut är nämnt, på ett ganska tveksamt och sväfvande sätt yttrat sig i frågan, och derföre torde äfven Riksdagen noa böra betänka sig, innan den beviljar det begärda anslaget, ty här skulle det blifva Riksdagen som åtoge sig ansvaret och icke Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Man finner äfven af Utskottets förslag, huru som kostnadsberäkningarne för detta upprensningsarbete äro temligen lösligt uppgjorda; i Februari månad 1872 beräknades nemligen kostnadsförslaget till 36,000 R:dr, men redan i Juni månad samma år hade man hunnit komma underfund med, att samma arbete skulle kosta icke mindre än 51,400 R:dr. Nog måste det medgifvas, att arbetsprisen under sednaste tiden stigit, men att denna stegring på 4 å 5 månaders tid skulle uppnå en så orhörd höjd, låter dock nästan otroligt, hvarföre jag ock för min del håller före, att orsaken till dessa hvarandra så olika kostnadsförslag måste ligga uti en från början särdeles ofullständig och lösligt hopkommen kostnadsberäkning. Man säger äfven, att ju längre man dröjer med att fullborda detta arbete, desto dyrare kommer detsamma att blifva, enär denna farled mellan hafvet och Umeå stad allt mer och mer uppgrundas

för hvarje år. Men om man läser hvad angående samma sak förekommer i statsrådsprotokollet, så finner man deraf, att under de 30 år, som förflutit sedan 1840—1841 årens riksdag, förhållandena i nämnda del af Umeå elf hafva varit nära desamma, som befunnos vid de år 1872 verkställda undersökningarne derstädes. Det förefaller mig något besynnerligt att, då dessa förhållanden varit ungefär enahanda under 30 års tid, desamma nu på ett eller två af de sista åren blifvit till den grad förändrade, att det numera är förbundet med den största risk att längre uppskjuta detta muddrings- och upprensningsarbete. Jag finner häruti ett ytterligare skäl för att afslå det begärda anslaget. En talare på Södermanlands-bänken yrkade bifall till den Kongl. propositionen hufvudsakligen af strategiska skäl. När jag nu finner att flera af Norrlands-representanterna instämt uti detta yttrande, d. v. s. att de strategiska skälen här äro de viktigaste, så må jag säga, att det förvånar mig att Kongl. Maj:t, som eljest icke någonsin plägar underlåta att omnämna sådana strategiska skäl, derest han dertill har ringaste anledning, nu likväl försummat att omnämna några sådana. Det lärer sålunda få antagas, att dessa strategiska skäl härvidlag icke äro så talande, som man velat påpeka, och då de andra skälen äro ännu mindre talande, enligt de norrländingars åsigt som instämt med förut åberopade talare, än de strategiska, så har man i denna omständighet ett ytterligare skäl för att afslå den Kongl. propositionen. Jag har dessutom, såväl inom afdelningen som inom Utskottet ansett, att ännu ett ytterligare skäl skulle kunna framläggas för afslag å den Kongl. propositionen. Såsom man vet, ställes årligen till Kongl. Maj:ts disposition ett anslag å 20,000 R:dr för sådana ändamål, hvarom nu är fråga, och i den nästföregående punkten af detta utlåtande hafva vi nyss beviljat en sådan summa. Jag tror sålunda, att, om det ifrågasatta arbetet är af så trängande vikt, som man nu vill låta påskina, så lärer Kongl. Maj:t icke sakna tillfälle att bevilja hvad som nu önskas, och det ifrågasatta lånet kan erhållas från handels- och sjöfärisfonden.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Grefve Posse: Innan jag yttrar mig i sak, vill jag bedja Herrar norrländingar icke tro, att jag vill bestrida lämpligheten och billigheten af ett statsanslag för ifrågavarande ändamål, hvilket jag tvärtom anser vara af vikt. Det skulle för mig varit särdeles tillfredsställande att kunna understödja Norrlands önsknings att erhålla detta anslag redan i ärendets nuvarande skick. Men det är mig omöjligt, derföre att den utredning som skett är alldeles otillfredsställande. Jag får fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att Väg- och vattenbyggnads-styrelsen, som blifvit af Kongl. Maj:t hörd i frågan, uti sitt utlåtande på det mest otvetydiga sätt uttryckt tvifvel derom, huruvida det sätt, man föreslagit för arbetets anordnande är lämpligt och ledande till det afsedda ändamålet. Då Kongl. Maj:t hör Väg- och vattenbyggnads-styrelsen, lär detta antagligen ske, på det Kongl. Maj:t af styrelsen skall erhålla de upplysningar om faktiska förhållanden, som behövas för en frågas bedömande. Då nu de af styrelsen lemnade upplysningar oförtydbart gå i den riktning, att man mycket lätt kan se, att styrelsen betvivlar lämpligheten af det föreslagna sättet

för arbetets anordnande, så kan det icke annat än väcka en viss förundran, att Kongl. Maj:t det oaktadt äskat anslaget beviljande.

Väg- och vattenbyggnads-styrelsen erinrar först, hurusom på 1840-talet anslag beviljades för ifrågavarande ändamål. Den föregående undersökningen hade emellertid äfven då varit ofullständig, och man fann vid grundligare undersökning, att företaget icke kunde utföras med de medel, man trott, hvadan Umeå stad icke ville gå in på entreprisen, utan återlemnade det gifna anslaget.

Vidare redogör styrelsen för de lokala förhållandena, hurusom farleden är af den beskaffenhet, att vattendjupet omvexlar från 10 till 4 fot, hvarjente dess föränderlighet äfven sträcker sig derhän, att segelbara ställen uppgrundas och tvärtom grunda ställen blifva farbara. Styrelsen anser visserligen skäl förefinnes att genom rensningars verkställande och byggande af ledningsdammar söka reglera vattendraget så, att genom vattnets egen kraft en farbar segelränn hålles öppen, hvarigenom de årliga vexlingarne i djupet borde kunna förebyggas. "Borde kunna förebyggas", säger styrelsen, och förklarar sig derefter anse "troligt" men icke bestämdt säkert, att sådant kunde verkställas på sätt i uppgjorda planen blifvit föreslaget. Härom råder således tvifvel å denna myndighets sida; det lär knappast kunna mera tydligt uttryckas. Slutligen anmärker styrelsen, att det föreslagna arbetet är af så vansklig beskaffenhet, att det endast med största omsorg och under ledning af fullt sakkunnig person kan utföras. Denna anmärkning tyder än ytterligare derpå, att styrelsen icke har synnerligt förtroende för detta företag, sådant det nu blifvit föreslaget att utföras. Under sådana omständigheter synes mig betänkligt att nu bevilja anslag till ifrågavarande ändamål. Det synes mig mera än sannolikt, att, om noggrannare undersökningar företoges och en plan blefve framlagd, som af Väg- och vattenbyggnads-styrelsen godkändes och förklarades vara fullt tillförlitlig, Riksdagen vid sådana förhållanden icke skulle finna hinder möta för anslaget beviljande. Men i frågans nuvarande skick förefaller mig klokast att afslå detsamma. För öfrigt lärer vara temligen likgiltigt, hvad denna Kammare härom beslutar. Ty Första Kammaren har bifallit anslaget och erfarenheten har visat, att de gemensamma voteringarne gifva ett utslag, som korsar Andra Kammarens mening, hvadan det icke lär vara mödan lönt att spilla mycken tid på frågans debatterande. Men jag kan icke undertrycka den tanke hos mig, att det är ganska anmärkningsvärdt, att regeringen framlägger ett så ofullständigt förslag till Riksdagens bedömande under tillstyrkan af anslags beviljande för det med förslaget afsedda ändamål. Det kan visst för regeringen vara angenämt att göra sig de särskilda orternas intressen förbundna, men dertill gifvas så många tillfällen, att man icke synes hafva behöft gripa ett sådant som detta.

Mig synes vara skäl att låta frågan hvila i afvaktan på mera utredning. För närvarande tror jag mig med godt samvete kunna yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hæggström: Regeringen har här framkommit med ett förslag till Riksdagen derom, att för upprensning och reglering af farleden på Umeå elf mellan staden Umeå och hafvet skulle beviljas ett statsbidrag af 34,000 R:dr, hvaraf ena hälften, eller 17,000 R:dr, skulle utgå såsom an-

slag utan återbetalningsskyldighet, och de öfriga 17,000 R:dr såsom lån. Det är naturligt att, för den händelse denna proposition bifalles, staden Umeå sjelf finge fylla resten i det till 51,400 R:dr uppgående kostnadsförslaget. Väg- och vattenbyggnads-styrelsen, som i ämnet blifvit hörd, har vitsordat nyttan och nödvändigheten af detta företag; och äfven Stats-Utskottet har i ganska ampla ordalag erkänt detsamma då det säger: "Lika med chefen för Kongl. Civil-departementet finner Utskottet ifrågavarande arbetsföretag för Umeå stads handel, industri och framåtskridande vara af synnerlig vigt"; men — här kommer detta famösa men — detta oakadt hyser Utskottet dock så stora betänkligheter i afseende på arbetets utförande och bestånd, att det hemställer om afslag å den Kongl. propositionen. Om man å ena sidan måste vara Utskottet särdeles tacksam, för att det, vid frågor om nya statsanslag, tillvägagår med stor betänksamhet och omsorg, så torde man å andra sidan vara berättigad fordra, att Stats-Utskottet konsekvent följer denna berömvärda väg, så att det icke den ena gången hyser betänkligheter, och den andra gången, fastän frågan är likartad, icke alls är besvärad af någon tveksamhet. Stats-Utskottets betänkligheter att förorda bifall till den Kongl. propositionen synas härröra deraf, att Väg- och vattenbyggnads-styrelsen, enligt Utskottets förmenande, icke i tillräckligt kraftiga ordalag förordat detta arbetsföretag. Stats-Utskottet har i detta fall läst nämnda styrelsens yttrande på sätt, som skulle styrelsen särskildt ansett *detta* företag särdeles vanskligt att utföra, då jag och troligen många med mig af samma styrelsens utlåtande ej kan finna annat, än att *alla* företag af denna art äro vanskliga att "till rätt kostnad värdera", helst arbetet blir särdeles beroende af starkare eller svagare isgång under arbetsåren. Detta styrelsens yttrande kan icke blott tillämpas om upprensningen af Umeå elft, utan ock angående hvilken annan stor elf som helst, ty hvarje dylikt arbete måste vara vanskligt, enär det är beroende på vårflodens våldsamt och isgång och andra tillfälliga hinder, hvilka ingen menniska på förhand kan beräkna, lika litet som om arbetet, en gång färdigt, skall förmå trotsa våldsamma isgångar m. m. Såsom vi veta fanns i fjol invid Ystad en stark hamu-arm, som ansågs oomkullrunklig; men den nedbröts dock af de våldsamma November-stormarne sistlidne höst. Det var en särskild naturhändelse, som förorsakade detta. Det är väl ock med hänsyn till de många svårigheter dylika arbetsföretag förete, som byggnads-styrelsens utlåtande är affattadt i de återopade ordalagen, och hade annorlunda varit händelsen, skulle jag mycket hafva tvekat att trygga mig till desamma. Styrelsen kunde icke hafva yttrat sig på annat sätt, än hvad den nu gjort, och då den sagt, att det vore klokare att bestämma sig för en större än för en mindre summa, så bör den väl icke lastas därför. Nu finnes i den Kongl. propositionen ett mäktigt korrektiv mot missbruk af det ifrågavarande anslaget, och det är, att detsamma skulle beviljas under de vilkor, som Riksdagen kunde finna för godt bestämma. Utskottet har icke alltid visat samma lofvärda betänksamhet som vid detta tillfälle. Jag behöfver nemligen icke mer än vända om bladet i Betänkandet, förr än jag finner, att, då det är fråga om anslag till myrutdikningar och vattenaftappningar för att minska frostländigheten inom Mo och Westbo härader i Jönköpings län, samt Kinds och Redvägs härader i Elfsborgs län, så föreslår Utskottet helt enkelt en rund

summa till utdikningar och vattenaftappningar för frostländighetens minskande. Här har Utskottet icke något yttrande från Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller ifrån Landtbruksakademien att stödja sig vid, utan det kommer ändå på det klara med saken och låter alla betänkligheter fara, ehuru Utskottet, på tal om frostskador, yttrar sig så obestämdt som att de "torde upplöra eller åtminstone i väsendtlig mån förminska, om de frostförande markerna blefve på ett ändamålsenligt sätt utdikade". Jag kan ej rätt förklara detta, men nog förefaller det mig något underligt, att Utskottet, som i ena fallet synes vara så ofantligt försigtigt, i andra fallet åter visar sig vara så utomordentligt katigt af sig.

En ledamot af Utskottet har sagt, att ingen skada vore skedd genom att nu afslå det begärda anslaget, när vi redan uti den närmast föregående 7:de punkten anvisat 20,000 R:dr till upprensning af åar och farleder, samt att någon del deraf möjligen kunde komma att tillfalla Umeå. Jag kan förstå detta yttrande från hans ståndpunkt; 1872 års revisorer hade nemligen gjort anmärkning derom, att detta anslag blifvit beviljadt till en kanal, hvilken anmärkning af Utskottet och således äfven af den ärade ledamoten underkändes. Men icke går det väl ändå rätt an att kalla Umeå elf för en mindre å eller farled, och till densamma upprensning använda större eller mindre del af det omnämnda anslaget. Jag tycker det kan vara mycket nog, att det en gång blifvit användt för Sefle kanal. Jag kan sålunda icke finna, huru det kan vara möjligt för staden Umeå att hos Kongl. Maj:t begära någon del af det anslag, som i den föregående 7:de punkten omnämnes, och hvilket är afsedt för understödjande af mindre hamn- och brobyggnader samt upprensning af åar och farleder. — Då nu emellertid icke är fråga om annat än att bevilja 17,000 R:dr, samt då Riksdagen eger att bestämma de vilkor, under hvilka det föreslagna lånebeloppet får uppbäras, så kan jag, min själ, icke finna någon orsak, hvarföre Riksdagen skulle draga i betänkande att bevilja hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit. Det kan väl icke anses troligt, att Umeå stad för det nu begärda anslaget erhållande skulle vilja riskera att utan nytta utbetala ett dubbelt så stort belopp mot statens bidrag. Det är nemligen klart, att, då hela arbetet kommer att kosta 51,400 R:dr och då deraf nu begäres 17,000 R:dr såsom anslag och 17,000 R:dr såsom lån, hvilken sistnämnda summa naturligtvis skall återgäldas, så måste staden Umeå tillskjuta resten, till följd hvaraf detta samhälle för ändamålet måste utbetala 34,000 R:dr. Är det väl, vid sådant förhållande, tänkbart att detta samhälle skulle vilja riskera att utan nytta bortkasta dessa 34,000 R:dr. Nej, mine Herrar! Hade staden Umeå befunnit sig i så rika och afundsvärda pekuniära omständigheter, så hade den samnerligen icke nu besvärat Riksdagen med någon anhållan om understöd, utan helt visst af egna medel bekostat den ifrågavarande farledens upprensning och reglering.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Åstrand: I likhet med föregående talare håller jag Stats- Utskottet räkning för iakttagande af försigtighet och sparsamhet vid pröfning af anslagsfrågor. Jag tror att Utskottet i förevarande fall haft ganska grundadt skäl för betänkligheter mot tillstyrkande af det begärda

anslaget, då Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i så sväfvande ordalag uttryckt sig angående lämpligheten af den plan, som blifvit uppgjord för ifrågavarande företag. Men jag får å andra sidan erinra, hurusom denna upprensning och reglering af farleden på Umeå elf mellan staden Umeå och hafvet, upptagande en sträcka af ungefär 2 mil är af aldra största vigt, visserligen i främsta rummet för Umeå stads handel, industri och framåtskridande och för kringliggande traktens behof, men jemväl för hela landet i mån som det är intresserat uti rörelsen norr ut.

Man har såsom en särskild betänklighet mot beviljande af det ifrågasatta låneunderstödet framhållit möjligheten deraf, att efter några år framställning skulle göras om lånets efterskänkande eller afskrifning. Ville man i allmänhet tillämpa ett sådant åskådningssätt, tror jag, att ganska stora förändringar måste vidtagas i åtskilliga delar af statens verksamhet. Staten lemnar dagligen diskontlån, ehuru det ofta finnes vara omöjligt att indrifva hvad som blifvit utlånt, men derföre har ändå ingen kommit på den idéen, att staten skulle upphöra med lånerörelsen. Lika litet lär väl vara skäl för staten att upphöra med att lemna försträckningar åt kommuner, derföre att en och annan gång funnits skäligt att afskrifva någon summa, som blifvit en kommun försträckt.

Man har vidare frågat, huru trygghet skulle vinnas, att arbetet blefve utfördt efter uppgjord plan. I fall, sådana som detta, är brukligt, att vid anslags beviljande fästa vilkor i berörda syfte; och för att fullständigt bemöta sagda invändning, har jag tagit mig friheten att uppsätta ett särskildt förslag, så lydande: "att Kongl. Maj:ts nådiga framställning må af Kammaren bifallas, dock med vilkor att i det kontrakt, som med afseende å ifrågavarande understöd kommer att upprättas, intages, att Umeå stad ansvarar för arbetets utförande och framtida vidmakthållande efter den derför nu uppgjorda planen."

Lemnades anslaget med så uttryckligt förbehåll, skulle säkerligen Umeå stad se sig före, innan staden mottog anslaget, då dervid vore fästad ovillkorlig ansvarighet för arbetets utförande.

Jag anhåller vördsamt om proposition å mitt nyss framställda förslag.

Herr Jan Andersson: Utan att på något sätt vilja bestrida nytan, nödvändigheten och gagnet af ifrågavarande företag så väl för Umeå stad och kringliggande orter, som för hela landet, har jag dock icke inom Utskottet kunnat understödja Kongl. Maj:ts proposition. Det är icke af afvohet mot norrländingarne, utan af de skäl Utskottet anfört, att nemligen Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke kunnat på ett betryggande sätt vitsorda tillförlitligheten af den plan, som blifvit uppgjord för arbetets utförande. Jag tror derföre att tillbörlig kloket fordrar, att man i afvaktan på en säkrare plan och ett beständare utlåtande af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen låter ärendet austå till en annan gång.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Då flere talare från de orter, der detta företag skulle utföras, allvarsamt påyrkat afslag å Utskottets hemställan, men jag icke hört andra än Utskottets egna ledamöter taga denna hemställan

i försvar, så ber jag att få nämna några ord i frågan. Jag tror, att det vore icke välbetänkt, om Riksdagen på så lösa grunder, som här blifvit framlagda, skulle bevilja anslag. Då den högsta auktoritet, Riksdagen i dylikt ämne har att fästa sig vid, ådagalagt, att företaget icke säkert kan utföras med den summa, man uppgifvit, är visserligen olämpligt att bevilja ifrågavarande belopp. Såsom en föregående talare påpekat, är det mycket vanligt att inkomma med sådana här förslag och begära understöd till utförande deraf. Men sedan visar sig, att arbetet icke kan verkställas på föreslaget sätt. För att då penningarne icke skola vara utkastade förgäfvos, måste man bevilja nya anslag, eller ock framkommer i vanliga fall begäran om eftergift af de belopp, hvarmed staten till sådana företag bidragit. Jag kan icke finna något skäl att för närvarande bevilja detta understöd. Jag vill icke neka, att företaget är nödigt och nyttigt för befrämjande af Umeå stads och kringliggande orters framåtskridande, men under nuvarande förhållanden får man icke fästa sig för mycket dervid, då det är lika nödigt för norrländingarne som för oss, att Riksdagen icke ingår på den banan att bevilja anslag, utan tillstyrkan af den auktoritet, hvars ord bör vara afgörande i sådant fall.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag icke vill upprepa hvad förut blifvit sagdt af Stats-Utskottets ledamöter, får jag blott fästa uppmärksamhet på beskaffenheten af de skäl Herr Åstrand nyss anført till stöd för sitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror, att vilkor, sådana som han föreslagit, i allmänhet pläga fästas vid anslag af ifrågavarande art, men de respekteras sällan, då fråga blir om nya behof. Det betyder således icke särdeles mycket, om man uppställer dylika vilkor eller icke.

För öfrigt synes mig Utskottets motivering så starkt tala för det slut, hvartill Utskottet kommit, att nemligen afstyrka Kongl. Maj:ts förslag, att man knappast kan begära bättre motiv. Då nu tillika Herr Åstrand, som så väl känner förhållandena i Norrland, kommit till det resultat, att han till stöd för sitt yrkande om bifall till den Kongl. propositionen måst tillgripa motiv, som visa sig vara fullkomligt ohållbara, så anser jag goda skäl förefinnas att bifalla Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! I den klassiska forntiden lefde en vishetslärare, hvilken samlade kring sig en krets af lärjungar och hvars anseende bland desse var så stort, att, när de ville bekräfta sanningen af någon bland hans satser, de endast plögade yttra: "han sjelf har sagt det". Denne lärare älskade att uttrycka sin världsåskådning, sin lefnadsvishet i guomer eller tänkespråk. Ett bland dessa var: "*rör ej i elden med svärdet*". Någon torde inom sig undrande fråga, hvad tillämpning detta tänkespråk har på förhållandena inom denna Kamnare och hvilken eld här flammar. Svaret på denna fråga skall omedelbart följa.

Den ädle Grefven, ordföranden i Stats-Utskottet, lät nyss undfalla sig detta yttrande: "*det kan vara ganska angenämt för regeringen att göra sig de särskilda ortintressena förbundna*". Så föllo hans ord. De inne-

bära uppenbarligen en antydning derom, att Kongl. Maj:ts proposition i ämnet är frukten icke af de sakförhållanden, som framkallat propositionen, utan af omtanke att göra sig ortintressen förbundna. Regeringen behöfver icke tillbakavisa en sådan beskyllning; ty regeringen står för högt för att kunna träffas deraf. Och för egen del är jag förvissad, att denna Kammare är allt för rättänkande att gilla beskyllningen. Den utmärker emellertid, att hos den ädle Grefven flammar en eld, hvilken genom beskyllningen gifvit sig luft. Denna eld förmår regeringen *numera*, Herr Talman, sedan riksdagen är börjad, icke att släcka; men det anstår icke heller mig att röra i denna eld med svärdet. Jag tror mig derföre gå Kammarens önskan till mötes, om jag med det jemmod, min ställning kräfver, endast besvarar hvad den ädle Grefven i sak andragit mot den Kongl. propositionen.

Kärnan af hans anförande bestod i det påstående, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle hafva uttalat sig alltför obestämdt om nyttan och ändamålsenligheten af ifrågavarande företag. Om man läser i sammanhang hvad Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført, torde man finna, att det icke förhåller sig alldeles så. Planen går ut derpå, att genom sammanträngande af strömfåran låta vattnet genom egen kraft utföra rensningsarbetet, och härom säger styrelsen uttryckligen sig anse, "att skäl förefinnes att genom rensningars verkställande och byggande af ledningsdammar söka reglera vattendraget så, att genom vattnets egen kraft en farbar segelränna hålles öppen och derigenom de årliga vexlingarne i djupet förebyggas". Det är just härpå Löjtnant Cederbergs plan, som legat till grund för Kongl. Maj:ts förslag, går ut. Väl tillägger styrelsen, det den håller "troligt", att arbetet låte sig verkställas enligt den uppgjorda planen, men jag hemställer, om det är detsamma, som att styrelsen uttalat tvifvelsmål om planens utförbarhet. En försigtig ingenjör kan i en dylik sak icke gerna sträcka sitt omdöme längre än till att hålla företagens utförbarhet trolig. Jag förmenar alltså det argument, den ädle Grefven hemtat från Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, icke vara grundadt. I öfrigt har jag icke något att tillägga, då föregående talare ganska fullständigt utvecklat skälen för Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ber att allenast få tillägga några få ord till hvad jag förut yttrat, och gör det derföre, att de, som talat för bifall till den Kongl. propositionen, icke tyckas hafva tagit tillräckligt reda på densannas innehåll, och det således synes mig angeläget, att de något närmare formulera sitt yrkande.

Det heter i den Kongl. propositionen, att Riksdagen måtte för upprensning och reglering af farleden på Umeå elf bevilja ett statsbidrag af 34,000 R:dr, att utgå med ena hälften, eller 17,000 R:dr, såsom anslag utan återbetalningsskyldighet och med den andra hälften, eller 17,000 R:dr, såsom försträckning under de vilkor för denna sednare, som Riksdagen kunde finna för godt bestämma. Om vi nu, såsom några talare yrkat, helt enkelt bifalla hvad Kongl. Maj:t i denna punkt äskat, så skulle Riksdagen göra sig skyldig till det förbiseendet, att icke hafva vid

sitt

sitt beslut fogat några bestämmelser om villkoren för den ifrågavarande försträckningen, om sättet för medlens utlåning, om ränta och om nödiga garantier. Jag har blott velat fästa uppmärksamheten härpå.

Medan jag ännu har ordet, ber jag att få nämna, att det icke är första gången, som staden Umeå framkommit med omogna framställningar. En talare från Norrland yttrade, att det vore oklokt att längre uppskjuta denna fråga, emedan kostnaderna för företaget, för hvarje år det hvilade, ökades, och han anförde till stöd härföre, att detta arbete, för hvilket kostnaderna nu äro beräknade till 51,400 R:dr, år 1840 skulle hafva kunnat utföras med endast 8,000 R:dr banko. Men jag erinrar mig af en händelse, att Riksdagen år 1840 beviljade ett anslag af 8,000 R:dr banko för uppressning af Umeå elf, och att detta skedde på framställning af Umeå stad. Men sedan man väl fått anslaget, anställdes ytterligare undersökningar, som gäfvos vid handen, att ett vida högre belopp erfordrades, om företaget skulle komma till stånd.

Jag vill icke vidare upptaga Kammararens tid, utan slutar med att fortfarande vidhålla mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Grefve Posse: Herr vice Talman, mine Herrar! Jag ber till en början att på det lifligaste få lyckönska den ärade Civilministern till det på hans ståndpunkt mycket kloka och välbetänkta beslutet att icke röra i elden med svärdet. Han vet nog att det är farligt leka med elden och är klok nog att undvika denna fara. Han behagade säga, att jag *lätit undfalla* mig en antydning derom, att regeringen i denna fråga, likasom i några föregående sökt viuna ortintresset. Jag ber, Herr Civilminister! att få i någon mån justera detta uttryck. Jag har icke *lätit undfalla* mig detta; jag har sagt det med berådt mod och i den afsigt, det blifvit uppfattadt. Jag har sagt det med fästadt afseende icke blott på den fråga som här föreligger, beträffande hvilken jag lemnat fullgiltigt skäl för mitt påstående, att frågan är outhärdlig och i det skick, att den icke bort af regeringen framläggas för representationen. Jag har sagt det äfven med fästadt afseende på de frågor i samma syfte, som förut blifvit af regeringen öfverlemnade till Riksdagens behandling. Jag ber att få erinra endast om en enda, nemligen om eftergift i låneunderstödet för sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län. Hvem som behagar läsa den Kongl. propositionen i denna fråga, finner att Statsrådet och Chefen för Civil-departementet inför Kongl. Maj:t i statsrådsprotokollet uppger, att Konungens Befallningshafvande i länet tillstyrkt bifall åt den begärda eftergiften och att Styrelsen för väg- och vattenbyggnader i frågan afgifvit utlåtande. Dessa ordalag äro af den ärade Civilministern så afpassade, att hvar och en måste förledas till den uppfattning, att jemväl sistnämnda Styrelse tillstyrkt bifall; och detta så mycket heldre, som, omedelbart efter denna anmälan, Herr Civilministern yttrat: i anledning häraf hemställer jag det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen, att bevilja den äskade eftergiften. Vill man nu se nogare efter finner man till sin öfverraskelse att Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen på det bestämdaste *afstyrkt* allt afseende å uttappningsbolagets underdåniga framställning. Är detta en utredning, som kan vara Riksdagen till någon ledning? Jag vågar påstå: nej. Jag vill icke gå vi-

dare i anförande af exempel, utan tror mig med hvad jag redan anført hafva gifvit fullt skäl för min åsigt. Och jag tror slutligen, att om den ärade Civilministern med sitt anförande afsåg att gifva mig en tillrättavising, derföre att jag vedervågat ett klandrande uttryck, så har tillrättavisingen varit oförtjent.

Herr Statsrådet Bergström: Herr vice Talman! Den ädle Grefven har varit nog uppriktig att bekänna, att han med berådt mod utslungat sin beskyllning mot regeringen. Det förefaller mig, som han genom denna oskrymtrade bekännelse, hvilken icke utmärker någon ånger, icke väsendtligen förbättrat sin sak. Beskyllningen står nu i protokollet och får stå der för den ädle Grefvens räkning, såsom utmärkande hans sinnesart. När beskyllningar af dylik beskaffenhet här framkomna, må det icke väcka förundran, att en regeringens ledamot anser sig berättigad att affärda desamma, på sätt som nu skett.

Hvad Herr Grefven för öfrigt anført i fråga om Kongl. Maj:ts nådiga proposition om beviljande af anstånd med erläggande af ränta och kapitalafbetalning på låneunderstödet för sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen, har icke med denna sak att skaffa. Handlingarne i hvarje mål, som öfverlemnats till Stats-Utskottets behandling, åtfölja den Kongl. propositionen, och Stats-Utskottet är sålunda i tillfälle att inhemta hvad de innehålla.

Någon afsigt att undanhålla Stats-Utskottet kännedom om hvad den ena eller andra myndigheten i en sak yttrat kan derför icke tillvitas regeringen. Något vidare har jag icke att tillägga.

Herr Nils Larson: Den ärade representanten från Dalarne har anmärkt, att Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition föreslagit, att det ifråsatta låneunderstödet skulle beviljas på de vilkor, Riksdagen funne lämpligt bestämma; och han har trott, att om man nu icke skulle göra annat än bifalla den Kongl. propositionen, beslutet skulle så till vida blifva ofullständigt, att de omtalade "vilkoren" icke komme att bestämmas. I anledning af denna invändning ber jag att nu få erinra den ärade ledamoten af Stats-Utskottet derom, att Stats-Utskottet vid slutet af sitt utlåtande fogat ett stycke af följande innehåll: "Jemte det Utskottet till upplysning om sammanlagda beloppet af de i detta utlåtande tillstyrkta anslags- och lånesummor låtit deröfver upprätta bifogade sammandrag, får Utskottet slutligen anmäla, att Utskottet framdeles skall till Riksdagen inkomma med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som för nu ifrågavarande ändamål varda beviljade." Således blifver det Stats-Utskottet, som kommer att framställa förslag till de bestämmelser, som anses nödiga, och vi lära derföre icke nu behöfva bekymra oss om denna sak. Jag hemställer för öfrigt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och anser mig icke behöfva till stöd derför tillägga något till de skäl, som redan äro af flere talare anförda.

Herr Friherre Ericson: Herr vice Talman, mine Herrar! Det är Stats-Utskottets skyldighet i en fråga sådan som denna att redogöra för Riksdagen, hvad som förekommit rörande densamma och, såvidt möjligt är,

motiven derför. I den föreliggande frågan har för Stats-Utskottet framställt sig åtskilliga egenheter. Det finnes t. ex. anfördt att det i Februari 1872 upprättade kostnadsförslaget, som slutade på en summa af 36,000 R:dr, i Juni månad samma år korrigerats till 51,400 R:dr. Med anledning häraf anför Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen, att Styrelsen anser "troligt, att sådant låte sig verkställas, på sätt i uppgjorda planen blifvit föreslaget", och hvad kostnadsberäkningarna angår, anser Styrelsen "säkrast" att antaga den sednare "såsom mera tillförlitlig." Jag hemställer till eder, mine Herrar, om detta är någon grund för Stats-Utskottet att tillstyrka Riksdagen att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Jag för min del tror det icke.

När man har en sjuk sak att försvara, kastar man sig gerna på person, och det är hvad Herr Civilministern här gjort. Men om det stärker den Kongl. propositionen vill jag lemna derhän. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Friherre af Schmidt: Herr vice Talman, mine Herrar! Då flere af Stats-Utskottets Herrar ledamöter hafva ansett att det föreliggande förslaget skulle vara alltför omoget för att af Riksdagen böra bifallas och då till grund för detta påstående anförts att den i Februari månad 1872 upprättade kostnadsberäkningen blifvit redan påföljande Juni månad höjd med en tredjedel, tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten på att i detta förhållande ingalunda ligger något orimligt eller anmärkningsvärdt. Den förra kostnadsberäkningen uppgjordes i Februari månad sistlidet år, på sätt nämnt är.

Nu vet hvar och en alltför väl med hvilka jättesteg alla byggnads-materialier stego i värde från vintern till vårens början detta samma år. Detta inträffade icke allenast i Norrland utan i hela riket; i Norrland stego dessutom äfven arbetslönerna i samma proportion. Det är således lätt förklarligt att den förra kostnadsberäkningen redan efter några få månaders förlopp måste i betydlig mån höjas.

Hvad det omogna i förslaget för resten angår, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det är en af väg- och vattenbyggnadskorpsens egna ingenjörer, som upprättat detsamma. Tror Herrarne verkligen att detta förslag kunnat uppgöras på annat sätt om en annan ingenjör af samma korps åtagit sig uppdraget. Det förefaller verkligen så, eftersom Herrarne anse det nu föreliggande förslaget icke vara att sätta lit till. Jag anser för min del att Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen förfarit ganska försigtigt och klokt, då den icke med bestämd visshet sagt att företaget kan på det eller det sättet fördelaktigast utföras. Det är alldeles icke lätt att afgifva ett sådant yttrande, då man för öfrigt känner till att lokalen, der arbetet skall bedrivas, är så äfventyrlig och så nyckfull, att allt det arbete, som ena året der nedlägges, kan genom ett påföljande års värflod blifva totalt omintetgjordt. Jag finner således icke alls underligt att Styrelsen yttrat sig såsom den gjort i frågan.

Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts proposition och för den händelse densamma blifver af Riksdagen bifallen, tillåter jag mig hemställa, om det icke vore lämpligt att uppdraga åt Stats-Utskottet att

uppgöra de vilkor, som Riksdagen vill föreskrifva för det låneanslag, som i sådant fall kommer att lemnas.

Herr Sjöberg: Jag har vid ett föregående tillfälle framhållit de betänkligheter, som efter min tanke alltid möta vid beviljande af sådana anslag, som det ifrågavarande; och det torde falla af sig sjelft, att under den korta tid, som förflutit, sedan jag tog mig friheten yttra samma betänkligheter i ett särskildt, med det nu förvarande likartadt ämne, nemligen i fråga om beviljande af anslag för ny farled från Uddevalla stads hamn ut till Kattegat, mina åsigter i saken icke kunnat undergå någon förändring. Det har väl icke undfallit min uppmärksamhet, att Stats-Utskottet för sitt afstyrkande af den Kongl. propositionen begagnat en annan motivering, än den som lades till grund för Utskottets hemställan i den nyss nämnda frågan om ny farled från Uddevalla hamn, men jag har ändock icke, hvarken af hvad Kongl. Maj:t i sitt nådiga förslag anfört, eller af hvad som i öfrigt förekommer i Stats-Utskottets utlåtande, kunnat finna någon sådan särskild ömmande omständighet vara för handen, att Kammaren fördenskull bör bifalla, hvad Kongl. Maj:t i ifrågavarande hänseende begärt. Det synes mig vara alldeles gifvet, att, om anslag af denna art skola fortfarande, som hitintills, beviljas, så kommer det slutligen icke att finnas någon gräns för anspråken på dylika understöd. Det är ju en lätt sak att uppleta hela hundratal andra med detta, mer eller mindre liknande fall, och jag kan då icke inse, huru vid sådant förhållande regeringen skall kunna neka att i hvarje dylikt fall framlägga för Riksdagen och hos densamma förordade vederbörandes begäran, ej heller huru Riksdagen i sin ordning skall kunna undgå att bevilja en sådan begäran. Det synes mig också vara af vigt för regeringen att icke alltför mycket inlåta sig på detta temligen obegränsade område; ty, utom det att regeringens, af andra frågor strängt anlidade tid väl mycket upptages af dessa, de enskilda kommunerna rörande angelägenheter, ligger det äfven i sakens natur, att regeringens anseende kan i väsentlig mån vedervågas genom att lemna fältet öppet för slika anspråks framställande.

Stats-Utskottets ordförande antydde i sitt första anförande, att det kunde vara likgiltigt, om Kammaren bifölle Utskottets hemställan eller icke, vid det förhållande, att Första Kammaren redan bifallit Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Ja, lika med honom kan icke heller jag hysa ringaste tvekan om den slutliga utgången af denna fråga. Vi hafva en rik erfarenhet af huru voteringar utfalla i de anslagsfrågor, hvaruti Kamrarna stanna i olika meningar, och denna frågas slutliga öde är derföre icke det minsta tvifvelaktigt, hvilket bör vara en tröst för de Herrar från Norrland, hvilka lagt en synnerlig vigt på, att Kammaren redan nu skulle bifalla den nådiga framställningen. Men jag föreställer mig, att derest det skulle förhålla sig så, att Kammarens majoritet vore af den mening, att man icke bör alldeles obetingadt lemna sitt bifall till dylika framställningar, så bör också denna majoritet underkasta sig icke allenast besväret af en gemensam votering, utan äfven det nedslående uti att finna sin mening dervid falla till intet. Kanske är det ändock af vigt att hålla på en grundsats; för eller sednare skall den segra; och så vidt det ligger en riktig princip till grund derför, att staten endast i

utomordentliga fall bör lemna understöd, sådant som det hvarom nu är fråga, — och jag erkänner, att sådana fall kunna inträffa, — anser jag, att Kammaren bör öppet uttala sin mening i denna punkt.

På dessa och de af flere föregående talare anförda skäl, finner jag mig böra instämma i det slut, hvartill Stats-Utskottet i denna fråga kommit.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, tillkännagaf Herr Astrand, att han återtog sitt särskilda yrkande och förenade sig med dem, som yttrat sig för bifall till Kongl. Maj:ts nädiga proposition. Å de derefter återstående yrkandena framställde Herr vice Talmannen propositioner och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Utskottets förslag. Då emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 8:de punkten af samma Utskotts utlåtande N:o 44,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställen, bifallit det förslag som blifvit framställt i Kongl. Maj:ts nädiga proposition i ämnet.

Omröstningen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 90 ja mot 45 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställen.

Punkten 9.

Beträffande Utskottets förslag i *första mom.* under *Litt. a* yttrade

Herr Hörnfeldt: Då jag inom Stats-Utskottet reserverat mig emot det beslut, hvori Utskottet, med afseende å den nu föredragna punkten stannat, vill jag förutskicka den anmärkningen, att jag numera icke håller särdeles på det yrkande jag uti reservationen framställt, enär Första Kammaren, som redan beslutat i ärendet, har godkänt Utskottets förslag och således Kongl. Maj:ts proposition, till hvilken jag uti min reservation yrkat bifall, således icke har särdeles stora utsigter att gå igenom. Jag tillåter mig emellertid att underkasta de af Utskottet anförda motiven en närmare pröfning. Hvad först angår den omständigheten att de förhållanden, hvilka ursprungligen föranledt besluten om Leviljandet af *anslag utan återbetalningsskyldighet* för befrämjandet af vattenaftappingar i de norra länen, "nu mera icke torde vara för handen", så har jag verkligen icke kunnat upptäcka någonting som gör att Norrland för närvarande är mindre i behof af dylika anslag än förut, så framt jag icke såsom en

sådan epokgörande händelse uppställer Riksdagens beslut helt nyligen angående en stambana i Norrland, men i det fallet tror jag det vore oklokt att draga vaxel på framtiden. Vidare anför Stats-Utskottet, att det icke kan nekas "att i mellersta och södra Sverige på flera ställen förefinnas vidsträckt, till odling otjenliga kärr och mosstrakter, hvilka till kringliggande odlade bygder sprida frost och försäkra missväxter". Jag känner icke fullkomligt huru förhållandet härmed verkligen är, men hvad jag på det bestämdaste kan försäkra, det är att det anslag för sådant ändamål, som hittills ensamt för de norrländska länen utgått med 60,000 R:dr, varit otillräckligt för denna del af riket, och vid sådant förhållande måste medgifvas, att samma summa, för ändamålet fördelad på hela riket, skall blifva otillräcklig i ännu högre grad. Med afseende härpå vill jag omnämna, att för närvarande hvilat på Väg- och vattenbyggnads-styrelsens bord icke mindre än 183 planer, beräknade till en kostnad af 1,050,000 R:dr, hvaraf — såvida statsbidrag till ungefärligen en tredjedel af kostnaden skall meddelas — åtgår mellan 3 och 4 hundra tusen riksdaler af statsmedel. Häraf framgår tydligt att 60,000 R:dr såsom årsanslag för hela riket är alldeles för litet, då det visat sig otillräckligt för ensamt Norrlands behof.

Som jag redan haft äran anföra, frångår jag min reservation, men tager mig i stället friheten påyrka den förändringen i mom. a) af Utskottets förslag, att "60,000" förändras till "80,000", hvilken sednare summa jag anser åtminstone i första hand tillräcklig för 1874.

Herr Hjelum: Vid slutet af förmiddagens plenum yttrade en talare på södermanlandsbänken, att han ville tala för sin fädernestad. Han gjorde det äfven, och det var ganska godt af honom. Med afseende å den utgång, frågan fick, önskar jag tillkännagifva, att jag med min röst stannade uti minoriteten. Jag röstade nemligen för anslaget utgående till följd af min kännedom derom, att företaget skulle lända till fördel icke blott för Umeå stad, utan äfven för dess hela handelsområde, som derigenom skulle vinna stora fördelar, och detta område är cirka 12 mil bredt och 20 mil långt. Hvad nu föreliggande fråga vidkommer, anholder jag att få upptaga en stund af Herrarnes tid, en kvarts timma eller kanske något mera, för att närmare beröra en gansk viktig, men icke tillräckligt beaktad fråga, nemligen intresset för möjlighörandet af odlings framgång i vårt land. Jag vill börja med Norrland och sedermera tala något om de öfriga provinserna. Hvad Norrland vidkommer har denna del af vårt "gemensamma fosterland" under några år åtnjutit särskildt statsanslag för torrläggning af vattensjuka frostländiga marker i åkrarnes grannskap, ett statsanslag, större och mindre under olika tider. Genom denna åtgärd har tusentals tunnland gammal åker blifvit befrid från frostländighet och tiotusentals tunnland åker blifvit genomdragen af grafvar, hvarigenom derstädes möjliggjorts odling. Såvidt jag rätt uppfattat de motiv, på hvilka Stats-Utskottet uti föreliggande betänkande grundat sin framställning, har Stats-Utskottet utgått från den åsigt, att denna anslagsfråga egentligen är egnad att tillgodose ett särskildt ortintresse, och vidare säger Utskottet tydligt att. "då de förhållanden, hvilka ursprungligen föranlett beslutet om beviljandet af *anslag utan återbetal-*

ningsskyldighet för befrämjande af vattenaftappningar i de *norra* länen samt af statsbidrag såsom *lån* för *mellersta* och *södra* delarne af riket, nu mera icke torde vara för handen, synes det Utskottet som skulle skäl förefinnas att taga under öfvervägande, huruvida icke någon förändring i afseende på ofvanberörda af Kongl. Maj:st äskade anslagssummor borde ega rum."

Jag vill nu försöka att belysa några förhållanden, som förut förefunnos och ännu förefinnas, icke blott för Norrland, utan äfven för öfriga delar af riket. Hvad Norrland vidkommer, hör man stundom uppgifvas, att detta är ett landskap eller provins, men Norrland omfattar nio provinser fördelade på sex län. Odlingen inom dessa län är der ännu obetydligt framskriden mot hvad odlingstillfällena erbjudade och befolkningen fätalig, men der finnes utrymme och tillfälle för mångdubbelt större befolkning än den närvarande att finna sin näring, äfven som jordbrukare. Hvad Norrlands geologiska förhållanden beträffar, så, från den stora fjellkölen, som skiljer Norge från Sverige, inskjuta äfven på svenska sidan bergarinar, mellan hvilka vidsträckta dalgångar äro inbäddade, som längre ned mot kusten utvidga sig till rätt vidsträckta slätter, utom i Ångermanland, der bergen sträcka sig längre ned i öster mot kusten. Uti dessa delar ligger dels enstaka hemman och dels mycket stora byar. Sjelfva gårdarne ligga vanligen på höjder, och åkren som icke är af så särdeles stor omfattning, jemförelsevis med förhållandet i andra mera odlade orter, är likväl af ganska stor och väsendtlig betydelse för ortens innevånare och för landet i sin helhet. Emellertid äro dessa åkrar inblandade i en vattensjuk mark, ty vattnet får fritt tillflöde genom jorden från bergen och stannar just i dalgångarne. Marken blir icke under dagen nog uppvärmd af solstrålarne, hvarföre då solen går ned, en stark afkylning inträffar och afkyler trakten, hvarigenom Norrlands svåraste plåga, nemligen *rimfrosten* kastar sin likduk öfver sådesfälten. Det händer icke sällan att, på detta sätt all äring af spannmål går förlorad. Den som icke sett detta på närmare håll kan icke göra sig en föreställning om denna sorgliga anblick. Mine Herrar! under de 15 år jag varit jordbrukare i Norrland, har jag *sju* särskilda gånger under lika många år haft smärtan att erfara, det jag och tusendetals andra jordbrukare måst säga till vårt tjenstefolk: "Jag kan icke hafva eder i mitt hus under kommande år", och äfven sett oss tvungna att upplysa de våra: "Nu är skörden åter bortfrusen, och i lyckligaste fall gifver åkren oss något litet slösäd: detta är hvad vi hafva till bröd under kommande år jemte mjöl af frusen halm". Det är, som hvar och en kan iuse, en ryslig belägenhet, då frukten och belöningen för jordbrukarens möda uteblifver, då hela skörden slår fel, ja, då af sjelfva halmen, som, när man tager den i handen, är fjäderlätt och dervid gifver ifrån sig en egendomlig klang, till följd af att växtsaften är borta, endast det glasartade och sjelfva stråmmet återstår. Detta förebygges genom jordens utdikning. Hvad nu det norrländska klimatet angår, så — förbisedt kylan, som kommer från nu antydda frostreservoir — finnes icke något land på jorden under samma latitud som Norrland, med ett så blidt klimat, och detta har sin orsak i golfströmmen, som med sin breda fåra skjuter in emot skandinaviska halföns vestkust och uppvärmer luften. Hvad beträffar uppodlingslägenheterna, äro de af en sådan beskaffenhet,

att den som icke närmare pröfvat och undersökt densamma, icke heller derom kan göra sig en föreställning. Man träffar dalgångar tre, ja ända till åtta, tio mil långa och en fjerdedels till två mil breda, bestående af bördig jord, förtjent af odling, som innehålla stora skatter, hvilka vänta odlaren.

Hvad nu angår den fråga, som egentligen denna gång är föremål för Kammarens pröfning eller nödvändiga åtgärder för att genomskära dalgångarne i åkrarnes närhet med gratvar, i ändamål att derigenom undanröjja frostländigheten, skulle visserligen den, som icke är förtrogen med norrländska förhållanden, vara böjd att i likhet med Stats-Utskottet antaga, att detta är en sak, som tillkommer jordbrukarne sjelfva. Men, mine Herrar, dervid vill jag fästa uppmärksamheten på, att hemmanen i Norrland vanligen äro sönderdelade i små lotter. Den jordbrukande befolkningen är fattig, åtminstone i min ort, och kan icke åstadkomma ett sådant omfattande arbete, som att genomdraga dessa vidsträckta marker med afloppskanaler. Till andra ändamål än just sådana användes icke statsanslaget, det är endast större utdikningsföretag, som deraf erhålla bidrag. I närheten af min gård voro t. ex. fyra åboar, som voro betänkta att befria egorna från frostländighet. Planen utvisade, att der fanns odlingsareal af cirka 250 tunnland, och kostnaden skulle blifva 2,500 R:dr. Men, oaktadt icke allenast dessa fyra åboars åkrar utan en hel bys åkervidd skulle derigenom blifva frostfri, ansågs dock företaget för litet för att med statsmedel understödjas och Landshöfdinge-embetet ansåg sig icke kunna tillstyrka bifall till ansökningen om beviljande af dylikt understöd. Arealen ansågs för inskränkt. Jag har sjelf varit närvarande vid afsyning af ett sådant arbete. Fyratio bönder i en by hade slagit sig tillsamman om företaget, och genom dikning af vattensjuk mark vaans något öfver 1,000 tunnland odlingsmark och de 40 hemmanens åkerjord gjordes fruktbar. Hela statsbidraget vid detta arbete utgjorde 2,300 R:dr, som endast utgjorde 25 procent utaf den verkliga kostnaden, slutande på cirka 10,000 R:dr, men i sjelfva verket uppgående till 13,000 R:dr. Man undermåttade mig, att så mycket arbete på företaget blifvit nedlagdt, att statsbidraget, fördeladt på arbetsdagarnes antal, icke utgjorde mera än 25 öre för dag. Många af intressenterne ångrade sig, att de någonsin inlåtit sig på företaget, men då arbetet väl var firdigt, var glädjen allmän, och de deltagande uttryckte — hvad som också är min öfvertygelse — att neppeligen något statsanslag varit i produktivt hänseende så välgörande som just de medel, hvilka utgått till torrläggning af vattensjuk mark. Sednast hade vi ett missväxtår 1867, jag vill deröfver draga glömskans täckmantel, och endast nämna, att statistiken för påföljande år utvisar, att befolkningen inom länet, der jag är bosatt, ganska betydligt till procenttalet nedsjunkit, och att — äfven i folkfattiga församlingar — under denna bedröfvelses tid öppnades 30 ända till 40 grafvar hvarje vecka. Men jag upprepar åter: der utdikning försiggått, der försvinner frosten. Stor vikt ligger därför, att staten understödjer dessa företag, som åsyfta att med kanaler genomskära frostmarkerna inom Norrland i åkrarnes närhet. Derigenom beredes i första rummet stort gagn åt närvarande generation, som i så fall med större trygghet motser skörden, samt äfven till ofantlig nytta för kommande generationer genom utvidgad tillfälle till odling. Norrland sättes derigenom i stånd att lemna

bergning åt en ofantligt mycket större befolkning än denna del af riket nu eger, och man bör således, enligt mitt förmenande, understödja alla sträfvanden i den riktning, jag antydt, ty derigenom gagnar man ej blott Norrland utan hela riket. Likasom hvarje teg, som eröfras af plogen och spaden är ett bidrag till nationalrikedomens höjande, så är ännu mera hvarje hundra och tusentals tunnland gammal åker det i långt större grad.

Men nu är det icke blott i Norrland, som sådana marker förekomma, och jag känner temligen till hithörande förhållanden äfven i andra delar af landet, och der finnas sådana marker i Upland, både i vestra och norra delarne i Westmanland, Södermanland, Östergötland, Dalsland, Halland, Blekinge, Öland, på Gottland, ja, jag tror äfven i norra Skåne, åtminstone var förhållandet så för icke länge sedan. Det är väl också — åtminstone enligt min uppfattning, ett godt sträfvaude att söka så mycket som möjligt bringa alla rikets provinser i likställighet. Vi må vara gotländingar eller norrländingar, dalkarlar eller skåningar, östgötar eller vestgötar, alla äro vi svenskar, med enahanda intressen och således böra skyldigheter och förmåner vara lika för alla. Stats-Utskottets förslag går i denna riktning, och — ehuru Norrlands representant — instämmer jag likväl för min del med Utskottet uti dess uttalade åsigt, men, mine Herrar, 60,000 R:dr till alla dessa arbeten inom hela Sverige är ett alltför litet belopp. Om representationen skulle bevilja ett större anslag, är jag förvissad att regeringens är lika noggrann att tillse det penningarne användas der de göra största nyttan. Hvad nu vidkommer dessa anslag i och för sig sjelfva såsom ett bidrag till arbetets utförande, hafva de icke så särdeles stor betydelse, ty vid utförandet blifva dylika arbeten i alla fall dyrare, än hvad agronomerne uti uppgjorda kostnadsförslag antagit. Men det verkar uppmuntrande, att staten intresserar sig för dessa företag på det sättet att folket sporras till fortsatta arbeten i den riktningen. Detta slags bidrag från statens sida verkar sålunda såsom premier, och fosterlandet vinner derpå.

Näst föregående talare yttrade något om de hitintills uppgjorda utdikningsplanerna. Jag har i min hand en uppgift från Väg- och vattenbyggnads-styrelsen, hvaraf framgår, att endast inom Norrland 380 olika dikningsplaner finnas upprättade, och att kostnaden därför, enligt ingenörernes beräkning, öferskrider en million. Härvid är dock att märka, att uti beräkningen icke ingår de afdikningsplaner, hvilka blifvit uppgjorda under loppet af 1872, ty uppgift derom hade icke ännu till Styrelsen inkommit. Dikningsplanerna bruka i allmänhet uppgå till en kostnad af 300,000 R:dr per år, och jag tror mig icke öfverdrifva, då jag angifver i jemnt tal 1,500,000 R:dr såsom den summa, hvartill den beräknade kostnaden för redan upprättade dikningsplaner i denna stund uppgår *endast inom de norrländska provinserna*. Jag känner icke huru mycket som med afseende å dylika planer kan vara färdigt inom öfriga provinser, men har anledning tro, att kostnaderna äfven der äro betydliga. Hvad som emellertid är min bestämda åsigt, det är, att detta belopp, 60,000 R:dr, som Stats-Utskottet föreslår till statsbidrag åt sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att förminska frostländigheten, är ett alltför litet statsbidrag i förhållande till de för landet maktpålig-

gande arbeten, hvartill dessa medel skola användas, i synnerhet som statens tillgångar för närvarande äro ymniga. Jag yrkar därför bifall till Stats-Utskottets förslag med den förändring, att anslagsbeloppet, 60,000 R:dr, ändras till 100,000 R:dr för år 1874, hvarom jag vördsamt anhåller att Herr vce Talmannen behagade framställa proposition.

i

Herr F. Mæchel: Stats-Utskottet har visserligen i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition föreslagit Riksdagen att bevilja 60,000 R:dr såsom anslag till understödjande af sådana myrutedikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten, och 100,000 R:dr såsom lån för befrämjande af utdikningar och aftappningar af sankta trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag. Men under det Kongl. Maj:t begärte den förstnämnda summan, 60,000 R:dr, för utdikningar och aftappningar endast i de sex norra länen samt de nordligaste häraderna i Wermland, så har Utskottet deremot föreslagit att detta belopp må användas för hela riket. I sin motivering säger Utskottet: "det kan icke nekas, att i mellersta och Södra Sverige på flera ställen förefinnas vidsträckta till odling otjenliga kärr- och mosstrakter, hvilka till kringliggande odlade bygder sprida frost och förorsaka missväxter. Sådana orter torde ofta vara i lika stort behof som de norra att utan återbetalningskyldighet erhålla statsbidrag för att kunna utföra arbeten" o. s. v. Ja, jag vill icke bestrida, att det kan finnas andra orter än de norra länen, som kunna vara utsatta för frostskador och därför äro i behof af understöd för nödiga myrutedikningar och vattenaftappningar; men, jemför jag dessa orter med de norra länen, så tror jag icke att behofvet hos de förra kan mätas med behofvet hos de sednare. Andra orter än de norra länen kunna visserligen skadas af frosten, men när densamma framgår genom de nordligare orterna, med deras högre läge och hårdare klimat lemnar den genenligen efter sig vida större skada än i de sydligare trakterna. Om frostskada inträffar i mellersta Sveriges provinser, så medför den naturligtvis förlust, men drabbar sådan skada de nordliga länen — jag dömer af förhållandena i norra Wermland — så blir följden hungersnöd och stort elände, mer eller mindre allmänt allt efter som froststrecket haft större eller mindre utsträckning. Det kan väl därför icke bestridas, att de nordliga orterna företrädesvis äro i behof af anslag för ifrågavarande ändamål.

Det har redan blifvit anmärkt att de till Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen ingifna arbetsplaner upptaga ett kostnadsbelopp af öfver 1,000,000 R:dr och, med beräkning att en tredjedel af kostnaden skulle erhållas i anslag, så erfordrades 300,000 å 400,000 R:dr. Man finner sålunda att 60,000 R:dr ensamt för de norra länen är en ganska obetydlig summa och ännu otillräckligare blir den naturligtvis fördelad öfver hela landet.

Jag har varit tveksam, huruvida det vore i formelt hänseende riktigt att begära en förhöjning i anslaget, men då sådant redan blifvit gjordt af andra representanter, som äro erfarnare i riksdagsgöromålen än jag, så vågar äfven jag framställa en sådan begäran och anhåller därför att få förena mig i det yrkande, som blifvit framställt af näst föregående talare, nemligen om bifall till Stats-Utskottets förslag i deuna punkt med förändring af anslagsbeloppet från 60,000 till 100,000 R:dr.

Herr Grefve Sparre: Jag befarar att Kammaren i afton är så litet stämd för diskussion, att jag icke på något sätt vill bidraga till densamma. Jag inskränker mig därför till att i största korthet instämna med den förste ärade talaren, som yrkade anslagets höjande till 80,000 R:dr. Jag tror att det icke behöfves många skäl för att bevisa, att det finnes några orter inom orter fäderneslandet, som äro lika mycket som Norrland utsatta för frostens förderfliga följder och med måhända mindre resurser att kunna uthärda en frostnatt än de norra orterna, der andra rikedomar i malm och skog finnas.

Jag tror mig göra Kammaren en tjänst, om jag inskränker mig till att instämna i begäran om anslagets höjande till 80,000 R:dr, hvilken siffra jag för det närvarande anser tillräcklig.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag begärde ordet i denna fråga gjorde jag det därför att jag funnit det så många reservanter tagit Kongl. Maj:ts proposition till sin reservation. Jag trodde att de skulle vidhålla densamma och därför påyrka att anslaget, såsom hitintills, måtte utgå för Norrland allena, men har nu med största nöje hört att man icke längre vill betrakta Norrland såsom en särskild del af fosterlandet. Jag anser det nemligen kärt och lyckligt, om fäderneslandet uppfattas icke såsom styckadt i afskilda delar med skilda intressen utan såsom ett enda stort och odelbart helt.

Hvad beträffar de olika belopp som yrkats, skulle jag med största nöje se att så stora anslag som helst lemnades för att understödja och upphjelpa jordbruket genom frostländighetens minskande, och jag tänker att hvarken ett, två eller tre hundra tusen riksdaler skulle i detta hänseende förslå om man ville söka uppfylla allas anspråk; men då jag icke vill att man skall beskylla det förskräckliga landtmannapartiet att kapa åt sig allt möjligt, samt då Första Kammaren redan läser bifallit Utskottets förslag oförändradt, så tillåter jag mig också att yrka på enahanda beslut af denna Kammare. Jag vill dock nämna att, derest det blir fråga om att höja beloppet, jag icke ännu besvära Kammaren med någon votering.

Herr Olof Nilsson: Föregående talare hafva tillräckligt ådagalagt behovet af utdikningar i de norra länen, och det skulle väl därför vara öfverflödigt att jag yttrade mig, men jag ber dock att få bifoga några få ord. Jag anser behovet för de mellersta länen icke så vara stort och trängande som för Norrland. Såsom bevis härpå vill jag endast erinra om hvad en föregående talare yttrade derom, att det af Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen uppgjorda kostnadsförslaget för de norra länen, bestiger sig till mer än en och en half million, och då man vet att frosten är Norrlands värsta fiende, som förorsakar vissnade skördar, så hoppas jag att Kammaren ej skall vägra en tillökning i det af Utskottet föreslagna belopp. Det skulle visserligen vara behöfligt att få det mångdubbladt men, då så icke läser kunna ske, anhåller jag om bifall till den förste talarens yrkande.

Herr Rylander: Lika med Herr Ifvarsson trodde äfven jag att

den förste ärade talaren skulle yrka bifall till reservationen. Då så icke skett, kunde jag gerna lemna ordet, men jag anser mig dock böra tacka Utskottet, som bifallit motionen, fastän i någon annan form, hvarmed jag för min del är lika belåten.

Hvad angår den ifrågasatta förhöjningen i anslaget tror jag att sådan är ganska behöflig, men anser att man icke för det närvarande bör gå längre än hvad den förste talaren föreslagit, eller 80,000 R:dr, och jag förenar mig derföre i begäran om proposition på hans yrkande.

Herr Nils Larson: Af samma anledning som Herr Grefve Sparre ber jag få följa hans exempel att instämma med dem, som yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag, endast med den förändring att anslagsbeloppet förhöjes från 60,000 till 80,000 R:dr.

Med Herr Nils Larson instämde Herr *Bäckström*.

Vidare anförde

Herr Jan Andersson: Ehuru jag icke reserverat mig mot Utskottets betänkande anhåller äfven jag att få instämma med Herr Grefve Sparre. Jag får äfven frambära min tacksamhet mot Herr Carl Ifvarsson.

Herr Grefve Posse: Det förefaller mig som om Kammarern temligen allmänt hade den hufvudsigt som i Utskottets betänkande framstälts, nemligen den, att någon skilnad i afseende på anslagen icke borde göras för de norra provinserna och det öfriga landet.

Hvad nu sjelfva summan beträffar, så har det blifvit yrkadt att, då den skall afse *hela landet*, den måtte till beloppet höjas. Detta är ett yrkande, som jag för min del icke finner skäl att bestrida. Vill Kammarern höja anslaget till 80,000 R:dr, så ligger ju en ganska god grund för en sådan åtgärd just i den omständigheten, att anslaget skall komma ett vida större område af landet till del än förut.

Hade det fortfarande varit fråga endast om de norra länen, så skulle summan hafva varit mer än tillräcklig. Ty jag har här i min hand officiela handlingar, som visa, att för åren 1871 och 1872 anslagen icke kunnat till hela beviljade beloppet användas. Under 1871 hafva nemligen 9 särskilda utdiktningföretag sett sin fördel i att öfvergifva utdiktningen och återlemna 7,199 R:dr af anslaget och år 1872 har förhållandet varit enahanda med 6 företag som återburit 6,865 R:dr. Nu deremot finnas goda skäl för anslagets förhöjning till 80,000 R:dr, hvaremot jag således icke har något att för min del invända.

Herr F. Mæchel: Jag har begärt ordet endast för att få tillkännagifva att, då flere talare numera yrkat anslagets höjande till allenast 80,000 R:dr, jag afstår från min begäran om dess höjande till 100,000 R:dr och förenar mig med dem som framställt yrkande om den mindre förhöjningen.

Herr Per Nilsson i Espö: Då vi ha riksdag hvarje år och då under den

nuvarande statsregleringsperioden så många allmänna arbeten skola verkställas, så hemställer jag om det icke vore skäl att för denna gången stanna vid den summa som Stats-Utskottet föreslagit, emedan jag tror att denna skall kunna någorlunda tillfredsställa behofven för 1874. Det är nu, som sagdt, så många offentliga företag, så att arbetskrafterna nog blifva tillräckligt anlitade ändå, och skulle det visa sig att det blir nödvändigt att höja summan, så blir det väl tids nog att göra detta nästa riksdag. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr *Nils Nilsson* i Stäfvie förenade sig med Herr *Per Nilsson*.

Herr *Hjelm*: Jag begärde ordet med anledning af Herr *Grefve Posses* yttrande. Han sade nemligen att anslagen icke under de 2 sista åren blifvit till fullo använda, utan att de till stor del blifvit reserverade. Förhållandet är att, då Kongl. Maj:t bifaller ett anslag för ett visst utdiktningföretag hvarom nu är fråga, hela anslaget icke utlemnas genast, utan på vissa terminer, så att en tredjedel utfås när en tredjedel af arbetet är verkställt, en annan tredjedel då arbetet till $\frac{2}{3}$ är färdigt, och den återstående tredjedelen då arbetet är fullbordadt samt af vederbörande statsagronom afsynadt och godkänt. Sålunda lärer väl verkliga förhållandet vara, icke att någon del af anslagssummorna blifvit oanvänd, utan att anslagen för året ännu icke kunnat till fullo utbetalas, emedan arbetena icke varit fullbordade.

Hvad den siste ärade talaren anfört derom att så många arbeten skulle under den närmaste tiden komma att utföras, att de tillgängliga arbetskrafterna dertill erfordrades, så är detta visserligen i allmänhet sannt; men de trakter, som nu äro i fråga, ligga ofta så aflägsna från de stora arbetsplatserna, att folket der vandrar ut långa vägar för att få arbete, och jag tror derföre icke, att detta bör kunna föranleda till anslagets minskande. I öfrigt så är det deras sak som söka anslagen, ty de äro pligtige att enligt af statens agronomer upprättade arbetsplaner utföra arbetet, och göra de det icke, så nödgas de återbära allt som är af statens medel bekommet, så att någon risk eller olägenhet härigenom icke uppkommer för staten.

Herr *Santesson*: Herr vice Talman! Orsaken, hvarför jag begärde ordet, är den, att jag vill instämna med det af Herr *Grefve Sparre* framställda yrkande, att det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet af 60,000 R:dr måtte af de skäl nämnde talare anfört höjas till 80,000 Riksdaler.

Herr *O. B. Olsson*: Jag får tillkännagifva att jag hufvudsakligen instämmer med Herr *Per Nilsson* i *Espö*, som yttrat att när under de närmaste åren en mängd stora arbeten förestå, det icke kan vara möjligt att stora utdiktningföretag kunna åstadkommas, enär dessa icke kunna täfla med de allmänna arbetena. Derföre anser jag det icke vara skäl att höja anslaget utöfver hvad det nu är; och när dertill kommer att, om sådana anslag för det kommande året skola erhållas, arbetsplaner skola inlemnas till Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader,

och om jag icke är oriktigt underrättad, så skall denna Styrelse före September månads utgång aflemna nämnda planer till Kongl. Maj:t för att få anslagen bestämda, — så hemställer jag, om den korta tid, som ännu återstår till dess arbetsplaner för år 1874 skola kunna hinna granskas, kan vara tillräcklig, för att de, som önska erhålla anslag, skola kunna hinna få sina arbetsplaner i fullständigt skick. Jag tror det är skäl att uppskjuta med höjningen af detta anslag ännu ett år, för att man skall kunna göra sig förvissad om verkligen en tillökning af dessa medel är nödvändig. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Pehr Ericsson i Wik: Då det af Stats-Utskottet tillstyrkta anslag af 60,000 Rdr för utdikningar och vattenaftappningar, som förut afsett att minska frostländigheten endast inom de norra länen samt vissa häradet af Wermlands län, varit för litet då det endast afsedt nämnda län, emedan många ansökningar måst ligga länge och vänta intilldess statsmedel anslagits, så måste väl nämnda belopp vara alldeles för litet när det skall fördelas på hela landet. Hvad den siste talarens yttrande, om att undersökningar icke skulle medhinnas, för att få del af anslaget för år 1874, beträffar, så tror jag nog att de, som behöfva anslag, skola, så fort de fått veta att Riksdagen förhöjt beloppet, skynda sig att inkomma med sina ansökningar.

Jag förenar mig med dem som önska anslagets höjande till 80,000 Rdr.

Herr Ola Månsson: Med den kännedom hvar och en af oss, som äro jordbrukare, har om svårigheten att erhålla arbetare för att bruka vår jord, kan man väl icke anse det vara så oundvikligen nödvändigt att företaga ytterligare arbeten med utdikningar af sankta trakter, utöfver hvad Utskottet åsyftat, helst som dessa arbeten icke direkt afse odlingsföretag, ty all den arbetskraft, som kan samlas omkring oss, behöfves för den redan odlad jordens rätta skötsel. Jag anser därför att det belopp af 60,000 rikedaler, som Stats-Utskottet för ifrågavarande ändamål föreslagit, är alldeles tillräckligt och yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Det är till följd af ett yttrande af talaren från Gefleborgs län, som jag begärt ordet. Han sade nemligen, att det skulle vara nödvändigt att höja anslaget, därför att redan under nuvarande förhållanden, då detsamma afsåg endast en del af landet, så många ansökningar inkommit; men så är icke förhållandet, ty de ansökningar från norra orterna, hvilka redan äro inkomna, äro sådana som autagligen komma att beviljas, men deremot från öfriga delar af landet hafva sådana ännu icke hunnit inkomma och kunna icke inkomma så tidigt att de för utförande under år 1874 kunna blifva af Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen granskade och förordade. Derfor är nämnde talares yttrande alldeles utan verkan. Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Det är med anledning af den siste talarens yttrande, om att det endast var för de norra provinserna som arbetsplaner funnos uppgjorda för afdikningar som jag nu tager till ordet. Såsom varande

statsutskotts-lödamot och gammal riksdagsman bör han känna, att i lång tid ett stort låneanslag i och för urdikning af vattensjuka marker i de södra och mellersta provinserna varit ställt till Kongl. Maj:ts disposition. Dessa låneunderstöd lemnas icke af Kongl. Maj:t till hvem som anmäler sig, utan för deras erhållande fordras att äfven der ordentliga arbetsplaner äro upprättade, och sådana finnas i närvarande stund i stor mängd uppgjorda äfven för andra rikets delar än Norrland. Jag yrkar fortfarande bifall till det af mig förut framställda påstående.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan de talare, som påyrkat det ifrågavarande anslaget höjande till 100,000 R:dr, derifrån afstått, under förklarande att de förenade sig med dem som önskade anslaget bestämmade till 80,000 R:dr, gaf nu Herr vice Talmannen, i enlighet med de öfriga yrkandena, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på bifall till samma hemställan, sålunda ändrad att det af Utskottet föreslagna beloppet ökades från 60,000 till 80,000 R:dr. Af dessa propositioner förklarade Herr vice Talmannen den sednare hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men då votering begärdes, företogs densamma enligt en nu justerad omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt under 1:sta mom. Litt. a i nionde punkten af Utskottets utlåtande N:o 44,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan, med den förändring att det af Utskottet här föreslagna belopp ökas från 60,000 till 80,000 R:dr.

Omröstningen utföll med 47 ja mot 72 nej; hvadan Kammaren beslutit i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Hvad Utskottet hemställt under *Litt. b*, i nionde punktens första mom., bifölls af Kammaren, som jemväl godkände det i samma punkts *andra moment* framställda förslag.

Utskottets *slutliga anmälan* lades till handlingarne.

§ 10.

Börjades föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

I afseende på *punkten 2* yttrade:

Herr Hedin: Herr Talman! Uti det skick i hvilket Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt föreligger, kan jag icke godkänna Utskottets förslag. Här har Utskottet tillstyrkt att blindvis och på en slump tilldela pensioner åt en mängd personer. Det är icke en gång uppgifvet, till hvilka dessa pensioner skola utgå, utan de äro endast så att säga rubricerade.

Detta strider icke blott mot Riksdagens vanor, utan äfven emot våra grundlagar hvilka stadga, att alla statsutgifter skola, förrän de beviljas, noga prövas, om de äro berättigade. Jag förmodar, att det skulle vara svårt att bestrida att bland de personer, som här äro i fråga att pensioneras, finnas flera, för hvilka pensioner icke skulle hafva kunnat begäras om pensionstagarne blifvit namneligen uppgifne. Då jag icke anser att ifrågavarande förfarande är grundlagsenligt och dessutom stridande mot konstitutionel praxis, samt jag vet att yrkande om återremiss icke kan tjena till något, då Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag i denna punkt, så kan jag icke komma till annat resultat än att för närvarande yrka afslag åt Utskottets förslag. En annan sak blifver det, om frågan i utredt skick återkommer en annan gång, och man blifver i tillfälle att pröfva behovet af de särskilda pensionerna. Då kan det alltför gerna hända, att kanske största delen af anslaget bör beviljas, men nu måste jag yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Friherre Ericson: Jag kan icke inse hvar till en återremiss skulle tjena, då Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag i förevarande punkt. Den skulle icke föranleda till annan åtgärd från Utskottets sida, än att Utskottet skulle återkomma till Kammaren med en begäran att Kammaren måtte fatta beslut i ämnet. Orsaken till att Utskottet tillstyrkt Kongl. Maj:ts proposition återfinnes i sista delen af Stats-Utskottets utlåtande, der det heter, att värdet af de konstsamlingar, hvilka genom Hans Maj:t Konung Carl XV:s testamente blifvit skänkta till svenska staten, lärer vida öfverstiga den andel af Hans Maj:ts efterlemnade förmögenhet, hvar öfver han, då bröstarvinge lefde efter, egde att enligt svensk lag förfoga. Stats-Utskottet har ansett, att Riksdagen borde fästa afseende på det förhållande, att, då den affidne Konungen borttestamenterat mer, än hvar till han egde laglig rättighet och hans arfvinge funne sig förhindrad att klandra testamentet, staten derigenom stode i stor förbindelse till nämnda arfvinge, och har det derföre icke ansett staten värdigt eller lämpligt att ingå i någon närmare pröfning af de föreslagna pensionerna och derföre inskränkt sig att bifalla Kongl. Maj:ts nädiga proposition.

Herr Danielsson: Äfven jag har såväl vid den Kongl. propositionen som vid Utskottets betänkande sökt efter en tabell som skulle utvisa fördelningen af de i denna punkt begärda pensioner, men jag har sökt förgäfvat. Frågan är i sitt nuvarande skick så outredd, att vi hafva svårt att veta till hvilka personer de begärda medlen komma att utdelas. Jag tror det icke är Riksdagen ovärdigt eller olämpligt att ingå i sådan pröfning;

pröfning; ty vi böra väl veta hvilka personer, som böra erhålla understöd af staten. Detta är, enligt min åsigt, icke för mycket fordradt. Jag vill derföre yrka afslag för närvarande å Utskottets betänkande, men kan möjligtvis vid nästa riksdag, om frågan då åter förekommer i annat skick, komma till annat resultat.

Jag vill icke förneka att framlidne Konung Carl XV till staten skänkt särdeles dyrbara samlingar, och jag vill icke underskatta den pligt Riksdagen har att derför visa sin tacksamhet, men jag kan icke finna skäl, såsom nu är föreslaget, i klump bevilja en mängd personer understöd, utan att veta om dessa äro mer eller mindre i behof eller berättigade dertill. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Grefve Posse: Herr vice Talman! mine Herrar! Det torde få gälla såsom ett skäl af åtminstone någon betydighet, att, vid föredragningen af denna fråga i Stats-Utskottet, *alla* dess ledamöter vore ense i den uppfattning, att det icke tillkomme Utskottet att ingå i speciel pröfning om anspråket för hvar och en särskildt af de ifrågavarande pensionerna kunde vara berättigadt.

Utskottet ansåg nemligen, att då framlidne Konung Carl XV:s enda arfvinge ansett ifrågavarande personer berättigade till pensioner och derföre tillförsäkrat dem sådana, hade Utskottet att pröfva icke behofvet af dessa pensioner eller om dessa skulle utgå, utan endast frågan hvem, som skulle utbetala dem. Stats-Utskottet hade icke att till- eller afstyrka den ena eller andra af de ifrågavarande pensionerna; och detta hade intet inflytande på pensionernas utbetalande; ty dessa komma att utgå i alla händelser. Om det sålunda är en sanning, att Stats-Utskottets och Riksdagens pröfning måste inskränka sig till huruvida den begärda summan skall utgå eller icke, så är det klart att pröfningen icke bör omfatta eller afse hvarje särskild pensionärs mer eller mindre berättigade anspråk.

De skäl som blifvit framställda för bifall till Kongl. Maj:ts proposition äro: att svenska medborgare icke böra pensioneras af en utländsk furste, att den framlidne Konungen till svenska staten testamenterat mer än hvad han enligt svensk lag kunnat bortgifva, att om svenska staten vill behålla fördelen af det testamente, som till densamma blifvit gjordt, så bör staten anses förpligtad att utbetala ifrågavarande pensioner, hvilka uppgå ungefärligen till räntan på det belopp, som i framlidne Konungens bo återstår, sedan värdet af de till staten testamenterade samlingar blifvit afdragna.

Det är från ren affärsmässig och rättslig synpunkt, som Utskottet betraktat frågan, och det har derföre icke undersökt, huruvida den ene eller andre pensionären vore berättigad. Skulle Kammaren finna att Utskottet betraktat frågan från rätt synpunkt, så torde Kammaren bifalla Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag kan icke neka till att det till en viss grad förefallit mig underligt, att hela Stats-Utskottet varit ense om att tillstyrka bifall till dessa pensioner. Utskottet har åberopat några gamla kända förhållanden och sagt att det så skett förut, samt att det

derföre är skäl äfven nu göra så, men jag kan icke fatta att det är tillräckligt skäl att, derföre att man förut fattat mindre välbetänkta beslut, detta skulle gälla för framtiden. Det är, enligt min åsigt nödvändigt, att hafva behovet af pensionerna väl utredt.

Att Riksdagen skulle utbetala dessa pensioner för att taga emot ett testamente, som icke är lagligt, och derigenom betaga en arfvinge dess rätt, detta är väl icke staten så alldeles värdigt och kan nu icke utgöra skäl för Riksdagen att på rak arm bevilja pensioner, utan afseende på om det behöfves. Af dessa skäl tror jag att frågans nuvarande skick icke kan bifallas. Det kan väl icke falla någon in att svenska staten, derföre att den erhållit en värdefull samling af konstsaker, skulle vilja utbetala en mängd af årliga pensioner, som icke äro behöfliga.

På grund af hvad jag sålunda anfört yrkar jag afslag å Utskottets betänkande.

Herr Hedin: Herr Talman! Då jag för en stund sedan hade ordet, nämnde jag att och hvarföre en återremiss af punkten icke kunde tjena till något. Den, som å Stats-Utskottets vägnar hade ordet, gjorde sig sålunda bra onödigt besvär med att vederlägga ett yrkande, som jag aldrig haft.

Vidare har samme talare och den medlem af Stats-Utskottet, som efter honom hade ordet, talat åtskilligt om den storartade gåfva svenska staten af framlidne Konung Carl XV erhållit.

Jag är den siste, som skall förneka att detta är en storartad gåfva, för hvilken det är en skyldighet att visa tacksamhet och erkänsla.

Jag skall äfvenledes icke neka att formen för denna tacksamhet lämpligen kan, derest anledning förefinnes, blifva den nu föreslagna, nemligen att staten åtager sig pensionering af enskilda tjenare hos Deras Majestäter Konungen och Drottningen, men jag kan af detta medgifvande dock icke ledas till annat resultat, än att, om än Riksdagen är bevägen att åtaga sig pensionering af dessa tjenare, den likväl icke bör göra det i klump eller blindvis, utan först efter pröfning, om och hvilka pensioner äro af behovet påkallade. Jag fortsätter således min yrkan om afslag för närvarande å denna punkt.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, bifölls punkten.

Punkten 3.

Beträffande *Litt. a* anförde:

Herr Olof Nilsson: Oaktadt Stats-Utskottet afstyrkt beviljande af den för Fängelsedirektören Svenonius föreslagna pension, så kan jag likväl icke annat än på det varmaste hos Kammaren förorda dess beviljande. Man kan inhemta af den nädiga propositionen, hurusom Direktören Svenonius redan uppnått en ålder af 66 år, lider af minnesslöhet, dålig hörsel och allmän svaghet, äfvensom att han jemte en talrik familj befinner sig i mycket betryckta omständigheter. Jag hoppas derföre att Kammaren

skall, med behjertande af Fängelsedirektören Svenonii beklagansvärda be-lägenhet, bifalla Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Vidare yttrades ej. Herr vice Talmannen gaf propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på Herr Olof Nilssons yrkande att, med afslag å berörda hemställan, den af Kongl. Maj:t föreslagna pensionen måtte bifallas; och fann Herr vice Talmannen ja vara öfvervägande för den sednare meningen. Då emellertid votering begärdes, blef en så lydande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tredje punkten Litt. a af dess utlåtande N:o 11,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den af Kongl. Maj:t föreslagna pensionen.

Omröstningen företogs och visade 75 ja mot 41 nej, hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Punkten 3.

Litt b.

I fråga om den under denna *Litt.* föreslagna pensionen yttrade:

Herr Treffenberg: Jag yrkar naturligtvis bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan. Men jag kan icke under-låta att anmärka en omständighet, som förefaller mig litet besynnerlig, nemligen att Fångvårdsstyrelsen har, såsom en sorts ursäkt därför att en person vid framskriden ålder blifvit i fångvårdens tjänst anställd, förklar-at att Fångvårdsstyrelsen aflåtit ett cirkulär till *Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande* samt direktörerne vid straff- och arbetsfängelserna, deruti styrelsen fäst uppmärksamheten derå, att såsom vaktbetjente vid fångvården icke borde anställas personer, som uppnått högre ålder än trettio år, såvida sökande med nyssnämnda eller lägre ålder med sådana egenskaper, som gjorde dem för tjensten lämplige, vore att tillgå. Denna underrättelse skulle kunna föranleda till antagande, att Konungens Befall-ningshafvande ega att tillsätta ifrågavarande tjenstemän vid fångvården, då deremot tillsättningen sker af Fångvårdsstyrelsen sjelf; och jag kan så-ledes icke förstå att någon annan förnuftig mening kan ligga i detta cir-kulär, än att Fångvårdsstyrelsen velat fästa Konungens Befallningshafvandes uppmärksamhet derpå, att Konungens Befallningshafvande ej borde såsom extra vaktbetjente vid fångvården *provisoriskt* anställa personer, som upp-nått högre ålder. Fångvårdsstyrelsen sjelf bör således bära ansvaret, om äldre personer i tjensten anställas. Jag har med denna anmärkning en-

dast åsyftat att freda Konungens Befallningshafvande från en skugga, som möjligen kan falla på dem genom den erinran Fångvårdsstyrelsen här gjort.

Herr O. B. Olsson: Jag vill börja på samma sätt, som den föregående talaren, men icke på samma vis, ty jag yrkar *naturligtvis* afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till Utskottets hemställan. Jag har härtill så mycket större skäl, som den ifrågavarande personen endast 12 $\frac{1}{2}$ år varit anställd i statens tjänst, vid hvilket förhållande jag hemställer om det kan vara lämpligt att bevilja honom pension. Jag tror att Utskottet haft goda skäl för sitt afslag å Kongl. Maj:ts framställning, ty om man skulle pensionera alla personer, som tjänat staten så kort tid, så är fara värdt att nionde hufvudtiteln blir till summan den största. Man bör därför hålla tillbaka, der icke giltiga skäl finnas för beviljande af begärda pensioner.

Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

Herr Rylander: Jemte det jag instämmer med den föregående talaren, vill jag tillägga, att jag finner det både oförsvärligt af Fångvårdsstyrelsen att i fångvårdens tjänst anställa personer efter fyllda 40 år och orätt af regeringen att begära pension åt samma person, sedan han endast 12 $\frac{1}{2}$ år varit i statens tjänst anställd.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: I anledning af den förste talarens anmärkning mot Fångvårdsstyrelsen, vill jag erinra, att det icke är denna styrelse, utan regeringen, som framhållit den af talaren anmärkta underrättelsen, i ändamål att upplysa Riksdagen derom, att Fångvårdsstyrelsen äfven för egen räkning vill för framtiden följa den princip, som uttalats till Konungens Befallningshafvande i afseende på tillsättningen af tjänstemän vid fångvården.

I öfrigt vill jag icke neka, att den ifrågavarande personen varit så kort tid anställd i statens tjänst, att han icke, på grund deraf, egentligen kan anses berättigad till pension; men å andra sidan bör man väl tillse att en statens tjänare, som efter en, om än icke så synnerligen långvarig dock klanderfri tjänstgöring, erhåller afsked, icke må falla fattigvården till last.

Regeringen har därför på grund af Fångvårdsstyrelsens hemställan öfverlemnadt denna fråga åt Riksdagens afgörande.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Den förste talaren yttrade, att han naturligtvis yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag vill därför tillkännagifva, att jag naturligtvis yrkar bifall till Utskottets förslag. Hans Excellens anförde, såsom skäl för beviljande af pension åt ifrågavarande vaktkonstapel, att han har oförvitligt tjänat staten, fastän endast under en kort tid. Det är upplyst, att denna tid endast varit 12 $\frac{1}{2}$ år, och om vi skulle pensionera alla tjänstemän, som så kort tid tjänat staten, endast på den grund att de oförvitligt uppfyllt sina tjänstepligter, så skulle vi få en allt för stor stat att underhålla på nionde hufvudtiteln. Men om den ifrågavarande personen äfven längre tid varit i statens tjänst anställd, ville jag icke förorda pension åt honom, emedan jag anser, att

hyscr jag förhoppning, att Kammaren skall bifalla Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Grefve Posse: Då man i Kammaren synes vara ense om att de ifrågavarande personerna äro berättigade till pension, och då de af Kongl. Maj:t åskade och af Utskottet tillstyrkta beloppen äro i full öfverensstämmelse med hvad i likartade fall hittills varit öfligt att bevilja, inskränker jag mig att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, bifölls Utskottets under ifrågavarande littera framlagda förslag.

Punkten 4.

Bifölls.

Rörande punkten 5 anförde

Herr O. B. Olsson: Inom Utskottet upplystes att Kaptenen Grafström är i goda ekonomiska omständigheter, och att hans hörsel icke är sämre, än att han kan sysselsätta sig med landtmäteriarbeten, samt att han på ett sådant, som han nu har under handläggning, anses förtjena ända till 20,000 R:dr. Under sådana förhållanden och oaktadt med läkarebetyg blifvit styrkt, att Grafström lider af döfhet, anser jag det icke vara skäl att åt honom bevilja pension, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Friherre Ericson: Med anledning af den siste talarens yttrande vill jag nämna, att det icke medelst ett omnämmande från en Kammarens ledamot kan anses vara upplyst och bevisadt, hvarken att Kaptenen Grafström är i goda ekonomiska omständigheter, eller att han har förmåga att försörja sig, och äfven om detta vore händelsen, så har Riksdagen icke något dermed att skaffa. Här är endast fråga om att bevilja pension åt en person, som, enligt hvad korpschefen upplyst, är oduglig att sköta sin tjänst. Hittills har den princip gjort sig gällande, att en tjänsteman, som olyckligtvis råkade blifva obotligt sjuk, borde pensioneras, och såsom obotligt sjuk måste Grafström anses, då läkare intygat, att hans åkomma med största sannolikhet icke lemnar hopp om förbättring. Läkaren kan naturligtvis icke taga på sin ed, att han icke *möjligen* i framtiden kan blifva botad, men korpschefen har icke kunnat, i afvaktan på vetenskapens framsteg, dröja med att göra framställning om pension åt Grafström. Jag ser icke något skäl, hvarför Riksdagen nu skulle frånga den grundsats, som hittills blifvit följd.

Då en tjänsteman är otjenstbar och icke vill taga afsked, kan tjensten upprätthållas endast på det sätt, som är bestämdt uti 1854 års skrifvelse, hvilken visserligen endast talar om sinnessjuka, lama och blindas, men måste anses afse äfven obotligt döfva.

På de skäl jag nu anført, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

af fångvårdens tjänstemän på allmänna indragningsstaten, har Riksdagen svarat att frågor derom borde för hvarje särskildt fall pröfvas. Det kan icke vara för mycket begärtdt, att personer som innehafva så svåra, ansvarsfulla och ansträngande befattningar, som tjänstemännen vid fångvården, ställas i jembredd med statens öfrige tjenare. Då den nu ifrågavarande personens lön är helt obetydlig, och tjänstemän som hafva mindre lön än 3,000 R:dr, vid öfverflyttning på allmänna indragningsstaten, erhålla hela lönen i pension, tar jag mig friheten hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Herr Gumælius: Efter föredragningen af nästföregående punkten beslöt Kammaren med öfvervägande majoritet att godkänna Utskottets förslag att icke bevilja ett litet pensionsbelopp åt en person, som enligt Kongl. Maj:ts proposition vore oduglig att sköta sin tjenst, men enligt Utskottets och Kammarens åsigt borde dervid bibehållas. Vid den nu föredragna punkten, hvarom Utskottets ledamöter varit fullt ense, har nu en ledamot af Utskottet föreslagit några små afprutningar, hvarigenom en besparing på inalles 350 R:dr skulle vinnas. Jag föreställer mig att frågan går till votering, och betviflar icke att, så snart fråga om ett mindre belopp är väckt, detta torde komma att erhålla pluralitet i denna Kammare, fast det torde hända, att det större kommer att segra i den gemensamma voteringen, ehuru väl beloppets litenhet gör ett afslag sannolikare äfven i gemensam votering. Då förut vid denna riksdag gemensamt röstats om tiotal af millioner, om enkla millioner och om hundratusental, hafva ju vanligen de högre beloppen segrat och endast en och annan gång, mestadels vid småposter, de lägre. Likväl, då nu Utskottet i förevarande fall varit alldeles enigt, då dess tillstyrkande synes hvila på giltiga skäl, och då ett afslag å Utskottets hemställan, jemfördt med Kammarens beslut i andra anslagsfrågor, skulle erinra nog mycket om att sila mygg och svälja kameler, så yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr O. B. Olsson: Det förhåller sig så, som Herr Justitiestatsministern upplyste, att Ravn är 67 år gammal, men han har icke varit i statens tjenst längre än 23 år och borde således kunnat samla sig något innan han kom i statens tjenst. Jag vill icke att Riksdagen skall undandraga sig pensionering, der sådan har skäl och billighet för sig, men anser att det vore nyttigt om någon bestämd princip i detta hänseende kunde stadgas. Det är väl sannt, att de nu ifrågavarande summorna äro små, men om det skall gå på detta viset, blifva nog summorna på nionde hufvudtitlen, sammanlagda, ganska stora. Då frågan för mig är en principfråga vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Carl Anders Larsson: Så mycket jag än uppskattar Herr Ola Bosson Olssons sparsamhetsifver, måste jag protestera mot en föregående talares förmodan, att Kammaren vid detta tillfälle skulle visa sig knusslig. För min del tror jag icke, att Kammaren i fråga om så obetydliga summor vill gå den siste ärade talarens sparsamhetsifver till mötes. När alla andra tjänstemän, som hafva lägre lön än 3,000 R:dr, erhålla vid öfverflyttning på allmänna indragningsstaten hela lönen i pension,

Viinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den i Kongl. Maj:ts proposition för Vaktkonstapeln J Landgren föreslagna pension.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 90 ja mot 25 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Punkten 3.

Litt. c.

Härvid anförde

Herr O. B. Olsson: Jag vill icke bestrida att ifrågavarande personer tjenat så lång tid, att de äro berättigade till pensioner, men jag kan icke gilla, att pensionerna skola bestämmas till samma belopp, som deras löner. Såsom vilkor för erhållande af pension i civilstatens pensionskassa är stadgadt, att den, som vill ingå i inrättningen, skall för sig sjelf betala tre och en half procent af den pension, som han skall tillgodonjuta, och för hustru och barn tre och en half procent, summa sju procent årligen. Efter 30 tjensteår och 55 leinadsår erhållas två femtedelar af lönen i pension och vid 60 års ålder tre femtedelar. Ehuru Kongl. Maj:t föreslagit att ifrågavarande personer skola erhålla hela lönen i pension, utan att de sjelfva bidragit eller afsatt något för sin pensionering, kan jag icke biträda hvad Kongl. Maj:t härutinnan föreslagit och Utskottet tillstyrkt, utan anser att tjänstemän i allmänhet och dessa isynnerhet endast måtte erhålla tre fjerdedelar af lönen i pension, och jag anser mig hafva så mycket större skäl till detta yrkande, som regeringen följt samma grundsats vid framställning om pensioner på åttonde hufvudtiteln åt en vaktmästare i Ecklesiastik-departementet och åt en läroverksadjunkt. På grund häraf tror jag, att Riksdagen nu bör statuera ett exempel och omfatta den grundsats, att tjänstemän icke böra erhålla mer än tre fjerdedelar af lönen i pension; ty det är klart, att när tjänstemannen får afsked och blir befriad från tjenstgöring och dermed ofta förenade kostnader, kan han egna sin tid åt andra sysselsättningar, som gifva honom inkomst, såvida han icke är alltför gammal eller till arbete oförmögen. Jag föreslår derföre att de ifrågaställda pensionerna nedsättas för Ravn till 450 R:dr, för Granstrand till 300 R:dr och för Widecrantz likaledes till 300 R:dr. Deremot anser jag att icke någon nedsättning bör ske i det för Nord äskade pensionsbelopp, emedan han varit mer än tjugo år anställd i militärtjänst innan han blef antagen i fångvårdens tjänst; och får jag anhålla, att Herr Talmannen behagade framställa proposition å dessa mina yrkanden.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att Ravn är 67 år gammal och således hunnit den ålder, då tjänstemän, derest de uppfyllt föreskrifna vilkor i afseende på tjenstetiden, äro berättigade att erhålla hela lönen i pension på allmänna indragningsstaten. Då Kongl. Maj:t vid föregående tillfälle till Riksdagen hemställt om bestämmande af vissa vilkor för pensionering

statens tjenare böra så aflönas, att Regeringen icke behöfver den ena gången efter den andra komma till Riksdagen med framställningar om pensioner.

Det är väl sannt, att många tjenstemän icke hafva så stor lön att de kunna fullt försörja sig, men då hafva de å andra sidan icke heller full sysselsättning, så att de kunna skaffa sig biförtjenster. Jag önskar för min del att aflöningen för statens tjenare måtte så ordnas, att vi för framtiden kunna slippa dessa årliga framställningar om pensioner.

Herr A. Staaff. Medgifvas måste, att den ifrågavarande personens tjenstetid varit väl kort, men hans befattning hör onekligen till en af de mest obehagliga och svårskötta, och man bör vid en pensionsfråga taga hänsyn icke blott till tjenstetidens längd, utan äfven till befattningens beskaffenhet. Utur denna synpunkt vill jag betrakta Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning och yrkar således bifall till densamma.

Gerna delar jag den siste talarens åsigt, att statens tjenare böra så aflönas, att de icke behöfva pensioner, men då det nu ingalunda är fallet att de äro så aflönade, måste man bevilja pensioner, der sådana äro förtjenta. Samme talare yttrade äfven, att tjenstemän med otillräckliga löner hade tid öfrig att skaffa sig biförtjenster, men jag hemställer huruvida Kammaren anser, att vaktkonstaplar hafva tillfälle att skaffa sig andra inkomster, än sin ringa lön.

Herr Grefve Posse: Då Hans Excellens Justitie-statsministern erkänt, att den ifrågavarande personen icke kan anses berättigad till pension, och att den enda anledningen till regeringens framställning varit att befria fattigvården från att underhålla honom; och då statens förpligtelse att bevilja pensioner icke kan sträcka sig derhän att skydda fattigvårdsinrättningarne, utan måste inskränkas till sådana fall, då pensionerna äro berättigade, synes det mig vara förgäfves man söker understödja Kongl. Maj:ts framställning, som i viss mån tyckes vara öfvergifven af Justitie-statsministern sjelf.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan. Kongl. Maj:ts proposition i ämnet måtte bifallas. I öfverensstämmelse med dessa yrkanden framställde Herr vice Talmannen propositioner samt förklarade sig anse ja vara öfvervägande för Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt en så lydande nu uppsatt och behörigen justerad omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. b i tredje punkten af dess utlåtande N:o 11,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Herr Hörnfeldt: Då, såsom den siste talaren yttrade, korpschefen upplyst icke blott, att Kaptenen Grafström i följd af döfhet vore otjenstbar, utan äfven att hans tillgångar icke medgäfvé honom att taga afsked, måtte väl Riksdagen ega rätt att pröfva dessa omständigheter, och då Herr Ola Bosson Olsson upplyst, hvad icke blifvit motsagdt, att Grafström befinner sig i goda ekonomiska omständigheter och har kunnat genom sitt arbete förtjena till och med 20,000 R:dr, så hemställer jag om det kan vara skäl att bevilja honom pension; yrkande jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Jag vill blott upplysa om att på denna fråga inverkar föga, huruvida Kaptenen Grafström är mer eller mindre lyckligt lottad i ekonomiskt afseende, emedan hans nuvarande lön är större än den föreslagna pensionen; utan endast om att uppföra en person, som icke längre är tjenstbar, på allmänna indragningsstaten till åtnjutande af en pension, som motsvarar hans nu innehafvande lön, enligt normalstat, dock med vilkor att han från tjensten afgår, innan han blir till pension från arméens pensionskassa berättigad, och således är här icke fråga om något barmhertighetsverk, utan endast att med en i militäriskt afseende fullt duglig person ersätta den otjenstbare på den plats han icke mera kan fylla.

Herr Rylander: Det torde vara skäl att bibehålla Kaptenen Grafström på hans plats, då han fyller ett rum och han kan stå kvar utan att göra någon tjenst, lika så väl som många andra officerare, som hafva anställningar vid jernvägarne och på andra håll. Ifrågavarande 750 R:dr kunna således mycket väl inbesparas, hvarför jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Carl Anders Larsson: I fråga om denna pension nödgas jag ställa mig på reservanternes sida. Att pensionera en 42 år gammal tjensteman med hela hans lön, torde blifva ett vådligt prejudikat, och jag anser att en tjensteman, som icke är äldre och ej kan sköta sin tjenst, bör taga afsked och att pension icke bör honom beviljas, utan att mera ömmande omständigheter tala. Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Efter det Herr vice Talmannen upptagit de framställda yrkandena å dels bifall och dels afslag samt, i enlighet dermed, afgifvit propositioner, blef Utskottets hemställan i förevarande punkt af Kammaren afslagen.

Punkterna 6--11:

Biföllos.

Efter föredragning af *punkten 12* anförde

Herr Huss: Jag erkänner fullkomligt riktigheten af den princip,

hvilken ledt Stats-Utskottet vid dess hemställan om afslag å här gjorda framställning om pension åt Bataljonsläkaren Mellgren. Jag hyllar sjelf samma grundsats och naturligtvis ämnar jag för den skull icke begära ändring i det slut, hvartill Utskottet sålunda kommit. Då emellertid jag eger personlig kännedom om förhållandena i det fall, hvarom nu är fråga, har jag ansett mig böra meddela dem åt Kammaren. Den här omförmälde andre bataljonsläkaren har vistats och utöfvat sin läkareverksamhet i Dalarne under loppet af fyra och tjugo år samt under denna tid äfven varit anställd i statens tjenst, ehuru han icke kunnat erhålla fullmakt på den läkarebefattning han vid Dalregementet upprätthållit. Han är blind och dertill i särdeles fattiga omständigheter. Jag anser honom därför hafva varit förtjent att komma i åtnjutande af pension, såvida förslag derom skett af Kongl. Maj:t.

Jag har för närvarande endast velat till protokollet uttala denna min mening, i händelse vid en kommande riksdag framställning från Kongl. Maj:t kan komma att göras om pension till hans förmån.

Vidare yttrades icke. Punkten bifölls.

Punkten 13:

Blef äfvenledes bifallen.

Punkten 14:

Med anledning af Utskottets hemställan i denna punkt yttrade

Herr O. B. Olsson: Å denna punkt yrkar jag afslag först och främst af principiela skäl, enär jag anser, att Riksdagen icke bör bevilja pensioner åt enkor och barn, och vidare därför, att den ifrågavarande personen, Enkegrefvinnan Sparre, förut uppbär ett gratial å 750 R:dr från amiralitetskrigsmanskassan. Vid sådant förhållande, och då hon således redan åtnjuter understöd af allmänna medel, synes det mig icke vara skäl att bevilja den nu begärda pensionen, och jag anhåller därför vid denna punkt hos Herr Talmannen om proposition å afslag.

Herr Adlersparre: Huruvida det må vara principiellt orätt eller rätt att utdela pensioner lika med den ifrågavarande, derom vill jag icke yttra mig. Men det synes mig att så länge pensioner beviljas åt framstående mäns enkor, någon värdigare anledning till ett sådant medgifvande knappast kan finnas än den, som här föreligger Kammaren. Såsom af Stats-Utskottets betänkande inhentas, var framlidne Grefve Sparre en gammal krigare, som under utöfningen af sitt yrke blef blesserad. Han var med redan under 1808 års krig i Finland, 1809 deltog han i expeditionen till Westerbotten, 1813 i Tyska kriget, 1814 i kriget mot Norge. Han var en alltid nitisk, redbar och duglig militär. Dessutom var han en framstående författare, som med visshet gjort fäderneslandet icke litet gagn, genom sina alltid rena och fosterländska litterära arbeten.

Slutligen ber jag att äfven derpå få fästa Kammarens uppmärksamhet, att hans enka befinner sig i den höga åldern af 76 år och således, menckligen att döma, den lilla pensionen icke kan blifva någon synnerligt långvarig börda för statsverket; samt att hon derjemte har en sjuklig dotter att försörja.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr O. B. Olsson: Jag vill icke på ringaste sätt bestrida, att Grefve Sparre i listiden var en utmärkt militär och måhända äfven en framstående författare, hvilket jag likväl icke känner, men jag förutsätter, att han åtminstone för de militära tjänster, som han gjort fosterlandet, uppburit ersättning genom sin lön; och då hans enka redan är i åtnjutande af särskildt gratial på 750 R:dr, tror jag, för min del, att staten uppfyllt all rättfärdighet i detta hänseende, hvadan jag fortfarande yrkar afslag.

Herr Carl Anders Larsson: Då gumman är 76 år och ömmande omständigheter förekomma samt dessutom känt är, att vi ofta nog beviljat pensioner åt enkor, hvilkas män varit långt mindre förtjente af fosterlandet än denne gamle veteran, som blef svårt sårad på ärans fält samt under sin listid icke kunnat aflägga någon sparpenning åt sin efterlevande, åldriga enka och sjukliga dotter, så, ehuru jag icke har någon kännedom om personen i fråga, men i detta fall fullkomligt litat på Herr Adlersparres uppgifter, vill jag på dessa grunder hemställa, att Kammaren måtte här göra ett undantag från den stränga principen och bevilja en pension af 400 R:dr.

Härmed var öfverläggningen slutad. Punkten bifölls.

Punkterna 15—18.

Biföllos.

Punkten 19.

Härvid anförde:

Herr O. B. Olsson: Jag hemställer, huruvida Kammaren bör bevilja den här begärda pensionen. Exempel finnas, som ådagalägga möjligheten deraf, att, fastän den ifrågavarande personen för närvarande och en tid bortåt lidit af så kallad sinnesförvirring, han ändock skulle kunna återfå helsan för framtiden. Vi hafva ett sådant exempel från 1863 års riksdag, om jag icke misstager mig. Riksdagen beviljade då också åt en lärare vid ett elementarläroverk en pension å, efter hvad jag vill minnas, mellan 3,000 och 4,000 R:dr på samma grund som här, eller att han led af sinnesförvirring. Denne person är likväl nu mera dess bättre så rask, att han till och med varit ledamot af denna Kammare, och det kan ju

hända, hvilket jag också skulle önska, att förhållandet blefve detsamma med den nu ifrågavarande personen.

När ställningen i det förevarande hänseendet är sådan, synes det mig vara tveksamt åtminstone, om personen bör tilldelas pension å allmänna indragningsstaten under sin återstående lifstid, då han i öfrigt icke är dertill berättigad.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag anser mig blott behöfva för Kammaren upplysa, att Läroverksadjunkten Sjöberg tvänne särskilda gånger, sedan hos honom visat sig tecken till sinnesrubbing, försökt att återtaga sin tjänstgöring vid Skara elementarläroverk, men att båda gångerna försöken utfallit olyckligt. Då han år 1871 uttogs obotad från Wadstena hospital, fördes han till Småland till den allmänt kända Kyrkoherden Pontén, från hvilken insändt betyg utvisar, att det icke synes vara något hopp om hans återställande. Skulle emellertid, mot all förmodan, så hända, att denne till åren redan komne läroverksadjunkt blefve från sinnesrubbingen befriad, är det likväl ej antagligt, att han skall kunna i skolan tjänstgöra till gagn för undervisningen.

Herr Grefve Posse: Herr vice Talman, mine Herrar! De betänkligheter, hvilka Herr O. B. Olsson här framställt, blefvo ock anförda vid frågans behandling i Stats-Utskottet och der tagna i öfvervägande. Hvad Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet just nyss erinrade, blef dock afgörande för Stats-Utskottets pluralitet, ty man såg af handlingarne, att den stackars mannen försökt att vid de tillfällen, då hans helsa varit något förbättrad, återtaga sin tjänstgöring, men att dessa försök åter försatt honom i hans förra beklagliga tillstånd, med anledning af hvilket pension åt honom nu blifvit begärd, och detta är skälet, hvarföre Stats-Utskottet ansett sig böra hemställa hos Riksdagen om bifall Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, blef punkten bifallen.

Punkterna 20 och 21.

Biföllos.

Rörande *punkten 22* uppstod öfverläggning och yttrade:

Herr Treffenberg: Då min verksamhet under en längre tid varit fästad vid den ort, der Lektor Björling begynt och under en större del af sin lefnad fortsatt samt äfven fått sluta sitt långa och trogna dagsarbete, lärar det icke förundra någon, att jag anhåller om Kammarens uppmärksamhet under några ögonblick för att, om möjligt, söka häfva de betänkligheter, hvilka Stats-Utskottet här framställt mot beviljande af den föreslagna pensionen för Björlings enka, Sofia Emilia Böttiger.

Jag bör då till en början uttrycka min djupa tacksamhet mot Stats-Utskottet, derföre att Stats-Utskottet här förklarar sig "högt uppskatta

Lektor Björlings långvariga och särdeles förtjenstfulla verksamhet i läroverkets och vetenskapens tjänst samt tillkännagifvit, att enda skälet, hvarföre Stats-Utskottet ansett sig nödsakadt att afstyrka pensionen, vore af rent formel beskaffenhet, eller därför att "framställning om beredande af pension för ifrågavarande enka skulle vara på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende".

Jag ber få upplysa Kammarern, att anledningen dertill, att sagda framställning så sent inkommit till Kongl. Maj:t, varit den, att Lektor Björling dog den 3 November sistlidet år, och att boupppteckningen efter honom icke hann afslutas så tidigt, att framställning om pension åt hans enka kunde ingifvas, förrän den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof redan blifvit till Riksdagen aflemnad. Man kan naturligtvis ej veta, om Kongl. Maj:t fäster nådigt afseende å berörda ansökan, men mig har blifvit sagdt, att, vid föredragning af denna punkt i dag hos Första Kammarern, Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet vitsordat Lektor Björlings förtjenster i läroverkets tjänst. Då Stats-Utskottet här antagit den välbetänkta grundsats att aldrig tillstyrka pensioner åt tjänstemän eller deras enkor, med mindre framställning derom göres af regeringen, måste man förutsätta, att skälet dertill är, att Stats-Utskottet anser regeringen vara, om icke den enda, så ändock den mest behöriga auktoritet att bedöma, huruvida en afidne tjänsteman verkligen må hafva inlagt sådana förtjenster om det allmänna, att billigheten kräfver, att ett erkännande åt dessa förtjenster lemnas genom pensionsunderstöd åt den afidne tjänstemannens enka och arfvingar. Ett sådant erkännande har, såsom jag nämnde, redan blifvit i Första Kammarern afgifvet, och det synes mig således, att den enda betänklighet, som Stats-Utskottet hyst, i sjelfva verket numera borde anses vara häfd.

Det upplyses icke af Stats-Utskottets korta betänkande, likasom ej heller af motionen, för så vidt jag vill erinra mig, att redan vid 1856—1858 årens riksdag den gamla representationen enhälligt beviljade Lektor Björling en pension af 800 R:dr årligen. Händelsen var nemligen den, att han var berättigad att erhålla prebendepastorat, om han velat låta prestviga sig. Han gjorde det icke. Han ansåg, att han borde samla sina krafter och egna dem utslutande åt vetenskapens tjänst. Här af föranleddes Friherre Wrede att på Riddarhuset väcka framställning om särskild pension åt Lektor Björling, hvilken pension ock, såsom sagdt är, blef enhälligt beviljad af samtliga riksständen.

Lektor Björlings förtjenster äro så allmänt kända, att jag icke lärer behöfva på detta rum vidare orda derom, men jag tillåter mig likväl att vid detta tillfälle uppläsa budskapet om hans död till det samhälle, som han tillhörde. De ordalag, i hvilka detta budskap var affattadt, äro — och det är det bästa — åtminstone sanna. Det lyder sålunda: "Vi hafva i dag den sorgliga pligten att tillkännagifva, det lektorn i matematik vid härvarande högre elementarläroverk doktor *Emanuel Gabriel Björling* i Söndags afton med döden afgått. Med honom har icke blott vårt läroverk förlorat sin förnämsta prydnad och vårt samhälle en bland sina mest aktade medlemmar, utan hela svenska lärarekorpsen en bland sina allra yppersta män, vetenskapen en utmärkt forskare och fosterlandet en bland sina redligaste söner. Hvad han var som vetenskapsman, derom

vittna hans talrika, af vetenskapliga auktoriteter högt uppburna arbeten. Sin yppersta lager har han utan tvifvel skördat såsom lärare. Såsom sådan tillhör han vår kulturhistoria. Den lyftning, som de matematiska studierna hos oss på sednare tiden erhållit såväl vid universiteten som vid läroverken är väsendtligen framkallad af Björlings mäktiga inverkan som lärare; under denna verksamhet faller äfven hans till elementarläroverkens tjänst utgifna skrifter, af hvilka hans lärobok i algebra upplefvat åtta starka upplagor. Flere af vårt lands såväl universitets- och elementarläroverkslärare i de matematiska vetenskaperna äro Björlings omedelbara lärjungar. Men icke blott hans ovanliga vetenskapliga och pedagogiska förtjenster hafva samlat lärjungar och beundrare omkring honom. Äfven hans ädla, rena och redbara personlighet förskaffade honom en ansenlig krets af vänner, som nu i djup saknad känna den förlust de gjort. Hans verksamhet som embetsman utmärktes af den renaste samvetsgrannhet, den trognaste påpasslighet och den trågnaste arbetsamhet. Domkapitlet gör i honom en ej lätt ersättlig förlust. För vårt samhälles angelägenheter intresserade han sig mycket. Han var nu sednast en högt värderad ledamot af församlingens kyrkoråd, till hvilken befattning hans gudsfuktan och oskrymtade kristliga tro gjorde honom synnerligen lämplig. I sitt enskilda lefverne var han en exemplarisk man, såsom familjefader älskad och ärad. Han lemnar ett minne efter sig rent och aktadt som få.“

Jag anhåller, att Kammaren behagade bevilja den pension, som af Herr von Ehrenheim blifvit för lektor Björlings enka föreslagen.

Herr Törneblad: Jag må bekänna, att jag varit tveksam, om jag skulle uppträda i denna fråga eller icke, ty det kan möjligen vara grundlagenhetsskäl, som afhåller en lärare att yttra sig, då fråga är om pension åt en lärares enka. Men jag är öfvertygad, att Kammaren skall förlåta mitt uppträdande, då jag säger, att det sker till en del för att offentligen gifva en gärd af aktning åt en älskad lärare, hvars undervisning jag sjelf åtnjutit och hvilken jag alltid högt skattat samt äfven derföre, att det tillhör den enskilde representanten att icke undanhålla för Kammaren de upplysningar han möjligen kan i sådant fall meddela.

Lektor Björling har under en tid af 30—40 år gagnat den svenska undervisningen på olika platser: såsom föreståndare för Barnängens skola, såsom lärare vid Upsala lyceum och Upsala universitet, såsom lärare och rektor vid Westerås elementarläroverk. I alla dessa befattningar ådagalade han den samvetsgrannhet och skicklighet, som tillräckligt vitsordats genom det yttrande, hvilket nyss afgifvits. Här är icke fråga om att meddela understöd åt en behöfvande enka. Här gäller frågan att lemna ett erkännande åt detta arbete i det tysta, som Riksdagen säkert framför allt vet att akta och belöna. Det är ej dessa lysande förtjenster, hvilka bana sig väg genom ryktets mun, utan det oafslätliga och samvetsgranna sträfvandet för generationers uppfostran, det är detta verksamma, aldrig hvilande bemödande för framtiden, som vi nu skola erkänna, och jag tror, att, om fråga är om en utmärkelse, det är en af de högsta utmärkelser, som kan tänkas, om Riksdagen belönar ett sådant arbete. Af dessa skäl vågar jag anhålla om bifall till Herr von Ehrenheims förslag.

Herr O. B. Olsson: Med allt erkännande af framlidne Lektor Björulings förtjenster kan jag likvisst icke finna annat, än att, om af enskilde personer ingifna ansökningar eller motioner om pension bifölles, vi skulle komma in på en alldeles oriktig väg. Visserligen kan man säga att detta är ett undantagsfall, så att ett bifall här ingalunda behöfver blifva regel för andra fall, men om det ena undantaget kommer efter det andra, så bilda de snart tillsammans regel, och derföre tror jag att Riksdagen icke för närvarande bör bevilja den af Herr von Ehrenheim här begärda pensionen till förmån för Lektor Björulings enka. Finnas talande skäl — och sådana tror jag här kunna framtes — så inkommer regeringen otvifvelaktigt till nästa riksdag med begäran om pension till affidne Lektor Björulings enka, och då skall jag icke för min del motsätta mig densamma; men jag tror det icke vara nödvändigt att nu bevilja pensionen, ty efter hvad inom Utskottet upplystes lärer bouppteckningen hafva gått till 19,000 R:dr, och dessutom har enkan äfven åtskilliga andra inkomster, således kan ett års dröjsmål här icke anses medföra någon egentlig olägenhet.

Derföre, och på det icke ett farligt prejudikat må gifvas, yrkar jag afslag å motionen och bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Casparsson: Då Kammaren vid denna sena timme kan hafva anspråk på att man icke kommer med långa anföranden, vill jag endast, såsom för detta lärjunge till den bortgångne, vitsorda hvad motionären sagt om mannen med det ädla och milda väsendet, den redbara viljan och det klara förståndet. Hvad han inom läroverkets och vetenskapens tjänst verkade har Utskottet redan i sitt utlåtande i korthet antytt, och ett par föregående talare värtaligt utvecklat. För min del vill jag endast tillägga, att bland den bortgångnes lärjungar pågår för närvarande en insamling för uppresande af en enkel minnesvård öfver den hädangångne lärarens stoft.

Jag tror då att det icke vore Riksdagen ovärdigt, om den begagnade sitt initiativ till att uttrycka äfven sitt erkännande af den aflidnes förtjenster. Må man ihågkomma hvad en af våra stora män oeh tänkare så skönt sagt: det folk, som hedrar sina döde, hedrar derigenom äfven sig sjelft.

På grund af de åsigter, jag sålunda i korthet uttalat, yrkar jag bifall till motionen.

Herr Alb. Staaff: Det är för hvar och en en sann glädje när man inom en församling kan afgifva ett vittnesbörd med fullt medvetande om dess riktighet och befogenhet; och den, som i likhet med mig, egnat en lång tid af sin lefnad åt skolans tjänst, kan icke vara obekant med namnet E. G. Björling, utan känner att han, som i lifstiden bar detta namn, var såsom skolman, lärare och ledare af ett elementarläroverk samt för öfrigt jemväl såsom enskild medborgare allmänt aktad och uppburen. Jag instämmer derföre på det lifligaste och hjertligaste med dem som förordat bifall till den af Herr von Ehrenheim i Första Kammaren väckta motionen om pension till Lektor Björulings enka.

Här har förut talats om den sida af framlidne Lektor Björulings verksamhet, hvarigenom han ännu i denna stund verkar och säkerligen i många år hädanefter skall verka såsom lärare för det uppväxande släktet, nem-

ligen hans högst förtjenstfulla läroböcker i matematik, och jag behöfver således icke särskildt fästa Kammarens uppmärksamhet härpå; men må det vara mig tillåtet att säga några ord, för att visa huru han var uppburen af sina lärjungar.

Jag hade en gång i Upsala tillfälle att vara närvarande vid en fest inom en studerande nation, i hvilken en person, som numera sjelf är en utmärkt lärare i matematik, nyss hade blifvit invald till hedersledamot. Då hans skål af nationens curator föreslogs, så tackade han i några enkla ord för densamma men hänvände den genast ifrån sig sjelf, i det han i stället utbringade en skål för sin aktade lärare i Westerås, Lektor Björling, som han ansåg sig hafva att till största delen tacka för sin bildning; och den studerande nation, som personen i fråga tillhörde, skyndade sig genast att enhälligt underteckna och affärda ett tacksamhetstelegram till den lärare som danat sådana lärjungar.

Jag har tagit mig friheten framställa denna lilla episod, som visserligen kan synas vara en digression från ämnet, men som dock bevitnar det anseende Björling åtnjöt af sina lärjungar.

Slutligen vill jag äfven fästa uppmärksamheten derpå, att Björling var en bland dem som bidrogo att bilda pensionsfonden för folkskollärare, hvilken sak han icke mindre genom sitt utmärkta nit än genom sin stora vana vid beräkningar högeligen gagnade.

På alla dessa skäl kan jag icke annat än på det lifligaste påyrka, att Kammaren måtte sätta ifrågavarande pension i samma kategori, som den nyss åt Enkegrafvinnan Sparre beviljade, samt låta den lilla formbrist, att pensionen icke begärdes af Kongl. Maj: utan af en enskild motionär, icke vidare inverka, då man ju erfarit, att Herr Ecklesiastikministern i Första Kammaren understödt motionen.

Herr Grefve Posse: Jag ber få nämna att vi nog ganska lätt inom denna Kammare blifva öfverens derom, att Lektor Björling var en man af sådan förtjenst, att hans enka utan gensägelse bör komma i åtnjutande af pension utaf staten. Således är det, enligt min uppfattning, onödigt att spilla ord på den sidan af frågan. Det är icke heller detta, som nu egentligen är föremål för bedömande, utan huruvida man bör slå in på den bogen, att man beviljar pensioner på grund af enskilda motioner. En sådan metod tror jag vara ganska vådlig och, såsom en nästföregående talare yttrat, om man äfven endast undantagsvis tillämpar den, kan dock detta sedan af mängen åberopas såsom ett prejudikat. Hittills har det alltid varit Utskottets åsigt i dylika fall att icke tillstyrka bifall till endast af enskilde motionärer framställda förslag om pensioners beviljande. Nu är förhållandet det, att motionären uppgifvit, att frågan om pension till Lektor Björlings enka snart skulle blifva beroende af Kongl. Maj:ts pröfning; och Utskottets utgiftsafdelning väntade därför, ja hoppades i det längsta att få sig meddeladt resultatet af en sådan pröfning. Men när ett sådant meddelande uteblef, hade Utskottet verkligen ingen annan utväg än att i ordalag, som ganska tydligt angifva Utskottets uppfattning af sjelfva saken, för tillfället afböja bifall till motionen.

Jag är öfvertygad att, om Herrarne taga i noga öfvervägande hvad
följden

följden skulle blifva, i fall vi litet hvar komme till Riksdagen med ansökningar om pensioner för klienter, som vi ömmade för, och vi under omständigheter, som gäfvé förhoppning om att kunna genomdrifva saken, envisades att försvara densamma, Herrarne skola finna att mycken tid derigenom komme att spillas och säkerligen äfven många orättvisor komma att begås.

Jag tror således det bästa vara att vi icke bevilja pensioner under andra vilkor, än att ansökningarne åtföljts af intyg från myndigheterna och att dessa intyg blifvit af Kongl. Maj:t noga pröfvade. Finner Kongl. Maj:t, på grund af pröfningen, skäl att tillstyrka pensionen, då må Riksdagen taga frågan i öfvervägande, men i annat fall icke.

Herr Statsrådet Wennerberg: Kort före Riksdagens början inkom till Kongl. Maj:t en ansökan om pension för enkefru Björling, men som denna ansökan icke åtföljdes af sådana handlingar, som för Kongl. Maj:ts pröfning af densamma voro erforderliga, så blef den för nödig komplettering remitterad till vederbörande. Den kom alltså för sent för att kunna till Riksdagen inlemnas, och har icke heller derefter af Kongl. Maj:t kunnat tagas under ompröfning.

Vid pröfningen af dylika frågor plägar Kongl. Maj:t — och detta på goda skäl — taga i betraktande *alla* de omständigheter, som för tillstyrkande eller afstyrkande af bifall kunna anses nödiga att öfverväga. För Riksdagen åter gestaltar sig en sådan fråga helt annorlunda, enär det står densamma fritt att, måhända med betraktande af blott en enda omständighet, afgöra, om den vill bevilja en begärd pension eller icke.

Af motionären är också blott *en* omständighet, men en ganska väsendtlig, åberopad, och Riksdagen har nu att pröfva denna. Motionären har nemligen hemställt, att såsom en gärd af allmän tacksamhet en pension borde lemnas enkan efter den man, hvars förtjenster blifvit, såväl under förmiddagens diskussion i Första Kammaren som nu i afton i denna Kammare, så utförligt och sannt framhållna, att jag knappt har något vidare att tillägga. Endast en sak anser jag mig ytterligare böra påpeka.

För en tretio à fyratio år sedan ansågs allmänt vid våra läroverk matematiken för ett så svårt ämne, att endast några få ynglingar med naturlig fallenhet för detsamma kunde bringa sina studier deri något längre än till de första och alluännaste grunderna. Det är först på de sista decennierna, som detta förhållande har försvunnit, tack vare i främsta rummet den högst framstående universitetslärare, som genom sitt lifliga och klara vetenskapliga föredrag bildade omkring sig en krets af intresserade lärjungar, af hvilka många sedan utgått såsom lärare till våra elementarläroverk. Men inom en mindre krets hade redan länge Björling verkat förtjenstfullt för det matematiska studiets framgång, och hvad han vid det elementarläroverk, der han var anställd, verkade för sina närmaste lärjungar genom den direkta muntliga undervisningen, det gjorde han i viss mån äfven indirekt för lärjungarne vid rikets öfriga läroverk förmedelst sin förträffliga lärobok i algebra. Denna lärobok, som vunnit allmänt erkännande inom landet, hvilket bäst torde bevisas deraf, att den måste utgifvas i flera tätt på hvarandra följande upplagor, har äfven bland utländska lärde pedagoger blifvit mottagen med utmärkt bifall.

Då man betänker af hvilken utomordentlig vigt det för hela det uppväxande släktets undervisning är, att de särskilda läroämnena icke genom någon oriktig eller förvänd metod göras svårare än de äro, och då vi i afseende på den matematiska undervisningen kunna säga att, till följd af den goda grund, hvarpå densamma numera vid våra elementarläroverk är fotad, den drifves med mera framgång än måhända något annat ämne; så kunna vi, såsom intresserade för det uppväxande släktets bildning och undervisning, knappt underlåta att efterfråga, hvilka vi för nämnda goda förhållande i synnerhet äro tack skyldige. Vilja vi då samvetsgrannt undersöka detta, så torde vi, utan att derföre förringa någon annans förtjenst likväl finna ett namn, som icke får förbigås, ej heller kan ställas i skuggan, och det namnet är *Björlings*.

Jag anser det icke för mig tillständigt att här framställa någon önskan, att den föreliggande frågan måtte afgöras heldre nu, än framdeles. På grund af hvad Stats-Utskottets ordförande nyss nämnde, har jag likväl skäl att hoppas, det utgången äfven i denna Kammare skall blifva för den enskilde motionärens hemställan gynsam, och att denna Kammare skall, liksom förut Första Kammaren, finna att här gifves ett tillfälle att åt en väl förtjent man resa en ärestod, lika hedrande för dem, som bekosta den, som för den, hvilkens minne den egnas.

Herr Santesson: Ehuru jag har mig väl bekant, att Stats-Utskottet har och har haft för princip att icke bevilja ansökningar om pensioner med mindre dessa blifvit af Kongl. Maj:t förordade, så vågar jag dock hemställa, huruvida icke denna aktade Kammare skulle såsom en gärd af aktning åt minnet af en utmärkt lärare och vetenskapsman vilja anslå den summa, som af den ärade motionären här är föreslagen att utgå till pension åt Lektor Björlings enka.

För min enskilda del vågar jag yrka bifall till motionen.

Herr Nils Larsson: Jag ber endast få tillkännagifva att jag instämmer med dem, som anhållit att Kammaren måtte bifalla den här ifrågasatta pensionen.

Herr Leijer: Jag vill icke yttra mig om framlidne Lektor Björlings förtjenster, då här redan förut blifvit tillräckligt taladt derom, och jag vill icke heller bestrida att Utskottet till försvar för dess afstyrkande utlåtande åberopade princip kan vara riktig, men då ingen här uttalat något slags tvifvel om att frågan skulle fått annat än en lycklig utgång ifall den kommit från regeringen, och då jag föreställer mig att man skulle misstänka Kammaren för att icke hafva haft reda på Björlings förtjenster eller att icke hafva kunnat klart uppfatta betydelsen af desamma, om Kammaren nu afsloge den begärda pensionen, så hemställer jag att Kammaren ville redan på förhand afskudda sig en sådan misstauke och, genom att bevilja pensionen, tillkännagifva att den fullkomligt uppfattar och erkänner den affidnes förtjenster.

Med Herr Leijer instämde Herr *Elleman*.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag erkänner till fulla riktigheten af den regel, som af ordföranden och en annan ledamot i Stats-Utskottet blifvit uttalad angående beviljandet af pensioner, att nemligen åt regeringen bör lemnas initiativet i sådana frågor, men jag vill icke för min del låta mig till den grad bindas af en sådan regel, att den i enskilda undantagsfall skulle hindra mig från att göra hvad jag särskildt i dessa anser vara rätt. Här föreligger ett sådant undantagsfall. Detta är bekräftadt af Stats-Utskottets ärade ordförande, som nyss sagt att man inom Utskottet "väntade, ja, hoppades" att från regeringen erhålla meddelande om att frågan blifvit pröfvad. Hvarföre ett sådant meddelande icke inkommit, har af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet nyss blifvit angifvet. Då ställer sig saken för mig sålunda: vi veta alla på förhand hvad som till förmån för den begärda pensionen kan andragas, eller hvad regeringen en annan gång kan komma att säga, och hvarföre kunna vi icke då taga initiativet sjelfva?

Jag anhåller om bifall till motionen.

Herr *Silfverstolpe* förenade sig med Herr Hedin.

Herr Berggren: Äfven jag erkänner till alla delar riktigheten af Utskottets, utaf dess ärade ordförande här angifna princip, men det gifves fall då denna princip bör frångås och äfven den enskilde motionären blifva hörd af folkets ombud. Ett sådant fall är det förevarande, och ett afslag skulle här onekligen antyda en nästau oförlätlig obekantskap med förtjenster, som den utmärkte mannen inlade om vårt fädernesland och särdeles om det unga släktets undervisning.

Såsom en vän af att dylika förtjenster blifva af det allmänna erkända, yrkar äfven jag bifall till motionärens förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr vice Talmannen upptog de framställda yrkandena och afgaf, i öfverensstämmelse dermed, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, den ifrågavarande pensionen måtte bifallas. Den sednare propositionen fann Herr vice Talmannen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men då, i anledning deraf, votering blef begärd, uppsattes, justerades och ansiogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 22 punkten af dess utlåtande N:o 11,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarern, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den i Herr P. von Ehrenheims motion N:o 8 föreslagna pension.

Omröstningen företogs och utföll med 51 ja mot 61 nej; och hade Kammaren alltså beslutit i enlighet med nej-propositionen.

I anseende till den långt framskridna tiden afbröts nu föredragningen af Stats-Utskottets föreliggande utlåtande N:o 11.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes Kongl. Maj:ts häröfvan under § 2 omförmälda nådiga propositioner.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

Herr <i>Jonas Peter Nilsson</i>	under 10 dagar från och med den 12 och
„ <i>Nils Petersson</i> . . . „	8 „ „ „ 9 i denna månad.

I sammanhang härmed blef af Herr *Jonas Andersson* nu anmäldt, det han, som från och med morgondagen fått sig af Kammaren beviljad en veckas ledighet, icke komme att af berörda ledighet sig begagna.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 12 på natten.

In fidem
H. Husberg.